

Forum for samtidshistories intervjuprosjekt

Utskrift av intervju med

Finn Kristensen

Dato for intervjuet: 17. desember 2007

Intervjuere:

Knut Kjeldstadli

Knut Sogner

Sverre A. Christensen

Transkribert av

Ingvild Baadsvik

Bearbeidet av

Jan Gausemel

Forum for Samtidshistorie

Institutt for arkeologi, konservering og historiske studier

Universitetet i Oslo

Desember 2010

Knut Kjeldstadli: Du er jo født og oppvokst i det man kanskje kan kalle Norges Ruhrområde, Brevik, Dalen Portland, Nedre Telemark, Grenland. Hvordan vil du karakterisere den, hva skal man kalle den for noe, den politiske stilen, som var der da du vokste opp?

Finn Kristensen: Kan jeg, før jeg begynner å svare på det, spørre om en ting, som jeg kanskje kunne gjort før du satte i gang, men jeg gjør det nå. Er dere sånn journalistisk innstilt, at det hele skal være kort og konsist og, eller, hvis jeg prater og dere ikke lenger synes det er relevant, så stopper dere og går inn på skinnene igjen?

Knut Kjeldstadli: Jeg vil si som Nasse Nøff eller Ole Brumm: Ja takk, begge deler. Vi vil gjerne ha både gode formuleringer og utgreiinger der hvor det synes nødvendig.

Finn Kristensen: Ja. Nå er det jo mulig å komme på gode formuleringer selv om du prater lenge òg.

Knut Kjeldstadli: Ja takk, både –

Finn Kristensen: Ok. Ja, jeg skal starte med at jeg er født i Brevik og oppvokst kloss til sementfabrikken der nede. Faren min var elektrisk sveiser på bedriften. Og i 1946 omkom han der. Han gikk gjennom bedriften, han skulle hente et eller annet, og så datt det ned en bjelke, noen holdt på å jobbe oppunder taket der. Da omkom han, dessverre. Så da flyttet vi, broderen og jeg, vi er to stykker, sammen med min mor opp til hennes foreldre, mine besteforeldre, til Heistad. Det er et sted midt mellom Brevik og Porsgrunn.

Sånn i trettenårsalderen begynte jeg som visergutt på vaskeriet på bedriften. Det var den gang de hadde egne vaskerier. Tre–fire ansatte og en sjef. Det de gjorde, var å vaske duker og sengetøy, særlig duker, for de måtte stives, for ingeniørsjiktet på bedriften. Da var det veldig lagdelt. De som bodde nærmest bedriften, bodde i firemanns- og seksmannsbrakker, mens teknikere og ingeniører bodde i tomanns og enmanns. Så det var aldri tvil om hvem som hørte til hvor. Og når en flytta, gikk det et takras i flere måneder, for da var det avansementer. Så når den flytta derfra til dit, var det en annen som måtte flytte derfra til dit, så det var svære bevegelser. Ja, så holdt jeg på med det der og kjørte en sånn varesykkel. Jeg husker ennå at det var en Diamant varesykkel med svært brett foran og svær korv. Der henta vi møkkete klær og leverte nystrøkne. Det var eget vaskeri, og det har jeg tenkt på mange ganger siden. Det var veldig spesielt.

Knut Kjeldstadli: Arbeidstøy, var det noe som ble vaska der?

Finn Kristensen: Nei, en måtte ikke blande sånt borti det. På det tidspunktet holdt folk seg stort sett med arbeidsklær. Det kom litt siden, det. Så begynte jeg som læregutt på elektrikerverkstedet der, jeg fikk anledning til det fordi faren min var omkommet der. Jeg trur det talte godt med. Og da blei jeg veldig tidlig, egentlig, engasjert i fagforeningsarbeid. Jeg var fascinert av det, for diskusjonen gikk jo alltid om ting som kunne og burde forbedres. Så var det slik at mesteparten av styret i fagforeningen, det var bare en fagforening, de var elektrikere nesten hele gjengen, og dermed kom de jo fra det stedet hvor jeg gikk læregutt. Etter hvert blei for meg det viktigste å komme med på de jobbene som formannen og sekretæren særlig i fagforeningen blei tildelt på morran eller først i uka. For da var jeg helt sikker på en ting: Da var det veldig mye politikk og fagforeningsvirksomhet, og ikke så veldig mye om bryteren skulle være enfasa eller tofasa, det gikk mer på det første.

Dette var jo i en tid hvor Kommunistpartiet sto relativt sterkt, Orientering med Evensmo og gutta i spissen, det var på vei opp, og det ga jo grunnlag for voldsomme diskusjoner. Og på den tida der var det uhyre viktig også for Arbeiderpartiet og fagbevegelsen å holde tak i avisene som de hadde bygd opp. Bestefaren min var for øvrig en av dem som bygde opp Telemark Arbeiderblad, han var med på det. Så jeg har fått litt inn den veien òg. Og da var det sånn, for å si det litt firkanta –

Knut Kjeldstadli: Unnskyld, var det Jacob Eikefjord?

Finn Kristensen: Ja, det var Jacob, ja. Han dreiv på anlegg og var kasserer i Arbeidsmandsforbundet i sin tid og kom tilbake og dreiv med anlegg – de levde jo litt hardt og tøft, de gutta der. De visste hva de holdt på med. Jeg kan ta en liten episode, bare jeg er ferdig med det resonnementet, fra akkurat det der. Da var det veldig viktig – det var to kilder å øse argumenter av: Det ene var å ha lest lederen i Telemark Arbeiderblad, og det andre var å ha lest enspalteren til Martin Tranmæl i Oslo Arbeiderblad. Da hadde du det du trengte den dagen. Og siden de kom hver dag, var du tilstrekkelig fornya hele veien. De skrev jo ikke om det som hendte ved slaget ved Hafrsfjord, men dagsaktuelle saker, hele veien. Det var kamp på kniven hele tida. Når vi hadde fagforeningsmøter, visste vi nøyaktig hvem som tilhørte hva og hvem i salen. Begge fløyene visste det. Så det var ikke noe spenning med å ta avstemningsresultater. Det var en formalitet!

Knut Kjeldstadli: Hvor skarpt var forholdet mellom –

Finn Kristensen: Det var ganske tøft. Og for en femten–sekstenåring var det der i den grad jeg har lært noe, og det må jeg vel ha i et akutt tilfelle av beskjedenhet si at jeg har. Jeg gjorde jo det, ellers hadde en vel ikke holdt på etterpå med det en har gjort. Ja, det trur jeg nok var den viktigste læreperioden jeg hadde. Så når du la ut om morran på den bedriften, det var jo ikke noen automatisk dataovervåking av prosesser og sånn den gangen. Det var små boder hvor maskinpasserne satt, og det var glupe folk. De satt i formannskap i kommunestyrene rundt omkring, det var ikke noe gærent med dem – men de måtte jo ut en gang i timen, så måtte de ut og dra til en fettkopp eller smøre, lese av instrumenter og litt sånt. Men der hadde vi en runde, vi gikk tre–fire, ja, to–tre før frokost, og så var det et par etterpå. Da var det gjerne en fem–seks stykker minst inne i de der små buene. Og det var ikke noe røykeforbud, den gangen, og de hadde skråtobakk som de med en sylskarp, liten kniv satt og skar opp. Så la de i pipa og nøra opp. Det var ikke noen vanlig, sånn grå røyk, den var gråblå. Så etter hvert som tida gikk, seig jo jeg, som ikke hadde stol – jeg starta jo med å sitte på huk – og etter hvert så sklei jeg lenger og lenger ned for å holde meg under den skya. Til slutt lå jeg jo omtrent på ryggen til det blei en liten pause. Men det var ikke noe spørsmål om å lukke øya, for det var intenst, hele veien.

Og det var i sånne diskusjoner, der og på Herøya, at folk hadde en egen måte å debattere på. Det var særlig en som het Håkon Ødegård, han var fagforeningsformann på Herøya og blei sjef i Kjemisk forbund etter hvert. Han prata, han argumenterte, og han slapp aldri lyden. Det hadde en veldig bestemt hensikt, for hvis du trakk pusten, så fikk du ikke ordet igjen på lang tid. Så han holdt liksom «mmmmm», sånn, og det var velutvikla teknikker, det der, og skikkelig lærerikt. Kan du tenke deg det? Femten–sekstenåring, sammen med godt voksne folk. Å kjære fred!

Ja, så blei jeg satt på som formann i en lærlinggruppe. Og gjennom det fikk jeg anledning til å møte i styret i fagforeningen, og så tok jeg over formannsjobben der etter hvert. Jeg oppdaga da at noen som gikk rundt og trudde de var voldsomt radikale, hadde en plakat foran og en bak, hvor det liksom sto: «Jeg er radikal», de var jo ofte de mest konservative. Så når dere spør uti her om [banker på dokumentasjonsmappa] og diskuterer konservatisme og ideologi som forsvinner, og alt det der – så vil jeg si at jeg følte meg ti reiser mer radikal, jeg, i mange

situasjoner enn de som gikk med en ”plakat foran og en bak”. For der er ikke spranget over til Fremskrittspartiet langt hvis du tenker på den politiske sirkelen. Så sånn sett er det litt vanskelig med sånne merkelapper. Men i alle fall, de som var imot det meste – det var mye lettere å være imot, det oppdaga jeg at et par av dem var – insisterte jeg på skulle bli med i styret, og da blei det veldig mye mer positivt alt sammen. Sånn har jeg opplevd hele veien at i det øyeblikket du er på utsida, er det mye kjekkere og kjappere å mene noen ting, helst om det som ligger langt unna, helst på den andre sida av jorda, og du behøver ikke stå opp med ansvar for noe som helst. Da forandrer verden seg når du kommer i en situasjon der du helst skal produsere resultater også. Det var også en nyttig erfaring. Jeg lærte veldig tidlig akkurat det der.

Jeg husker elektrikerformannen, han rev seg i håret og han spurte, gjerne hver mandag: Hva er det for noe gærent jeg har gjort siden jeg får alle disse fagforeningstillitsmennene inn på elektrikerverkstedet? Jeg har snart ikke folk til å gjøre noen ting! Og da igjen – det viktigste var å få manøvrert sånn at en kunne bli med som læregutt, den lille gjengen som drev med fagforeningsvirksomhet.

Knut Kjeldstadli: Du fikk også tidlig partiverv. Hvordan var forholdet mellom parti og fagbevegelse lokalt?

Finn Kristensen: Ja, jeg var aldri i tvil om at hvis en skulle få til noen ting så må det jobbes både faglig og politisk. Historien viser at det var fagbevegelsen som i sin tid drev med politisk arbeid før Arbeiderpartiet blei stifta, og som var med og sørge for at det blei stifta et arbeiderparti. Slik at det å jobbe på begge disse to arenaene, den faglige og den politiske, det var aldri noen problemstilling som var oppe til debatt. Det var jeg nokså bevisst på hele tida. Så de som en gang iblant skilte mellom det, var mer ute etter å rive i stykker den maktposisjonen det ga. Men sånn er verden, det vet vi alle, at skal du få gjort noe, så må du ha makt, eller så får du det ikke til. Sånn er det jo det virker.

Knut Kjeldstadli: Du tilhører en generasjon av toppfolk i Arbeiderpartiet hvor de fortsatt kunne komme fra gølvvet, for å bruke det uttrykket. Vi har også hatt en del andre som har vært intervjuet, som har noe av det samme løpet. Er det noe særmerkt, slik du ser det, med denne typen trening og denne typen vei inn i politikken som var åpen den gang, i forhold til situasjonen slik som den etter hvert utviklet seg til å bli i bevegelsen?

Finn Kristensen: Det er nok det. Hele den sosiale og økonomiske situasjonen i fedrelandet gjorde at veldig mange mennesker med et stort potensial på både det ene og det andre området gikk rett ut i det praktiske arbeidslivet etter folkeskolen. Det var både fordi det var behov for folk, og fordi de måtte ut og hjelpe til hjemme. Jeg husker det lille jeg tjente som visergutt, så la jeg alltid igjen halvparten hjemme hos mora mi. Hun hadde vaskejobb på bedriften. Og det var liksom ikke noen tvil om at en måtte legge igjen noe hjemme, for det var jo noen som gjorde jobben for deg der òg.

Ja, nå kom jeg på den historia med bestefaren min. Den kan gå inn der. Han drev da som pensjonist og skulle sprengte tilfluktsrom på Lag-manntorget i Skien. Det var den gang det fortsatt var kald krig, så da måtte vi ha noen sånne rom. Det er ikke så mange som snakker om det lenger nå. Men han var tidlig oppe, og han hadde gjerne vært igjennom avisa og spist frokost når jeg kom ned, jeg skulle på jobb klokka sju. Og så var det et eller annet som gjorde at jeg skulle ha pass eller hva det nå var for noen ting. I alle fall skulle jeg ned til byen og ta passfoto, og da hadde jeg jo kledd meg sånn noenlunde. Jeg husker at jeg til og med hadde hvit skjorte da jeg kom ned om morran og hilste, og så så han over brilleglassa: «Hvor skal du, gutt?» «Jeg skal på jobb, jeg.» «I den habitten der?» «Ja, du skjønner det at jeg skal ned og ta et passfoto.» «Jeg bare spør – i den habitten der?» «Ja, jeg skal ned og ta bilde fordi ...» «Gå og få av deg den habitten, gutt.» «Jo, men jeg skal jo ned og –» «Gå og få av deg den habitten.» «Ja, hvorfor det?» «Folk som går på arbeid i hvit skjorte, de er dumme.» [kort pause] «Folk som går på arbeid i hvit skjorte ...» Ja, han sa ikke «domme», men «dumme». Da hadde du frontene sånn skikkelig på plass! Det har skjedd mye siden den gangen, men på det tidspunktet der, rundt 1950, hang det veldig i veggene ennå. Han visste jo sånn noenlunde om hva slags jobb jeg skulle ha, så det var jo ikke alle jobber han mente. Men innenfor det sjiktet jeg tilhørte, så gikk det bare ikke an.

Knut Kjeldstadli: Men hvis du tenker 1950-åra til i dag, og akkurat de tingene du snakker om nå: Har det vært vinning, eller har det vært tap? Er det noe som har gått tapt, som er vunnet i forhold til den stilen som var da?

Finn Kristensen: Nei, det er jo himla forskjell, vet du. Herre min fred. Hadde de som var aktive i 1950 eller før det, og som overlot det meste til dem som da var på vei inn i 1950-åra, våkna til live og sett dagen i dag, hadde de jo kollapsa totalt. Så det er voldsomt til forskjell på det. Det som var en voldsom drivkraft, i fagbevegelsen særlig, men også i partibevegelsen, var at veldig mange av de menneskene som hadde evner, men ikke råd og anledning til å

studere videre – var de som drev organisasjonsarbeidet på arbeidsplassene i veldig stor grad. Det var de som blei tillitsmenn i fagforeninger og forbund, i kommunestyre, i formannskap og så videre. Det var en voldsom menneskelig ressurs. Og det ser jeg dere har spurt om litt seinere her også – når de rekrutterte utdanningsveiene etter hvert som den materielle situasjonen blei bedre, så mistet fagbevegelse og partibevegelse veldig mye av de dyktigste i rekrutteringsgrunnlaget, og det er søren ikke noen spøk. Det var jo etter hvert også stadig flere som blei obs på det, og det tok litt tid, men det blei en viktig del av diskusjonen om hvordan parti og fagbevegelse, LO-systemet, skal forholde seg slik at vi også blir et attraktivt fagligpolitisk instrument for dem som ikke gikk den tradisjonelle veien, men som gikk ut i en utdanningssituasjon og aldri fikk den kontakten som gjorde det naturlig å rekruttere den gang. Det er nok en del av samfunnsstrukturendringene som ikke minst arbeiderbevegelsen har fått som en kraftig utfordring.

Knut Kjeldstadli: Siste spørsmål i den gata der fra min side i alle fall: Hvordan synes du det har vært å samarbeide med folk i andre deler eller i bevegelsen med en annen bakgrunn, ja, akademisk bakgrunn?

Finn Kristensen: Ja, jeg skjønner. Jeg har i grunnen aldri følt det som noe problem, jeg, tvert imot. Men jeg skal villig innrømme at hvis jeg hadde kunnet levd om igjen, med den type erfaringer en har fått, så var det i alle fall to ting jeg skulle ha sørget for som jeg aldri syntes jeg fikk tid til. Det var å kunne historie bedre og det å kunne språk bedre. Det er de to tingene jeg ville ha lagt veldig vekt på å bli skikkelig bra i. Særlig det med språk har jeg alltid grua meg til når jeg skulle i samtaler, for ikke snakke om foredrag og paneldiskusjoner og sånt på engelsk. Der har jeg gjort det jeg kan for å smyge unna. Og det er en veldig ekkel situasjon å være i. En kan ikke sitte i en paneldebatt med tolk. Det er bare Putin og disse stortingene, som snakker engelsk så det spruter, men allikevel snakker de russisk. Og det gjør franskmenn og andre også. Da er det jo ingen som stiller spørsmål om det. Men kommer det en liten bøtteknott fra Norge, så er det ingen som spør om de kan oversette fra norsk. Så en gang iblant har jeg vært litt misunnelig på folk som har fått den sjansen, men så forter jeg meg med å si til meg sjøl – jeg har gjort det for ikke å deppe for lenge over det der: Til gjengjeld har du, Finn, lært og fått med deg noe i livet som andre ikke har fått, de som ikke begynte på Norcem og gikk læregutt og satt på maskinbuene og lærte om politikk og fagforeningsarbeid. Ja, så blei det sånn. Hver gang jeg var utaskjærs og kom tilbake igjen, så skulle jeg jo virkelig ta fatt i det der. Men så kom det ene møtet etter det andre, og – «i morra, i morra, så skal jeg ...». Jeg

husker jeg kjørte lydbåndopptak to–tre ganger med professor Steen. Husker dere det, han hadde en radioserie.

Knut Kjeldstadli: Sverre Steen, ja.

Finn Kristensen: Den het ”Langsomt ble landet vårt eget”. Det var også en form for historieundervisning som var veldig ålreit. Jeg sugde det der som en svamp, husker jeg. Jeg skulle ha hatt veldig mye mer av det, for jo mer du kan om det – ja, det kan jo dere alt om, det er blant annet derfor vi sitter her, ikke sant – jo mer du føler deg trygg på hva som har vært, jo lettere er det å ta tak i det som ligger foran. Jeg trur det.

Knut Kjeldstadli: Hvis vi ser på vervene dine, har du jo gjort det meste i lokalpartiet, i lokal arbeiderbevegelse, som til slutt førte frem til at du ble først vararepresentant i 1965 og så stortingsrepresentant i 1969. Veit du hvem som hentet deg inn? Eller er det noen lokale, ja?

Finn Kristensen: Tenkte du på til Stortinget?

Knut Kjeldstadli: Ja, til Stortinget ja.

Finn Kristensen: Nja, jeg trur vel det er erfaringene som en del mennesker fikk fra den tida en jobba i fagforeningsarbeid, stifta et AUF-lag og fikk opp det. Jeg blei med i Eidanger kommunestyre, den siste perioden det var, og et par perioder i det nye Porsgrunn. Eidanger og Porsgrunn og Brevik blei jo en kommune. Og så jobbet jeg og hoppet av på Norcem etter å ha vært til sjøs en tur og var en tur tilbake igjen der, og begynte i Arbeidernes Opplysningsforbund. Så i motsetning til hva folk flest gjorde, søkte jeg om en partisekretærjobb i Telemark Arbeiderparti. De fleste gikk derfra og til Opplysningsforbundet og så videre, men jeg gikk den andre veien, og det å reise rundt i et fylke noen år og treffe partimedlemmer, holde foredrag, drive organisasjonsarbeid og prøve å begrunne og få folk til å være med og slåss i valgkamper og litt av hvert, måten du gjør det på, ja, du kan ikke brette deg ut på en mer grundigere måte enn å gjøre noe sånt. Og hvis du da blir nominert og valgt, da har folk fått en temmelig grei peiling på hva det bor i deg og om du har noe der inne å gjøre. Sånn sett hadde jeg, trur jeg, bretta meg ut nokså bredt. For folk flest kjente til hvem de valgte.

Knut Kjeldstadli: Som en som kom fra Grenland og var oppe i Rauland og Vinje –

Finn Kristensen: Ja, du gjør det altså?

Knut Kjeldstadli: Hva?

Finn Kristensen: Du kommer fra Grenland?

Knut Kjeldstadli: Nei, jeg, det er Rjukan. Men du kommer jo fra Grenland. Men hvordan var forholdet mellom Grenlandstilen og indre, øvre Telemark?

Finn Kristensen: Ja, jeg husker en episode, men jeg vet ikke hvor representativ den var. Jeg hadde ikke vært partisekretær så veldig lenge, og da husker jeg at jeg reiste opp i de øvre bygdene og holdt foredrag om turisme, som det het den gangen. Jeg hadde forberedt meg godt på det, syntes jeg, hadde mange gode argumenter. Og etter en åtte–ti minutter, reiste gammelordføreren seg, han satt på første benk, og sier: «Du, unge mann, nede fra Grenland, det kan jeg bare si deg, at hvis vi her oppe i bygdene skal få noe mer ut av turistene nå, så må vi ete dem!» Jeg skjønnte jo godt hva han mente med det, så det blei et litt kortere foredrag enn det jeg hadde forestilt meg!

Det var forholdet mellom Grenland og de øvrige bygdene, men Tinn var litt annerledes sånn. Det var veldig stor forskjell på Tinn og Vinje, Tinn var jo en industribastion. Så lenge du var der, skulle ikke så veldig langt nedover i dalen før det var litt annerledes, men jeg trur nok også at folk på Rjukan – de var veldig aktive og tøffe og hadde en sterk fagligpolitisk bevegelse – følte at avstanden ned til Grenland var lang. Og all erfaring viser at du skal ikke være så langt unna før du er langt unna – uansett. Bare det å flytte et kontor en etasje ned gjør ofte at veien blir veldig mye lengre enn de få meterne. Men stort sett synes jeg egentlig det der gikk sånn tålelig bra.

Knut Kjeldstadli: Ja, i alle fall må de ha vært nøgd nok med deg til at de gjorde deg til representant. Så da skal kollegaen min her overta lite grann på stortingstida. Eller er det noe du har tenkt tilbake på fra disse første tiåra som vi ikke har vært innom, men som vi burde – av læring og synspunkter?

Finn Kristensen: Ja, det er nok flere ting, men jeg vet ikke om jeg skal si det en gang, for det virker jo egentlig veldig corny. Jeg var jo ganske ung da jeg begynte som sekretær i Arbeidernes Opplysningsforbund for Vestfold og Telemark. Jeg skulle ta over – det er sånt som jeg ikke tør å la bli stående i referatet, men allikevel – jeg skulle ta over kontoret til en

gammal LO-sekretær. Han hadde ikke kunnet sykle, trur jeg, og ikke hadde han sertifikat, men han reiste med tog og buss rundt omkring i Telemark, han var på anlegg og organiserte. Så skulle jeg overta LO-kontoret hans i Porsgrunn, og det var kaffe og snitter den dagen han skulle gå. Ja, så reiste han seg, han tok et tak i den slitte veska med klaff – det var ei brun veske, husker jeg – så sier han: «Ja, nå er jeg klar til å gå. Og til deg, Finn, har jeg ikke noe spesielt gode råd. Men du kan huske på en ting i tunge stunder, for dem får du nå: Jo mer du lærer menneskene å kjenne, jo mer glad kommer du til å bli i bikkja di.» Så tok han veska og gikk! [Latter]

For et relativt ungt menneske må jeg jo si at det var et ganske tøft budskap og en veldig klar tekst, så jeg husker det helt ordrett. Men, ja, en gang iblant kan du bli veldig deprimert, jeg må si det. Ikke fordi du lider nederlag, for det gjør du jo fra tid til annen, du får noen karameller. Men hvis du gjør det på grunn av argumenter og holdninger som er veldig frikobla fra virkeligheten, og hvor det bare er et hav av vikarierende argumenter – hvis det vinner fram, da må jeg innrømme at en gang iblant har jeg lyst til å sette meg på en forblåst holme og bare se utover sjøen.

Knut Kjeldstadli: Har du bikkje?

Finn Kristensen: Noen ganger har jeg hatt det. Jeg har hatt både hund og holme å sitte på. Nei, det går ikke an å si det sånn, men det var tydelig at vedkommende hadde hatt noen opplevelser opp gjennom tida som gjorde at han hadde fått sitt.

Sverre A. Christensen: Ja, hvis du tenker tilbake, hva var det som preget deg mest fra den tiden? Hvilke saker formet deg mest?

Finn Kristensen: Ja, si det. Det er veldig vanskelig å trekke ut en enkelt faktor, synes jeg. Men jeg vil vel tru at jeg hele tida har vært – ja, det kommer jeg kanskje til å si en gang til i en annen sammenheng – men jeg føler nok at i en fagligpolitisk sammenheng er jeg litt prega av å være en slags fagligpolitisk entreprenør, trur jeg. Det å være med på å kunne skape noe, det en gang iblant å kunne vise til at vi ved fagforeningsarbeid greier å få til noe som var fornuftig, som også var fornuftig for bedriften, som igjen ga enda mer fornuft til dem som jobba der, det er sånne ting som preger deg med tanke på å kunne stå videre løp. Det å slåss for det som preger det i det store bildet, trur jeg er en form for rettferdighetstrang, det å kunne arbeide for et samfunn, enten det er lokalt eller noe mer enn det, som har noe med solidaritet

og likhet å gjøre. Og med likhet mener jeg ikke nødvendigvis samme timebetaling, men jeg mener likhet i muligheter. Det er igjen en av grunnene til at vi ikke kunne kritisere at unge mennesker fra arbeiderfamilier tok utdanning, det var jo det vi hadde slåss for. Så det var ikke noe problem. Det var mer spørsmålet om hva gjør vi da, hvordan kan vi skolere dem som ikke går den veien, slik at det også er med på å gi likhet til muligheter. Tanken om likhet i muligheter og solidaritet mellom enkeltmennesker og grupper av mennesker har nok vært en grunnleggende ledetråd.

Og så innrømmer jeg at det der er det ikke lett å få til i praksis. Så lenge 50–60–70 prosent vil kreve solidaritet fra andre, er det ikke vanskelig å få oppslutning om det. Men den dagen det står igjen 20 prosent som skal ha solidaritet av de 80, da er det ikke like lett. Jeg husker Konrad Nordahl sa en gang: «Det går ikke an å lage til et tariffoppgjør og sende ut det til avstemning som bare gir klekkelig lønnsoppgjør til de lavest lønte. Det kommer til å bli nedstemt, for de fleste er ikke i kategorien lavest lønte.» Det der har litt med blank virkelighet å gjøre, det òg, og hvordan du manøvrerer inni der. Så du tar vare på muligheter til å holde de der litt overordna måla om likhet og solidaritet i fokus.

Det å ta to skritt fram og ett tilbake, to fram og ett tilbake, det er sånn virkeligheten er, hele tiden. Så det som kanskje har gjort inntrykk på meg, er at hvis du har vært heldig og fått til noe, fått oppslutning om det, så preges du veldig av det med tanke på å kunne gå videre. Og i den sammenhengen må du slåss litt for å skaffe deg de posisjonene som er nødvendig for å komme videre. Noen sier at det er kamp om makt, det er bare diskusjon om makt og så videre. Ja, det er nok det òg. Det er like viktig som å ha sertifikat for å kjøre bil, det.

Sverre A. Christensen: Hvilke egenskaper hadde du som bidro til at du ble så populær og valgt inn?

Finn Kristensen: Ja, si det. Det er ikke lett. Jeg trur jeg har en egenskap som ligger i å arbeide med sakene grundig nok og lenge nok til at jeg trur ordentlig på dem sjøl. Når jeg blir overbevist om at nå, Finn, nå har du jækla gode argumenter – da har du vært igjennom ikke bare dine egne argumenter, men du må også sitte og prøve å tenke deg andre argumenter. Det er mye bedre å gå politisk konkurs på kontoret enn ute i virkeligheten, da jobber du med det og prøver alle forestillinger og motforestillinger. Og hvis du likevel har noe du virkelig trur på, da har du muligheten til å få andre til å tru på det. Hvis du aldri er nede i bølgedalen, men

bare fyker på skumdottene bortover, så blir du punktert, om ikke bak første sving, så i alle fall andre. Det har jeg sett nok eksempler på.

Hvis du har jobba med ting og har gode argumenter og greier å overbevise folk om det og gi fra deg noe som gjør at den eller de som kom inn i salen litt etter at møtet var begynt, og som hadde en tendens til å gå litt før det var slutt, hvis du kunne få dem etter hvert til å komme når møtet begynte og så var der til slutt, da har du gjort det bra. For all erfaring viser at på de to–tre første benkeradene sitter nikkerne, og de nikker jo uansett hva du sier. Hvis du spør dem etterpå hva de nikka til, vil de ikke alltid kunne svare på det. Men det er de som sitter lenger bak – kan du få med dem, der har jeg kanskje et lite pre. Jeg trur ikke det er fordi en er født sånn. Det er bare rett og slett slik at hvis du har nok interesse for det du jobber med, og jobber hardt nok med det, da vil du kunne greie å få andre med også. Og da er det jo realismen i det du holder mot, som avgjør til slutt.

Siden jeg jobba sammen med Gro i regjering såpass lenge og før det sammen med henne i Stortinget, trur jeg at hennes erfaring med det jeg dreiv med, var slik at når jeg kom og sa at nå bør vi gjøre sånn og sånn eller hadde noen holdninger og standpunkter, ja, da stolte hun på det. Det gjelder jo ikke bare for meg, det gjelder alle som jobber med tinga, så går det den veien. Men siden du spør om hva jeg kunne føre på, så var det evnen til å overbevise folk. Det er ikke bare fordi du lar smella gå, men fordi du står for noe som noen synes er greit og føler at de kan stå bak. Det har ikke vært like lett bestandig, det må jeg innrømme.

Er det noen nordfra her? Er det noen nordlendinger? Er du? [henvender seg til en av assistentene] Ja, vi kommer kanskje tilbake til det med Mo i Rana blant annet. Du vet nordlendinger, det er flott menneskerase. Men de kan være gørrtøffe, og de gir seg ikke i første omgang. Du kan få så hatten passer hele formiddagen og vel så det, og hvis du da blir invitert til middag på kvelden, kan det godt komme bort en to–tre stykker og si, etter at vi har hatt harde diskusjoner: «Du er i grunn en grepa kar, du, Finn! Stå på!» [Latter]. Da har du fått så hatten passer, hele dagen, så det der er en annen måte å diskutere på. Og igjen, hvis du ikke har jobba litt på forhånd med sakene i industrisektoren, som jeg har hatt litt med å gjøre, blir du blåst av banen, særlig av folk nordfra. Når gutta fra Jernverket kom, tillitsmannsapparatet der, flytta de jo inn på Grand. De hadde lister på hvem som skulle bo hvor lenge, de hadde reservert flere rom på Grand. Der var de fra budsjettet blei lagt fram til det blei vedtatt. Og hvorfor det? Jo, da var de i Stortinget hver dag, og de lobba og spiste og var i badstua og ordna og greide og passa på at det kom bevilgninger for å dekke underskuddet på Koksverket

og Jernverket. Og du vet, de hadde god trening. Kan dere tenke dere den situasjonen når det så kommer en sprett fra Grenland som næringsminister og skal legge ned Koksverket og Jernverket? Det er ikke noe rart de reagerte, for det hadde de jo holdt på med så lenge de kunne puste – akkurat den øvelsen der.

Mo i Rana var den eneste kommunen i landet jeg vet om, som ikke hadde satt av en eneste kvadratmeter til ny industri. Og når jeg spurte om hvorfor har dere ikke det, da? ”Nei, vi har ikke bruk for det, Finn.” ”Har dere ikke bruk for det?” ”Nei.” ”Ja, hva er det dere har bruk for da?” ”At du reiser hjem igjen på første fly og passer på at vi får de bevilgningene vi må ha, til Koksverket og Jernverket, så hører du ikke noe mer fra oss.” Ja, igjen, nå er jeg tilbake til det du spurte om, trur jeg – da må du kunne sakene, for ellers bør du ikke prøve å reise opp igjen på neste fly en gang til.

Knut Kjeldstadli: Skal vi kanskje gå over til industripolitikk og industrisaker?

Knut Sogner: Ja, du introduserte selv industrisakene, og du kom jo inn på Stortinget på et tidspunkt hvor det var ganske mange viktige industrisaker, ikke minst knyttet til oljesektoren. Det var også en periode med det noen har kalt en radikalisering av industripolitikken, mens andre vil kanskje legge mer vekt på at motkonjunkturpolitikk og krisebekjemping gjorde at man fikk sterke utslag i virkemidlene. Men det må ha vært en veldig vanskelig periode for en ung person å orientere seg, med mange aktører og ulike synspunkter.

Finn Kristensen: Skal jeg si hva jeg syntes var vanskeligst til å begynne med? Det var å havne i forsvarskomiteen. Det var en verden som jeg må innrømme jeg ikke hadde spesielle forutsetninger for. Jeg sa til meg sjøl at der havna jeg vel for sikkerhets skyld. Jeg var forholdsvis ung, og det kom inn en ganske svær bunch av folk da, Einar Førde, Bjarne Mørk Eidem og Gunnar Berge. Det var en svær flokk med folk som blei plassert rundt omkring, og jeg hadde ikke noen veldig spesielle forutsetninger – ikke var jeg ingeniørutdanna, ikke jurist og ikke økonom. Så jeg hadde ingenting av det å vifte med. De var vel veldig usikre på hva jeg hadde å bidra med. Og så er det jo kamp i Stortinget om å komme inn i spesielle komiteer, og de yngste og de som ikke har vært der før, kommer liksom i heat 3. Så jeg blei med i forsvarskomiteen. Nå var det litt lærerikt, der var det orden.

Men jeg må innrømme at det er ikke sånn at du med utgangspunkt i det som foregår i forsvarskomiteen, reiser rundt og holder politiske møter. Da kommer det ikke mye folk. Så

det var en liten verden for seg sjøl. Men jeg prøvde i stedet å holde meg orientert om og åle meg innpå saker som ikke var forsvarskomiteens saker. Og da var det næringslivsutvikling som jeg var veldig opptatt av. Hvorfor det? Jo, rett og slett av den grunn at hvis fedrelandet ikke har et oppegående næringsliv – som kan skape de verdiene vi trenger for å forsvare den importen vi var avhengige av – fikk vi ikke løst noen av de andre problemene. Kan jeg dra litt resonnementet rundt akkurat det der, eller vil du at jeg skal stoppe nå?

Knut Sogner: Jeg synes du skal dra resonnementet.

Finn Kristensen: Ja, nå forlater jeg egentlig forsvarskomiteen. Jeg syntes jeg lærte etter hvert at det er ikke mange andre land, i alle fall ikke i Europa og heller ikke i store deler av verden, som har en så åpen økonomi som det Norge har hatt og har. Og nå er jeg tilbake igjen til før olja slo inn for alvor. Husk på at vi hadde rasjonering på appelsiner og bananer i Norge til langt utpå 1950-tallet. Det siste løyvet for å kjøpe bil i Norge – man måtte jo ha tillatelse til det – forsvant vel, jeg trur det var i 1961–62 eller noe sånt, og etter det kunne du kjøpe bil fritt.

Så kan du spørre: Hvorfor var det sånn? Jo, det var rett og slett fordi vi måtte hele tida sørge for at vi hadde et konkurranseutsatt næringsliv som laget produkter og tjenester i en eller annen fasong som andre ville kjøpe av oss, og da til en høy nok pris, som igjen forsvarte den importen vi var avhengige av. Vi har tradisjonelt importert omtrent halvparten av alt det vi bruker av varer og tjenester. Det er ganske tøft. I hverdagen var det ikke lett hele tida og tenke på det. Men grunnen til at vi drev disse rasjonerings sakene så langt, var jo for å holde igjen på importen fordi vi ellers ville få et for stort underskudd og så videre. Derfor var det viktig å slåss for et næringsliv som var oppegående og konkurransedyktig, som hadde god inntjening, og som kunne ekspandere. Derfor var jeg interessert i det.

Og så er det jo sånn at – og det er et lite apropos til dagens bilde – mesteparten av det konkurranseutsatte næringsliv ligger helt andre steder enn på begge sider av Karl Johan. Der er det ikke mange av dem. Det er jo disse som opprettholder hele bosettingsstrukturen i Norge. Da vi begynte før og etter krigen å bygge opp vårt konkurranseutsatte næringsliv, først og fremst industri, så var det bare mulig med en sterk overgang av mennesker fra jordbruk, skogbruk og fiske. Til Fornebu kom det flylaster med folk, særlig nordfra, som for eksempel dro videre til Herøya. I Grenlandsområdet er det drøssevis av folk med røtter i Nord-Norge. Veldig bra. Det var betingelsen for å få bygd opp norsk industri. Det er et interessant apropos

til dagen i dag, hvor vi eter og drikker oljepenger i vilden sky – altfor mye, spør du meg. Du blir ikke gjenvalgt på akkurat det utsagnet der, men det er et faktum at når vi sier at nå går det så det suser, ja, hva er det som går så det suser? Hvor er det vekst? Leverandørindustrien til offshorevirksomheten går bra, for med nesten 100 dollar fatet er det nesten ingenting som ikke er lønnsomt ute i Nordsjøen etter hvert. Og noen skal levere til det, men det er tross alt en liten del. Så er det den private, skjerma sektoren. Den private, skjerma sektoren konkurrerer seg imellom, men de har ikke trykket fra utlandet på samme måte. Og hvorfor det? Jo, for de skal ta vare på alle de pengene vi bruker for mye av. Så er det offentlig sektor der alle har krav. Det er ingen som vil ha mora si på gangen eller bestemora på gangen, det er ikke vanskelig å skjønne.

Og for hver eneste gang det kommer en krise, er det noen som må ut og love at jo, det skal vi satse på, og her trenger vi mer folk. Ja, hvor er de folka hen? Det er fra konkurranseutsatt næringsliv. Det er ingen som kappflyr på Stortingets talerstol og spør hva statsråden har tenkt å gjøre med den og den bedriften som er i ferd med å legge ned. Nei, melodien er: De menneskene trenger vi et annet sted. Og hva er konsekvensen av det? At det ene lokalsamfunnet etter det andre kommer i vanskeligheter. Hvis vi for eksempel ordner kraftprisene sånn at det er mer lønnsomt for kraftkrevende industri å satse på Sør-Amerika og tjene tre ganger så mye, kan vi regne med at de gjør det. Og hva skjer da med alle de lokalsamfunnene som opprettholdes på grunn av en sånn bedrift? Ja, de kommer til å ha en skarve kommuneadministrasjon. Rimi-Hagen har rømt for lenge siden, for det er ikke noen vekstmuligheter der, og så er det pleiehjemmet, og der sitter alle de som har formuen sin stående der borte og der borte, nemlig huset sitt, og de ungene har flytta ut for lenge siden og har ikke tenkt å flytte tilbake igjen. De har ikke anledning til å gjøre det på ferie engang.

Nå maler jeg med litt brei penn, men om tolv–femten år kommer det til å være mange som får trøbbel med å bli gjenvalgt fra distriktene i Norge. Vi kommer til å bo i mye større klumper, for det er der du kan drive service og tjenesteytende virksomheter i veldig mye større grad enn ellers. Ja, nå har jeg svømt litt ut i forhold til din problemstilling, men det er den grunnleggende filosofien som gjør at jeg har vært interessert i industri, næringsutvikling og i den sammenheng forskning, utvikling, nyskaping og hele den pakka.

Knut Kjeldstadli: Jeg vil legge til et spørsmål der. Du snakker generelt om næringsliv, men hva er industriens særlige betydning innenfor næringslivet?

Finn Kristensen: Det er å skape verdier som gir grunnlag for å kunne øke velferden vår, fordi, som jeg sa, vi importerer halvparten av alt vi bruker av varer og tjenester. Men det er noen som har sagt til meg: ”Ikke bry deg så mye med det, Finn, vi har jo etter hvert fått oljeinntektene, og da overlater vi hardwaren og duppedittene til nye land, og så kan vi bruke huet.” Ja, det er flott å eksportere den type kunnskaper. Det er veldig bra. Men hva viser erfaringen? Erfaringen viser at på Ormen Lange-feltet, som Hydro har bygd ut, og som nylig er åpna, der hadde Aker Kværner engineeringoppgavene. Over 70 prosent av de ingeniørjobbene er utført av indere fra India. Og det er ikke noen duppeditter, det er det folk har mellom ørene, som er avgjørende da. Så det viser seg at det er ikke sikkert at vi har noe pre der heller.

Så begynner etter hvert spørsmålet å melde seg: Hva skal vi drive med da, bortsett fra å høste av oljeinntektene til krampa tar oss? Hva hvis det etter hvert begynner å bli vanskelig? Bygger vi lokalsamfunnet opp igjen like fort som vi reiv det ned? Nei, og nå er jeg borti det som – det var der jeg skulle ha kunnet litt mer om historie, men jeg har lest nok til å vite om de samfunnene som høsta på samme måte, om ikke det var olje og gass, og hvor blei det av dem når de ikke lenger kunne stjele og ravne på den måten?

Knut Sogner: Men var den konflikten til stede også på 1970-tallet da du kom inn i politikken? Stortingsmelding nr. 25 fra Finansdepartementet [Stortingsmelding nr. 25 1973–74: Petroleumsvirksomhetens plass i det norske samfunn, trans.anm.] skisserte en satsing på å lage bevisst press i norsk økonomi, og du hadde jo også en industrilobby som var veldig opptatt av at dette kom til å gå utover den såkalte fastlandsindustrien, som man sa. Så dette var vel en av problemstillingene da du kom inn i industrikomiteen også?

Finn Kristensen: Ja, du har rett i det. Det var ikke den problemstillingen jeg nå prøvde å gi en skisse av, for den har kommet sterkere etter hvert. Men på det tidspunktet var det konkurranseutsatt industris betydning for sysselsetting og bosetting. Det var nok de to hovedhensynene. Ved siden av det var det ikke likegyldig om vi hadde den eller en annen skjermet industri, for den konkurranseutsatte industrien som drev på eksport eller hindret import, fordi den leverte det som vi trengte her på en god måte, den var viktig av den grunn. Så sånn sett hang det sammen. Men det er ikke noen tvil om at ganske tidlig da oljevirkosmheten begynte å gjøre seg gjeldende, blei det en debatt, sånn som du sier, om den ville danke ut industrien. Men så var det jo ganske klart at sjølve oljeaktiviteten i oljeselskapenes regi ikke sugde mye folk. Det må du nesten til høyre for komma for å finne ut

når det gjelder sysselsettingseffekt, men leverandørvirksomhetene fikk en ny mulighet. Og det at de kunne gnage på det når skipsbyggningsaktiviteten gikk ned, det var også en veldig bra timing. Så sånn sett blei ikke det noe stort tema.

Men det som blei tema etter hvert – husker dere da Stortingsmelding nr. 25 blei lagt fram, det er over 30 år siden nå, med ekspedisjonssjef Schreiner som leder? Da hadde vi en brei debatt om oljeaktivitetens omfang. Det endte jo opp med – vi sa at det var et stort, relativt stort flertall for at vi skulle sikte mot en olje- og gassaktivitet som innebar et produksjonsstak på 90 millioner tonn oljeekivalenter, altså olje og gass. SV ville jo ikke ha mer enn 40, eller var det Senterpartiet og så SV 50? Hadde de stått fast på det stort lenger enn det de gjorde, hadde jo de blitt skyldige samfunnet masse penger. For vi brukte opp i forhold til 90, men de argumenterte veldig sterkt for 50. Og det tallet der var satt for å finne ut hvor mye lille Norge tåler med en økonomi basert på fire millioner mennesker av den type inntekter. Hvor er grensen hen for hva vi kan håndtere fornuftig? Da kom disse 90 millionene tonn.

Nå er vi vel tre–fire ganger over det, og i tillegg er oljeprisen blåst veggimellom. Så de resonnementene som lå i den stortingsmeldingen, konsekvensene av å forlate det blei ikke tatt alvorlig nok den gangen. Det diskusjonen gikk på, var mer hva som var fornuftig i forhold til aktiviteten. Men konsekvensen – etter hvert som vi måtte legge ut mer av hensyn til aktiviteten i Nordsjøen, slik at oljeselskapene også skulle ha interesse av å være her, og framfor alt størrelsene på inntektene, det var en debatt som kom litt seinere. Men at den stortingsmeldingen traff skikkelig innertier på resonnementet, det har jeg tenkt på mange ganger siden. Det var helt riktig. Ja, nå prater jeg på inn- og utpust om ting du egentlig ikke helt konkret spør om, men du får ta meg tilbake igjen, du.

Knut Sogner: Selve den perioden med motkonjunktur – eller kan du kanskje først si litt om hva slags som situasjon møtte deg i industrikomiteen? Du var fremdeles junior på det tidspunktet, selv om du hadde en stortingsperiode bak deg. Du sa jo i stad at du egentlig peilet deg inn på å bli industripolitiker, så da du kom inn i komiteen, hadde du kanskje noen saker som du ønsket å jobbe for? Hva kunne du gjøre, og hva ville du gjøre?

Finn Kristensen: Nei, jeg hadde ikke noen spesialsak, jeg hadde ikke det. Men jeg hadde den oppfatningen at uten et pulserende, oppegående og konkurransedyktig næringsliv ville fedrelandet komme alvorlig ut å kjøre. Og da syntes jeg det var fascinerende å være med på å ta vare på og videreutvikle det vi har – for det er det vi har mest av til enhver tid – og samtidig

legge til rette for nyskaping etter hvert som det gamle falt fra. Og så er det jo sånn, det er jo noe en lærer fort, at ingenting av det vi gjør, uansett hva vi gjør, er vellykka før noen har kjøpt det. Dere kan lage rapporter til krampa tar dere om veldig viktige ting, men hvis ingen kjøper det, jeg mener ikke akkurat i kroner og øre bestandig, så er det ikke så mye verdt. Slik er det i politikk òg. Du må ha en politikk som folk kjøper. Og for AS Norge er det viktig å ha et næringsliv som lager noe som noen vil kjøpe. Det er betingelsen for at vi har noe å kjøpe fra andre. Det er det generelle utgangspunktet jeg for min del alltid har hatt.

Jeg ser i problemstillingene her at dere er litt opptatt av dette med ideologi og alt det der. Det er fint, men for å ha orden på det har jeg alltid prøvd å skille mellom ideologiske målsettinger og virkemidler. Trenger vi en børs? Det er det alltid noen som spør om. Og jo mer såkalt radikal du er, jo mindre begeistra er du for børs. Det var et sånt symbol, det var en ideologisk symboldebatt. Men hva er en børs, da?

Knut Sogner: En auksjon.

Finn Kristensen: Ikke sant? Det er et sted hvor folk skal ha anledning til å kjøpe og selge aksjer hvis de har noen kroner å avse. Ingen kjøper hvis de ikke har en mulighet for å selge dem når det kniper. Så enkelt er det. Men i den politiske debatten har det aldri vært så enkelt fordi det har en symbolverdi på kapitalistenes måte å fungere på. I praktisk politisk arbeid og næringspolitisk utvikling er det jo ikke noe annet. De samme menneskene gikk gjerne hjem ved nyttårstider og diskuterte med ektefellen hvor de skulle plassere pengene når det gjaldt hvilken bank de skulle velge til skattefri banksporing. Da gjaldt det en litt annen børs, men det var jo akkurat det samme. Igjen er det virkemidler vi snakker om.

Sverre A. Christensen: Du kaller det virkemiddel. Men hvis vi ser på børsen i dag – de menneskene som opererer der og tjener masse, masse penger, preger ikke de samfunnet på en måte som ikke bare er positiv, slik at det er mer enn et virkemiddel? Det er ikke en helt nøytral institusjon, de bringer jo ting inn i Norge som på en måte utfordrer verdier vi har?

Finn Kristensen: Jo, det kan godt hende at du har rett i det, men da må vi ta fatt i det problemet på en annen måte enn å stenge børsen.

Sverre A. Christensen: Det er jeg helt enig i. Men det går an å si at børsen er noe mer enn et virkemiddel. Det går an å ha en bredere diskusjon om hva børsen faktisk er.

Finn Kristensen: Jo, men da behøver vi å stille spørsmål om børsen som virkemiddel i stedet for å diskutere forutsetningene for børsen og resultatene av litt gjerne utslag av børsens aktivitet. Husk på at hvis noen kjøper aksjer og vinner på det, er det fordi noen andre har solgt og tapt på det. Og hvis du skal ha en viss form for økonomisk frihet til både å vinne og tape noen kroner, må du akseptere det òg.

Knut Sogner: I dag er det børsen, selvsagt, på 1970-tallet snakket dere også for statsbedriftene om børsintroduksjonens viktighet. På 1970-tallet var det jo snakk om et statlig forvaltningsselskap for industrien. Det må jo du har vært med på både å heie fram og så senere kanskje ikke føre i land?

Finn Kristensen: Ja, jeg fikk ikke det til. Men jeg er fortsatt av den mening, jeg. Jeg er blitt spurt om å holde et innlegg på nyåret om akkurat det der i – heter det Norsk Industri nå?

Knut Sogner: Ja.

Finn Kristensen: Ja. Norsk Industri. Og det er et spennende tema. Du får bare stoppe nå hvis det blir mye. Jeg har starta opp tre ganger som statsråd. Og i Industridepartementet som etter hvert blei Næringsdepartementet, der er det ingen som er ansatt for å drive bedrifter. Ikke en kjeft er ansatt på det grunnlaget. De er ansatt der for å drive med industri- og næringspolitikk. Men du har en statsselskapsavdeling som har ansvaret for å forvalte statens eierinteresser i en god del bedrifter. Av naturlige grunner er det den mest passive eiergruppering som eksisterer, fordi der er det ikke noe proaktivitet. Det er ikke så veldig vanskelig å skjønne det, for de er ikke industriledere, og det er ikke det de har betalt for eller blir oppfordra til tradisjonelt.

Og når staten eier aksjer, da er spørsmålet hvordan du oppfører deg som eier i en sånn bedrift. Jo mer passiv du er, jo mindre bryr de som står i ledelsen for den bedriften, seg om den eieren. Og jo mer du bryr deg, i den grad du gjør det, jo lettere er det å bry seg på en litt krøkkete måte. Det er det også flere eksempler på. Da gjør du det ofte på grunn av politisk press bakfra eller rundt deg, og ikke fordi du synes det er fornuftig, nødvendigvis.

Da er min oppfatning at – hvis du tar energisektoren, olje, gass – jeg ville ha laga et eget investerings- eller forvaltningsselskap for den sektoren – og gjerne ett til for resten av energien og kanskje et tredje for industrien for øvrig. Da ville statsråden, departementet og regjeringen og for den saks skyld Stortinget ha tre relativt tunge, proffe selskaper å forholde

seg til som eier. Da kan du spille en litt mer aktiv rolle og gi føringer, og da har du proffe folk som følger det opp. Det ville være en helt annen og mer effektiv måte å styre på, spør du meg.

Men grunnen til at ikke det gikk på det tidspunktet du nevner, var at for eksempel Hydros ledelse ville ikke høre snakk om det. De skulle ikke ha noe forvaltningsselskap som satt over og styrte, og det hadde gjenklang i alle de bedriftene staten var engasjert i. Og hvorfor det? Jo, fordi det var mye kjekkere å ha staten som eier direkte, for dem hørte de og så de nesten aldri annet enn på generalforsamling. Og de sa ikke noe der heller. Alt var greit, helt til de kjørte gærent. Helt til King's Bay smalt. Da blei det styr. Før det var det jo ikke noen nede i departementet som hadde brydd seg noe særlig, og sånn har det vært hele veien. Det er rett og slett kreftene ute i den enkelte bedrift som holdt igjen og hadde tusen mer eller mindre gode argumenter, og tillitsmannskorpset fikk de også med på det. De ville heller ikke, for de ville jo gjerne pleie det de hadde bygd opp som et tilfredsstillende forhold til sin ledelse.

Så det er mange krefter som er ute og virker, og jeg er helt sikker på at hvis jeg skulle bli referert offentlig på noe sånt i dag, ville veldig mye av det samme poppe opp. Og så sitter det folk i departementet som heller ikke er noe lysten på det der. Et utvalg som nylig har vurdert dette med statens eierinteresser, drøfta grundig akkurat dette og hadde veldig mange gode argumenter. Men i departementet blei det ikke lagt noe særlig vekt på det, de liker ikke det i departementet. De vil heller stelle med hver enkelt virksomhet sjøl. Og kommer du til Stortinget, trur de at de har bedre styring ved å ha en skau på 22–23 bedrifter å bale med i stedet for å ha to–tre skikkelige selskaper som jobber med statens interesser på investerings- og forvaltningssiden. De tre investerings- og forvaltningsselskapene burde staten eie 100 prosent, men under der kunne de optimalisere lønnsomheten og kapitalinntektsinteressene, og så kom det visse virksomheter som ikke kunne fungere innenfor bestemte økonomiske målsettinger, som hadde helt andre hensikter – ok, de hadde egne kontoer av andre hensyn enn å tjene penger. Da fikk vi håndtere det som en sak for seg. Men å ha orden og ryddighet i forhold til det vi eier, jeg har noen eksempler som kan vise dere hvor jeg mener at det er veldig viktig.

Knut Kjeldstadli: Du sier i et intervju med *Aftenposten* fra 1988 med Cecilie Nordland at hun spør deg: «Tror du på statsdriftens fortreffelighet?» «Jeg har et avslappet forhold til formelt eierskap. I visse tilfelle, som Statoil, er det god grunn til å velge statsdrift, men jeg sitter ikke i noe ideologisk klister. Staten bør ikke drive virksomhet som private kan drive like godt eller bedre.» Og så legger du til: «Privat drift for prinsippets skyld er like ille som statlig eierskap

av samme prinsipielle grunner.» Når eller under hvilke forhold mener du det er klokt å satse på statsdrift, og under hvilke forhold er det klokkest å satse på privat? Hvordan tenkte du den gangen på 1970- og 1980-tallet i den grad det går an å gjenkalle det?

Finn Kristensen: Jo, jeg har sagt det der en gang, jeg husker det godt at det å satse på statsbedrifter ut fra – hva var det jeg sa?

Knut Kjeldstadli: Ja, du sa at du var prinsipielt verken for statlig eller privat drift, men at det noen ganger var riktig å gå for den ene løsningen, andre ganger – Så jeg bare tenkte om du husker og eventuelt i dag mener noe om når er det riktig. Er det noen trekk ved virksomhetene som skal til for at man bør gå inn for det ene eller det andre?

Finn Kristensen: Nei, jeg tror jeg har sagt noe sånt som at det er like lite fruktbart å satse på statsbedrifter av ideologiske grunner som på private eller et eller annet sånt en gang. Bortsett fra ved spesielle hensyn – for en ordinær konkurranseutsatt virksomhet, for eksempel i industrisektoren, har jeg et veldig avslappa forhold til hvem som formelt eier. Men jeg er veldig opptatt av hvordan det drives, og av retningslinjer og rammevilkårene for det.

Ta nå Jernverket, siden vi har det på tapetet. I sin tid blei Jernverket oppretta fordi norsk verftsindustri – vi bygde jo ennå båter i Norge da – vi skulle betjene den bransjen med stål, utvikla i Norge, basert på norsk råstoff fra gruva oppe i Mo i Rana. Ja, Storforshei heter det, ikke Mo, men det ligger ikke langt unna. Det var norsk malm. Og det var ingen private som gikk på det. Da blei det vurdert til å være samfunnsøkonomisk lønnsomt å gjøre det fordi vi kunne produsere det råstoffet som ga de stålbjelkene og de stålplatene som skipsbyggingindustrien trengte, i stedet for at vi importerte det. Da sparte vi valuta, da var vi selvgjort. Det hadde jeg gått for. Men etter hvert som åra gikk, kom vi i den situasjonen at det blei bygd færre og færre båter i Norge, og til slutt var det nesten ikke noe båtbygging i Norge. Og i den grad Jernverket produserte og solgte, så solgte vi jo til utlandet, men ikke med fortjeneste. Resultatet var at Jernverket kom ut med røde tall omtrent hvert år.

Da er det jeg spør: Er det fortsatt en statlig oppgave å holde på med det? Nei, det synes jeg ikke. Jeg har aldri skjønt at det skal være mer sosialdemokratisk fornuftig, for ikke å si sosialistisk ideologisk fornuftig, å drive en bedrift som går med underskudd, enn å drive en som går med overskudd. Det er en problemstilling jeg aldri har skjønt båret av. Det er jo noen som skal betale dem som ikke greier å skaffe seg inntekter sjøl. Noen skal stille opp og dekke

det underskuddet. Men hvis det er mulig å gjøre noe annet enn å drive virksomhet med underskudd, enten det er den ene eller den andre som gjør det, som attpåtil gir sysselsetting og muligheter, så skulle det bare mankere at vi av ideologiske og tradisjonelle grunner skulle holde fast på det som har vært.

Det var jo det vi var utsatt for i Mo i Rana. Det kom folk fra fagforbund opp til meg og ba på sine knær når jeg holdt på med Jernverket og Koksverket: «Ja, men, Finn, Jernverket er jo vår baby, det er jo vi som har drevet fram i fagbevegelse og politisk bevegelse – og det skal du legge ned?» Ja, så måtte jeg si til ham, jeg får kalle ham kamerat i stedet for navn – jeg skjønte ham veldig godt, og det sa jeg også. ”Men si meg nå en ting: Synes du ærlig talt at det er bedre å fortsette med et jernverk som taper penger, enn å prøve å stoppe det sluket der og heller komme i gang med andre ting der vi tjener penger? Er ikke det bedre for dine medlemmer? Er det ikke bedre for LO i Norge å organisere folk i den type virksomheter enn hver eneste høst å ha det problemet?” ”Jo, det kan jeg for så vidt være enig i, Finn, men hva er det så som skal erstatte Jernverket?” ”Ja, først må vi ta standpunkt til om det er riktig å prøve å finne en erstatning eller to eller tre. Hvis vi er enige om det, har vi kommet langt. Men jeg vet ikke om vi for eksempel har kraft til rådighet, som Jernverket bruker i dag, hvis vi ikke stopper mesteparten av det, å tilby andre som kan gå på egen kjøll, før vi har tatt et standpunkt om at Jernverket skal vi legge ned. Den dagen vi gjør det, da har vi noe å tilby. Men da må du tru på det. Et av de mest moderne industrisamfunn nord for Trondheim, med flyplass, med båtmuligheter, med veimuligheter og en moderne utvikla by, hvis ikke vi greier å få til ny virksomhet som erstatter det som ikke lenger er liv laga der, hvor i Nord-Norge skal vi greie det da – eller for den saks skyld ellers i Norge? Hvor skal vi finne muligheter da?” ”Nei, det høres så greit ut for deg, Finn, men husk på at vi skal treffe medlemmene våre, vi.”

Ja, det var ikke vanskelig å skjønne. Jeg gjorde òg det. Jeg blei invitert som 1. mai-taler i Mo i Rana før vi tok den beslutningen, og det var ikke tilfeldig at jeg blei invitert dit. Det var ganske tøft. Er du fra Mo, du? [henvender seg til en av assistentene, trans.anm.] Nei, det var et kjempesvært forsamlingshus der, med høyttalere ute for sikkerhets skyld. Og så holdt jeg på i 30 minutter. 1. mai-tale, jeg syntes jeg fikk til en brukbar appell, men det var jeg stort sett aleine om å synes. For det var dørgende stilt. Det var dørgende stilt etter at jeg var ferdig. Men heldigvis satt nikkerne på de første benkene.

[Latter]

Finn Kristensen: Og de begynte litt forsiktig [klapper], og så blei det litt ut av det. Men 1. mai-toget gjennom byen etterpå, med masse folk på fortauene, det er ikke det mest behagelige jeg har gjort. Jeg må innrømme det. Men jeg var så overbevist om etter hvert at dette skulle vi få til. Og det vi fikk til. Det var jo en blanding av offentlig og privat virksomhet. Husk på at innkrevingsentralen for bøter ligger jo der.

Sverre A. Christensen: Jo takk, jeg vet det.

Finn Kristensen: Det er den høyeste blokka og den mest lønnsomme virksomheten i Mo i Rana. Det var jo to års utestående bøter vi kunne ta inn. Men er det sosialdemokratisk å få inn så mye bøter som mulig? Ja, hvorfor er det ikke det? Det er i alle fall ikke noen sosialdemokratisk målsetting å la dem stå ute! Og bare det å få dem inn på, med tre måneders [uklart ord 81:54], det var jo en «bælbutikk»!

Knut Sogner: Men på 1970-tallet laget dere jo statsbedrifter på Stortinget, jeg tenker på at Tandbergs Radiofabrikk ble statsbedrift i 1978.

Finn Kristensen: Ja.

Knut Sogner: Var det noe lurt?

Finn Kristensen: Nei, det viste seg at det ikke var det. Men det visste en jo først etterpå. Og hele vitsen med det var å komme i et inngrep, for det var jo ikke så mange andre som stilte opp. Å komme i et inngrep med folk og penger som gjorde at en kunne bringe den – jeg må nesten si innenfor IT-virksomhet – hjørnesteinsbedriften videre. Det en burde ha tenkt mer på den gangen, var det som jeg nevnte i stad, at ingenting er vellykka før noen har kjøpt det. Og Tandberg Radiofabrikk var jo en av de beste i verden på lyd. Det var ingen som var så gode på lyd kvalitet og gjengivelse som dem. Men det de helt hadde glømt, var design, det hadde Bang&Olufsen i Danmark tatt poenget i. Hva hadde de gjort? Jo, de hadde sett på dagen og framtida og tatt konsekvensen av at folk hadde sånne spillere og radioer og høyttalere i stua si, og da måtte de produktene se ut som møbler. Det ville folk sette pris på. De hadde ikke så god lyd som Tandberg på produktene, men de solgte møbler, de pakka det inn på en mye mer tilfredsstillende måte, og det danka rett og slett ut Tandberg-systemet. På det tidspunktet gikk altså staten inn i håp om å redde den bedriften. Det hadde jeg gjort òg, det hadde jeg gjort. Og så gikk det ikke da – av mange forskjellige grunner. Det må du regne med en gang iblant. Om

du er statlig investor, hvor du stiller opp med penger og gir muligheter og tar initiativ, så lykkes ikke alt. Det gjør det ikke i privat sektor heller.

Knut Kjeldstadli: Du sa for litt siden at med unntak av noen spesielle hensyn var det ikke noen generell grunn til å gå inn for statlige bedrifter. Hva er de spesielle hensynene som kan tilsi at det bør være riktig?

Finn Kristensen: Det kan være spesielle hensyn til virksomheter som staten synes det er riktig for samfunnet å ha, selv om de ikke framstår som spesielt konkurranseutsatte. Ja, jeg kan ta et eksempel: Hvem skal eie og drive det høyspente overføringsnettet i Norge? Jeg synes det er en statlig oppgave, forutsatt at vi kan organisere det på en vettug, effektiv måte. Så derfor laget vi Statnett på det. Vi behandler jo Statnett i praktisk arbeid som et offentlig eid aksjeselskap egentlig. Men siden det favner over alle kraftselskaperes aktiviteter og de også er avhengige av at noen kjøper det de lager, og må transportere det på høyspentnett, så har de den oppgaven felles for alle i stedet for at hver enkelt skal sitte med ansvaret for hver sin bit av et høyspentnett. Det er en sånn praktisk måte å tenke på.

Litt apropos til stat og ikke stat – dere vet at da Margaret Thatcher skulle ordne opp i elforsyningen i England, så privatiserte hun hele kostebinderiet og la på jernbaner og hele pakka. I Norge fikk vi en energilov som åpnet for konkurranse mellom kraftleverandørene og da tenker jeg på dem som produserte uten å privatisere. Så laget vi det slik at NVE som var der allerede, skulle passe på at kraftselskaperne skilte ut som egne selskap det som hadde med distribusjonsnettet lokalt å gjøre. Og så fastsetter de prisen på det. For nettet lokalt skulle være tilgjengelig for alle som produserte. Hvis det sitter noen oppe i Hedmark som gjerne vil selge kraft nede i Akershus, så skulle de få anledning til det, og de skulle ha adgang til det distribusjonsnettet, ikke bare høyspenten, men også det lokale. Derfor måtte de lage til egne selskaper.

Ja, vi har jo fryktelig mange kraftprodusenter i Norge. Frankrike har en stor og en til, de har to. Og vi har vel, ja, på det tidspunktet vi starta med det her, hadde vi over 200. Ikke alle hadde produksjon, men veldig mange har det. Det er litt typisk norsk, vi liker at det er smått. Det er ikke bestandig det mest effektive, men det har fordeler, det òg. Så tok vi den beslutningen at alle disse kraftprodusentene skulle privatiseres. Tvert om, vi sa at nå vil alle de offentlige eide virksomhetene – bortsett fra noe i Elkem og noe i Hydro og Hafslund, som sitter med noe fra før 2005, så er alle offentlig eid – konkurrere seg imellom. Det er det eneste

stedet i verden hvor det der foregår, at det er en konkurranse ute i markedet blant så mange offentlige eide virksomheter. Og det er også et litt interessant apropos til dette med privat og statlig. Det går an å være statlig og være i konkurranse med andre statlige virksomheter, hvor kravet til effektivitet, produktivitet og lønnsomhet er like høyt som om du hadde privatisert det.

Men vi bevarer en lovgivning da, med hjemfallsrett og det der, hvis du skulle selge det ut. Det er litt interessant, for det er nesten ikke debatt i Norge om akkurat det. Det er et godt tegn på at det fungerer, men det er også et interessant trekk ved norsk næringsliv at vi har en sånn måte å organisere det på og likevel tar vare på konkurransen. Det er et problem, må jeg si, med statlig eide virksomheter at de veldig fort lener seg mot en situasjon som sier: Ja, ja, greier vi det ikke sjøl, så er det alltid noen som stepper inn. Og det var det de gjorde i Mo og for den saks skyld på Kongsberg. Det siste kan vi komme tilbake til.

Knut Kjeldstadli: Skal vi ta en fem minutters pause?

Finn Kristensen: Nå starta jeg med å si at dere må stoppe meg.

Knut Kjeldstadli: Nei, nei, det er jo din historie.

Finn Kristensen: Smella går, jeg har jo reist langt.

Sverre A. Christensen: Det er din dag i dag.

Knut Kjeldstadli: Det er din tolkning og dine kunnskaper vi skal ha tak i.

----- PAUSE -----

Knut Sogner: Du må ta en liten runde på resten av 1970-tallet.

Finn Kristensen: Det er så langt tilbake, vet du, jeg husker ikke alt.

Knut Sogner: Nei, men jeg tenkte at hvis du prøvde å sette deg litt tilbake igjen i tiden og forsøkte å anskueliggjøre litt for oss disse vanskelige situasjonene som oppsto. Det må jo ha

vært rivninger og problemer internt, særlig på 1970-tallet, i den perioden som vi kaller motkonjunkturperioden, hvor det var helt klart at pressituasjonen i norsk økonomi skapte problemer for norsk eksportindustri. Som vi var inne på i stad, overtagelsen av Tandbergs Radiofabrikk tidlig i 1978 kom sent i denne motkonjunkturperioden, og mange vil kanskje hevde at nettopp det at Tandberg kom i så store problemer, ikke bare skyldtes det du sa, at de ikke var like flinke på design som Bang&Olufsen. Også den politikken som Arbeiderpartiet hadde vært med på å føre, skapte økte kostnader for norsk eksportindustri. Det er en slags dobbelthet i den politikken på 1970-tallet: På den ene siden fikk man støttetiltak til alle verdige, fine løsninger, og jeg er sikker på at hvis Tandberg hadde drømt opp en løsning om god design, så hadde de kanskje fått penger til det. Men samtidig var det slik at uansett hvor god design de hadde, så slet de med veldig høye kostnader som de ikke kunne bekjempe, for det var et veldig sterkt press som også var bevisst fra regjeringens side. Man førte tross alt en motkonjunkturpolitikk for å holde aktiviteten i gang, og dette slet eksportindustrien med. Jeg vet ikke om du kan si noe om den situasjonen? Dette glir jo egentlig over i Lied-utvalget, som du var med på å – da var du vel også blitt formann i industrikomiteen, som ble et slags oppgjør i 1979 med deler av denne politikken. Men det må jo ha vært situasjoner før 1979 som –

Finn Kristensen: Ja, det var situasjoner i et sett. Det som er litt problematisk, er å sitte i ettertid og løse fortidas problemer. Da går du glipp av en god del ting, som hvilken atmosfære og hvilke holdninger, hvilket trøkk og press som gjorde seg gjeldende. Jeg skal forsøke veldig kort og si at det er helt riktig dette med motkonjunkturpolitikk, og at vi var enige om at det skulle vi gjøre i håp om at situasjonen ville bedre seg. Men etter hvert blei det veldig klart for stadig flere at det var ikke bare konjunkturspørsmålet, det var i høy grad et strukturspørsmål vi snakka om, eller som blei klarere og klarere. Det var ikke sånn at da Kleppe-pakkene kom og bevilga penger, så føyk lønningene veggimellom på grunn av det. De var innretta slik at de skulle bedre industriens konkurransevne med tanke på pris for levering. Når de skulle levere ferjer til Egypt, var det jo også et spørsmål om å kunne konkurrere konkurransmessig på pris, og da fikk de tilskudd. Det var ikke noe EU og ESA som sto opp og passa på at det ikke var subsidier den gangen. Nasjoner konkurrerte da om hvem som ga størst subsidier. Og de brukte jo mange år på å komme ut av den mølla der, for det blei jo helt vilt til slutt.

Så det var et konjunkturproblem, ja, men etter hvert blei det klart at det var like mye et strukturproblem vi sleit med. Da begynte det etter hvert å bli slik at subsidier, for eksempel, til

skipbyggingsindustrien, blei forsøkt gradvis trappa ned. Så blei det alltid tatt et forbehold når vi for eksempel budsjettmessig gikk ned med beløpene som kunne brukes til den trafikken der, at det forutsatte at våre konkurrentland også gjorde det. Det var internasjonale organisasjoner som satt og jobba med det der. Men det var jo nesten umulig å komme til enighet om det. Når det nærma seg en leveringsmulighet, var det alltid noen som greide å kare til seg noen subsidier som gjorde at de lå bedre an, og da var det løpet kjørt. Så det tok tid før vi fikk tatt ny sats, og gradvis kom vi ned og bort fra de subsidiene.

Til gjengjeld forsvant jo mye av verftsindustrien, men den tok seg opp igjen da en annen type virksomhet så dagens lys, nemlig oljevirksomheten vår. Og fortsatt er det noen som bygger båter i Norge, først og fremst supplybåter. Nå kan vi jo snart gå tørrskodd over til England på bare supplybåtdekk, og gud vet hva de skal med alt det der. Det er ikke så mange av dem som bygges i Norge, for eksempel for Akers vedkommende bygges de i Romania. De taues så opp hit, og så ruster vi dem ut her eller oppe i Molde og et par andre steder. Men før det kom det jo plattformer og ulike komponenter til den nye næringen som så dagens lys og redda oss ut av den veldig problematiske krisa som verftsindustrien uten noe å gjøre egentlig var midt oppe i.

Sverre A. Christensen: Men troen på styring som lå til grunn for motkonjunkturpolitikken – planmessig på en måte – delte du den styringsoptimismen? For ditt eget vedkommende, når fikk den på en måte knekken sin, og hvorfor gjorde den det?

Finn Kristensen: Jo, jeg gjorde det fordi det var et spørsmål om å holde den delen av næringslivet flytende inntil situasjonen endret seg og konjunktorene kom tilbake til det mer normale.

Sverre A. Christensen: Når er vi i tid når dette endret seg for deg?

Finn Kristensen: Nei, jeg kan aldri huske at jeg tidfesta det, for det var ingen av oss som trudde det skulle vare inn i evigheten. Jeg kan ikke huske akkurat. Men hvis dere noen gang har jobba nede i det politiske Vatikanet, vil dere ganske fort oppdage at det er ett departement som er veldig sentralt når det gjelder penger, og det er Finansdepartementet. Der har de som hovedregel at enhver bevilget krone er å anse som en tapt krone. Uansett hva den går til, så er det sånn. Og det er veldig slitsomt. Men ingen behøvde å regne med at en drev motkonjunkturpolitikk og brukte penger lenger enn det som var strengt nødvendig, for de var

på alerten hele tida og ville helst ikke bevilge noe særlig med penger. Men jeg tror Kleppe har rett i at det var mye trøkk fra Industridepartementet og fagbevegelsen den gangen, og det gjorde at Finansdepartementet måtte strekke seg lenger enn det de egentlig hadde lyst til. Det er akkurat de samme holdningene som gjør seg gjeldende når det gjelder kraftpriser til kraftkrevende industri. Finansdepartementet – det er jeg helt sikker på – ser ikke noen krise i at vi produserer litt mindre kraft enn det vi bruker i Norge heller, de.

Sverre A. Christensen: Men tilbake til 1970-tallet, hvilke saker er det som du føler fikk deg til å endre oppfatning? Er det Tandbergsaken? Hvis du prøver å huske tilbake?

Finn Kristensen: Nei. Jeg tror alle så på Tandberg som et flaggskip som gjorde at ingen politikere kunne sitte musestille og se på at det klappa sammen uten å prøve å gjøre noe.

Knut Sogner: Men der valgte dere en helt annen løsning enn den du selv valgte da du kom som industriminister på 1980-tallet. Det er jo en påfallende forskjell i måten – og du har jo kommet inn på en del saker sånn som i Mo, på Kongsberg på 1980-tallet, som er helt annerledes. Du som industriminister på 1980-tallet gjorde helt andre valg enn industriministrene på 1970-tallet i disse vanskelige sakene.

Finn Kristensen: Ja, det skulle bare mankere. Fedrelandet går jo videre, ikke sant, vi gjør visse erfaringer, og du opererer i en litt annen verden etter hvert. Men jeg tror ikke jeg hadde gjort annerledes med Tandberg på det tidspunktet. Husk på at det var en stor, tung klump som sto for noe som folk etterspurte, og på grunn av økt levestandard var det å kjøpe den type utstyr, det var flotte saker, det. Det var jo mer enn LCD-skjermer i dag. Og det var utenkelig at den skulle klappe sammen.

Tandberg hadde jo rigga til selvstyrevirksomhet og litt av hvert, men på den andre siden var det ikke organiserte folk på samme måte som i en hvilken som helst annen bedrift. Det gjorde at engasjementet fra en del fagforbund ikke blei like sterkt. De følte ikke det som sin på samme måte som de følte at Jernverket var deres. Men bedriften sysselsatte veldig mange mennesker, den jobba innenfor en elektroteknisk IT-industri, som alle så kunne ha vokster i seg. Så var Tandberg sjøl spesiell, han var veldig gründer, veldig egenrådig. Han hadde en spesiell lederstil, og det var grunnen til at de satte på nye folk som skulle ordne og greier, ved siden av penger, og de kom jo inn med en helt annen bakgrunn, en helt annen kultur, en helt annen måte å drive bedrift på enn det Tandberg var vant til og de ansatte med ham. Da følte

de nok at det var en kultur de ikke ønska å bli pådytta på samme måte. Så satt jo de også og håpa på at de skulle over en kneik. De fleste gjorde det. Men veien opp til den kneiken – det var hele tida noen meter igjen, og til slutt viste det seg at det var bare oppoverbakke egentlig. Så måtte en jo kaste korta til slutt.

Men det er klart at hvis en vurderte det ett år eller to etterpå eller sitter i dag og vurderer det, så behøvde en jo ikke å ha tatt i det. Hvis du glemte de politiske holdningene som gjorde seg gjeldende, kunne du ha spart de pengene.

Knut Sogner: Ja da. Men det var hele tiden – Industrifondet var jo veldig kritisk til det som ble gjort, og denne gamle ledelsen under Tandberg kom også med et kuttforslag som ville gjort helt andre veivalg, [uklart: naturlige ti-- 13:00] som kanskje kunne ha reddet selskapet. Det er jo ingen tvil om at dette politiske – økonomien som ble skapt rundt Tandberg i ettertid, var med på å senke selskapet?

Finn Kristensen: Ja, det kan godt hende. Det kan godt hende du har rett i det. Men hensikten var jo ikke å senke det, men å prøve å berge det.

Knut Sogner: Men da Lied-utvalget kom, som det står her, blir det tolket som et brudd med Arbeiderpartiets tidligere politikk og troen på styring. Hvordan så du på Lied-utvalget?

Finn Kristensen: Jeg har aldri følt det sånn, jeg har aldri følt et sånt sjenerende problem, jeg, med å ha oppfatninger og vilje til styring. Jeg har vært mer opptatt av hva det er du styrer. Det er klart – Lied-utvalgets oppfatning av motkonjunkturpolitikk som etter hvert viste seg å være mer struktur enn konjunktur – vi skulle aldri ha gjort det. Og nå gjør vi ikke det lenger, så derfor vil det oppfattes som et brudd, ja, det skulle bare mankere egentlig. Men jeg kan aldri huske at det skapte noen voldsomme rystelser. Jeg gjør ikke det.

Sverre A. Christensen: Men det er en forskjell på motkonjunkturpolitikk og det at industripolitikken skal styres av markedet og ikke staten i mye større grad. Så det er jo en helt annen vektlegging med dette utvalget?

Finn Kristensen: Ja, jeg har lest det dere får fram der. Men staten har aldri styrt den enkelte bedrift bortsett fra i forsøk på sine egne, særlig når de kommer opp i litt vanskeligheter. Det har jo vært laget rammebetingelser for industriutvikling som industrien har operert innunder. Men det er ikke sånn at staten har gått inn og ordna opp i hver enkelt bedrift, dersom en ikke

da føler at det har kommet en situasjon som har gjort at det har vært ønskelig. Men det er jo ikke det samme som at det er industripolitikk. Det er mer redningsaksjoner, det.

Det generelle bildet er at norsk industri har hatt relativt stor grad av sjølråderett og frihet innenfor de rammene som er satt. Sånn har det vært hele tida etter krigen etter min oppfatning. Men det er klart at når det står en industrileder på døra og skriker etter hjelp, enten det er til markedsføring – ja, det brukte vi minst penger på, forresten, det er nok noe av det dummeste vi har gjort å ikke bruke mer akkurat på det – eller til investeringer eller til fornyelser av både det ene og det andre, er det klart at hvis en da går til Industrifondet og prøver å få litt hjelp til sånne ting, så er det også en form for industripolitikk. Det er helt riktig. Men det er jo ikke fordi vi primært i utgangspunktet har et ønske om å blande oss inn i den bedriften.

Sverre A. Christensen: Noen vil vel si at det er et primært ønske at industriutviklingen skal være styrt av staten, at det er et gode i seg selv. Det er mer demokratisk, man er ikke hensatt til markedets frie spill og den type ting. Det vil jeg tro var holdninger som støttet oppunder denne industripolitikken.

Finn Kristensen: Hva mener du med statlig styring av industripolitikken?

Sverre A. Christensen: Ja, altså ikke statlig styring av bedriftene, men av industriutviklingen – at staten er med og har en styring med det.

Finn Kristensen: Ja, et godt eksempel på den type styring er at vi i Norge sitter med tilgang på vannkraft som gjør at 50 prosent av vårt samla energiforbruk er elektrisitet, og all elektrisitet er produsert på en fornybar energikilde som vann. Så er spørsmålet: Kan vi utnytte den industrielt? Ja. Kan det legges til rette for en industri og en energipolitikk som gjør at vi kan få virksomheter til å benytte den ressursen og skape verdier i Norge? Ja. Kan Trygve Lie når han er ferdig som generalsekretær, tenke seg en jobb der han reiser rundt i verden og prøver å få bedrifter til å etablere seg i Norge, basert på våre energiresurser, ut fra en industripolitisk betraktning? Ja. Er han villig til det? Ja. Vil vi engasjere han til det? Ja. Fikk han noe til? Ja, han gjorde det òg. Det er en type industripolitikk som staten har hatt styring med, som et eksempel.

Det er ikke det samme som at når bedriftene sier ja, dette vil vi, vi vil etablere oss, så forhandler du om vilkårene for elektrisitet og med kommunen om tomt. Det er noe du må

gjøre som privat òg, og på det grunnlaget går du i gang og gjør dine investeringer. Men det er en privat bedrifts egen butikk hvordan du gjør det. Sånn er det om staten eier bedriften 100 prosent også, og sånn bør det være. Men fordi staten veldig lett kommer i en situasjon – det har i alle fall vært sånn at dersom en bedrift som staten eier, kommer i vanskeligheter, er det så lett å lene seg mot eieren fordi det hele tiden er noen som skal gjenvelges om to år. Så da vil presset i Stortinget være der til å gjøre ting du ikke hadde gjort hvis den hadde vært privat. Da skulle du egentlig ikke ha gjort det statlig heller, da er det noe som trekker det med å eie fra statens side litt den gærne veien. Men det er en form for industripolitikk som jeg tror enhver regjering ville drive. Det er derfor jeg hele tida er ute etter å finne hva det er de mener som sier at det er så himla forskjell på den ene politikken i forhold til den andre. Jeg får ikke helt tak i det, men det kan vel du kanskje utdype litt.

Knut Sogner: Jeg vet ikke, men jeg har bare lyst til å følge opp dette styringsaspektet et lite hakk videre, fordi jeg oppfatter at på 1970-tallet var det slik at det oppsto situasjoner hvor staten ved Industridepartementet hadde ganske sterk styringsinnflytelse over selskapene. Og kanskje nettopp Tandbergs Radiofabrikk var et slikt eksempel. For du hadde situasjoner der industriminister Bjartmar Gjerde med sin konsulent Jens Christian Hauge hadde laget planer for de tre hjørnesteinsbedriftene, hvor Tandberg og Elektrisk Bureau og Kongsberg Våpenfabrikk var med, som involverte samarbeidsavtaler mellom selskapene. Du hadde situasjoner, ikke sant, fra 1972 med ansatterepresentanter i styrene, slik det var i Tandberg, du hadde Huges rolle i Tandberg, hvor han vel opprinnelig var Jan Wessels representant, men så var han jo også konsulent for Industridepartementet. Og det oppsto situasjoner knyttet til rasjonaliseringsspørsmål som impliserte oppsigelse av et visst antall ansatte. Du beskrev jo situasjoner på 1980-tallet hvor du hadde fagforeningsrepresentanter fra Mo i Rana på ditt kontor. Det er klart at LO-representantene satt på industriministerens kontor i 1977 og gjorde egentlig disse sakene med noen industriselskaper, hvor de hadde valget mellom å styre etter markedet på en måte eller styre etter den politiske økonomien. Det gjorde det nesten umulig for dem å ta dette markedsvalget. Vil du ikke si at –

Finn Kristensen: Ja, jeg svarer ja på det. Men det er ikke det aleine som har kjennetegna norsk industripolitikk.

Knut Sogner: Nei, men det var jo noe med den situasjonen på 1970-tallet som –

Finn Kristensen: Ja, det er helt korrekt, men det er mer unntakene enn regelen. Jeg vil ikke lage unntakene til eksempler på norsk industripolitikk, det er mitt poeng. Slik sett var jo Koksverket og Jernverket et sånt unntak. Men det var ikke det en ønsket som norsk industripolitikk og at norsk industri skulle fungere innenfor sånne rammer. Det var rett og slett av andre hensyn. Det er riktig som du sier, selvfølgelig, at det foregikk betydelig arbeid med sikte på å få Tandberg Radiofabrikk strukturert sånn at den etter hvert kunne komme på tilfredsstillende skinneganger. Om det en gjorde var riktig, er en helt annen ting. Men hensikten var jo det. Og det finnes flere sånne eksempler, det er ikke det. Hvis en mener at det er uttrykket for hva som er industripolitikk, da skjønner jeg hva du mener med det.

Men jeg oppfatter det ikke sånn. Jeg oppfatter det som unntak fra den generelle regelen, og det er nesten – ja, det er litt forskjell på Arbeiderpartiet i regjering og Høyre i regjering når det gjelder det der. Men det var ikke sånn at Høyre var frikobla fra å gjøre noe lignende. For eksempel da Tyssedal klappa sammen med den aluminiumsbedriften som var der, gikk jeg til Stortinget og fikk Stortinget med på å satse på en liten aluminiumsbedrift. Om det var riktig eller gærent, behøver vi ikke å bry oss om nå. Men jeg gjorde det. Og så kom Syse med Bratz som industriminister og gjorde om det vedtaket, for da hadde de fått flertall i Stortinget til det. De gjorde om det vedtaket og gikk på å etablere en ilmenittfabrikk i stedet. Det var Bratz og Høyre-regjeringens Tandberg, bare at den lå ikke i Oslo, men i Tyssedal. Men det er ikke det samme som at det var Høyre-regjeringens industripolitikk. Det var unntakene fordi det poppa opp et problem i Tyssedal som de gjerne ville finne en løsning på. Men generelt gikk det mer på rammebetingelsene, og sånn sett er jo et finansdepartement minst like viktig for industrien når det gjelder rammevilkår, som et industri- og et næringsdepartement. Så jeg er ikke uenig med deg. Men som sagt, jeg vil skille mellom regel og unntak.

Knut Kjeldstadli: Hvis du tenker tilbake til den tidlige tida da du kom inn i industripolitikken, kanskje allerede i forsvarskomitétida, men i alle fall fra industrikomiteen og seinere – da er vi tidlig på 1970-tallet – hvis du tenker på den tida der og hva som har skjedd seinere, la oss si opp til i dag, og skulle prøve å karakterisere forskjeller og likheter når det gjelder tenkning omkring industri og industripolitikk – hva har ligget fast, og hva har skifta?

Finn Kristensen: Jeg trur at noen av de grepa vi tok, som var litt annerledes enn dem en var vant til, har vært med på å gjøre det lettere å ta omstruktureringstiltak i næringslivet nå enn det var på 1970-tallet og tidlig 1980-tall. Jeg trur jeg nevnte i stad at jeg har sjøl vært med i konkurransen om å levere spørsmål til statsråden først til spørretimen og sånn, om

virksomheter som var i ferd med å klappe sammen, og om hva gjør statsråden med det. I dag er det nesten ikke noen sånn trafikk. Du vet at ved forrige valg møtte det opp en del inne i Skien –

Knut Kjeldstadli: Union.

Finn Kristensen: Union, ja. Men hadde ikke ledelsen vært helt frikobla fra norsk politikk og lagt den nedleggelsen litt etter valget i stedet for en måned før, så hadde det pinadø ikke vært en kjeft som hadde møtt opp der. Nå snakker de om bedriften sin nede i Halden. Har dere hørt om noe storinnrykk av statsråder og parlamentariske ledere nede i Halden? Nei. Børge Brende var først i køen i Skien. Han tilhører jo ikke rørsla. Så det er veldig situasjonsbestemt akkurat det der, det er sånn det er. En av grunnene til at det etter hvert er blitt sånn, er også at vi bruker så borti natta mye oljepenger. Vi risler over det omtrent som et gartneri som vanner om natta.

Sverre A. Christensen: Får jeg stille et spørsmål som jeg tror også går litt på styring. Flere av bedriftene eller de innkjøpene av bedriftene var jo ofte oligopoler og hvor prisene var svært gode, og da var begrunnelsen at man hadde arbeidsplasser å ta hensyn til. Men den tankegangen er der ikke lenger i dag. Når er det du føler at den endringen kommer, at det ikke er samfunnets oppgave å sørge for industriarbeidsplasser? Den endringen at det er markedet som er styrende?

Finn Kristensen: Ja, jeg trur at det er samfunnets oppgave – det trur jeg sitter der – å skaffe arbeidsplasser, men ikke nødvendigvis industriarbeidsplasser. For det er ikke mulig å skaffe arbeidsplasser i offentlig sektor og privat, skjerma sektor som skal passe på og ta vare på alle penga vi bruker for mye av, uten at det blir hentet arbeidskraft et sted. Det må de ta fra industrien, eller fra det jeg heller liker å kalle konkurranseutsatt næringsliv, for det bør ikke bare være det vi forbinder med tradisjonell industri med høye piper. Da sier det seg sjøl at det blir en gradvis konkurranse om den type arbeidskraft. Og da må industrien også følge med, og grunnen til at det ikke foreløpig har slått ut i langt flere nedleggelser i konkurranseutsatt industri, er blant annet prisstigningen, som igjen har sammenheng med at vi importerer varer og tjenester fra deler av verden som gjør at de kommer inn så grassat billig i forhold til før.

Sverre A. Christensen: Ja, men når er det du føler at holdningen til den type politikk endrer seg? Det er mer det jeg lurer på enn forsvaret av den i dag. Den er jeg enig i og kan godt

skjønne, men jeg er mer opptatt av når føler du at det bikker over eller endrer seg på 1970- og 1980-tallet?

Finn Kristensen: Nei, jeg kan ikke fastsette det. Det er ikke sånn at du gjør et vedtak som sier at nå plutselig skal vi være fornuftige. Det er sånne glidende overganger i den typen holdninger, og det er veldig mye spørsmål om hva du har å by på av alternativer. Jeg hadde aldri greid å få til en sнопросess i Kongsberg og i Mo i Rana, jeg hadde ikke greid å få til Mo i Rana uten å ha gjort Kongsberg først. Og før Kongsberg var det Horten. I Horten dreiv de og bygde skip på spekk, og det gikk bra ei stund, men plutselig var det ikke noen som kjøpte det skipet de hadde som var ferdig. De gikk i gang med skip nummer to likevel, og så var det ikke noen som kjøpte det heller. Men de fortsatte å bygge skip nummer tre og fire, og da plutselig var skjorta tom. Da la vi ned det. Vi sa at hvis du ikke kan bygge og selge det på normalt vis, så har vi ikke bruk for det der. Så nå må du finne på noe annet. Det var relativt greit å finne på noe i den delen av Vestfold. Så kom Kongsberg. Hvilket årstall er vi på da?

Knut Sogner: 1986–87.

Finn Kristensen: Ja. Vi hadde allerede etter hvert fått en holdning til det å drive bedrifter som går i underskudd som ikke spesielt attraktivt. Noen år før begynte det å gjøre seg gjeldende, slik at da vet du sånn noenlunde når dette begynte. Som jeg sa i stad, var jeg eksponent for det, jeg slåss veldig for det at hvorfor skal jeg drive her og svi av deler av det politiske livet mitt på virksomheter som er avhengige av støtte fra andre hvis jeg alternativt kan få opp virksomheter som kan gå av seg selv? Og yte noe til fellesskapet istedenfor hele tida å kreve?

Da styret i Kongsberg kom og sa for n-te gang at de måtte ha penger, 500 millioner kroner, så spurte vi: Ja, hva skal dere med dem? Ja, de skulle strukturere og ordne og greier, og så var det en flymotorfabrikk som gikk med underskudd. Men da er det vel bare spørsmål om timer etter at dere har fått de penga, så hører du et svupp og så er de borte via flyfabrikken? Nei, det skulle de styre og ordne med. Ja vel. Så da jobba vi med det der for å se på behovet og kom kjapt ved hjelp av folk utenfor huset og vår egen stats-selskapsavdeling at det de trengte, var 1,6 milliard, ikke 500 millioner. Men det ville ikke jeg gå med på uten videre. Så da fikk vi mye styr. Da kom Finn Lied, Tor Aspengren og Jens Christian Hauge, og de så på Kongsberg Våpenfabrikk som en teknologisk smie som utdanna folk, og det var veldig viktig. Den måtte vi bare dekke underskuddet på, vi kunne ikke ha lønnsomhetskriterier på samme måte der som ellers. Ja, hvorfor kan vi ikke det? Hvis det går an å argumentere sånn på Kongsberg, så går

det sikkert an å argumentere sånn mange andre steder, og da er vi ute å kjøre. Så endte det jo med – noen ville konkurs, og noen ville ha full dekning, og vi gikk da for en akkord. Det var jo noe nytt – det var veldig nytt. Det rysta utenlandske banker og norske. Det politiske miljøet var heller ikke vant til at en statsbedrift og en statsråd kom og sa at nå må vi gå i en akkord på en bedrift vi eier – i alle fall ikke en tradisjonsrik bedrift som Kongsberg. Men hvis ikke det politiske landskapet gradvis hadde gått i den retning å tenke på, så hadde jeg aldri ha kunnet fått til en sånn akkord på Kongsberg. Ja, så fikk vi til det, da.

Knut Sogner: Hvor vanskelig var det å få til?

Finn Kristensen: Hva?

Knut Sogner: Hvor vanskelig var det å få til?

Finn Kristensen: Ja, jeg har pekt på noen av vanskelighetene. Det var ganske tøffe maktmennesker. Men jeg vil si at uten Gro som statsminister hadde i alle fall ikke jeg fått det til. Det må jeg bare si: Hun var skikkelig tøff, en utrolig leder, som var en veldig styrke å jobbe med. Jeg husker at da jeg la fram det endelige notatet om Kongsberg, gikk ordet rundt. Det var ikke sjenerende mange som sto opp og klappa i hendene rundt regjeringsbordet heller, for å si det mildt. Og da alt det var ferdig og alle spørsmåla – «ja, er det flere som forlanger ordet da?» Nei, det var det ikke. «Ok, da setter vi i gang, da Finn.» [Latter]. Det var jo praktfullt!

Sverre A. Christensen: Var det ingen som ba om ordet?

Finn Kristensen: Og da satte vi i gang! Jo, det var meninger rundt bordet – på den ene siden og på den andre siden, men det var ikke sånn at folk klappa i hendene og sa: «Dægern, her har dere funnet på noe, Finn, som er veldig, veldig bra.» Nei, det var ikke det. Men Gro hadde jobba med det, så hun visste hva det dreide seg om. Hun så poenget i det der. Og etter min oppfatning var det det som var politisk radikalt da – ikke å gå med plakat foran og bak som sa «jeg er radikal, så jeg går imot». For det var jo det de som var mest radikale gjorde, de gikk imot. Det gjorde de i Mo i Rana òg. Det er derfor jeg sier: Ut fra virkeligheten den gangen var det de mest konservative. Jeg følte meg radikal så det spruta, jeg, når det gjaldt det der! For hva var det vi fikk igjen? Hva var det vi trudde på? Jo, vi trudde på å stykke opp den bedriften slik at vi blei stående igjen med forsvarsteknologisk virksomhet. Det var en viktig oppgave, den sender du ikke ut på anbud – det å lage forsvarsprodukter – i alle fall ikke i Norge. Og så

spurte vi: Er det mulig å finne eiere til mye av det andre? Ja, så viste det seg at det var det. Til og med til flymotorfabrikken, som var et eneste stort sluk. I dag tjener den jo penger som bare det oppe på Kongsberg og har gjort det lenge. Riktignok er det Volvo som eier, Sverige, men det er ikke noen dårlig arbeidsplass av den grunn. Og etter hvert trur jeg folk på Kongsberg også innså at dægern, det blei jo veldig mye mer liv og røre oppå her. Det skjedde jo ting hele tida, noe gikk, men det kom mer enn det som gikk. Det blei et miljø som var inspirert av nyskaping og det å få ting til.

I dag er det jo ingen som vil tilbake til den gamle tida. Og det er det ikke oppe i Mo i Rana heller. Men igjen – det var i det strøket der, det årstallet der, minus et eller annet antall år, hvor det der gradvis bygde seg opp. Det var noen av oss – jeg skal ikke si det mange ganger mer – men vi greide etter hvert å ta den fighten som det innebar å si at la oss heller slåss for det som har pilene opp og fram, i stedet for dem som har hatt dem ned, gitt at det ikke går an å få snudd det. Jeg hadde ikke noe imot å slåss for en bedrift som gikk med underskudd hvis det var mulig å gjøre en innsats for å få den opp og gjerne finne fram til noen partnere som sammen med en statlig innsats var villig til å bruke egne penger. Det syntes jeg var fint.

Jeg var med på å lage investeringsselskap, hvor vi gikk fifty-fifty med private – det var noen som hadde noen fremførbare underskudd. Ja, det var penger som etter et visst antall år ville komme til beskatning hvis de ikke blei brukt til noe fornuftig. Da satt jo en masse private virksomheter og lurte på hvor er det fornuftige hen? De greide ikke å finne det. Så sa jeg at vi lager et investeringsselskap, og så lager vi en lovregel som sier at hvis dere bruker av de pengene og setter dem inn i et investeringsselskap, så slipper dere skatten på dem. Ja, da sto de jo i kø for å få til det. Og gjennom det fikk vi et sånt investeringsselskap som gikk fifty-fifty offentlig/privat, og det virka bra. Det er en blandingsmåte å tenke på, det også, men staten aleine vil ikke kunne gjøre det like vettug, for da mangler vi det korrektivet, og private vil ikke gjøre det med mindre det er noen gevinster å hente. Det fikk de ved at også staten la inn noen kroner.

Knut Kjeldstadli: Du sa «noen av oss», at «noen av oss» fikk lagt politikken i den retninga. Og «noen» er jo deg da, og så er det Gro Harlem Brundtland. Er det noen flere som er med i «noen av oss»?

Finn Kristensen: Det var heldigvis noen til! [Latter]

Knut Kjeldstadli: Ja, hvis du tenker noen –

Finn Kristensen: Det blir mye ”jeging” dette her.

Knut Kjeldstadli: Nei, men jeg tenker på dette feltet her: Hvem var det du følte deg på lag med eller konkret samarbeidet med omkring dette her?

Finn Kristensen: Vi hadde en veldig ålreit fraksjon i industrikomiteen, seinere energikomiteen. Og det er klart at det er veldig forskjell på å sitte i en komité i Stortinget og ha litt innflytelse enn å sitte som statsråd for et departement. Jeg skal ikke si det er to forskjellige verdener, men det er nummeret før. Der kan du få gjort mye mer – på betingelse av en viktig ting: at du vet sånn noenlunde hvorfor du er der. Hvis du ikke vet det, bør du helst finne deg noe annet. Det er mange, ikke gode, men interessante eksempler på at det har ramla folk inn som statsråd i – ja, ta for eksempel Industri- og næringsdepartementet, som ikke helt, selv etter en måned eller to, er helt klar over hvorfor de sitter der. Og da tar byråkratiet over. Der bobler de ikke over av proaktivitet, ingen av dem gjør det. Særlig hvis du tar over etter Høyre-folk, er de opplært til å tenke sånn at jo mindre de tar for eksempel i deler av næringslivet, jo mer ideologisk og praktisk stuereint er det. Der finner du litt forskjell. Så det var noen av oss, og stadig flere etter hvert da, som aksepterte argumentet om at hvis vi kan vise til at det å kvitte seg med noe kan erstattes med noe annet som er bedre, da får du oppslutning om det.

Knut Kjeldstadli: Men jeg maser lite grann til, jeg. «Noen av oss», er det noen andre industripolitikere i Arbeiderpartiet eller i det hele tatt industripolitikere som du synes spilte en rolle eller utgjorde en rolle?

Finn Kristensen: Ja, i industri- og energikomiteen var det ikke bare Arbeiderparti-folk som satt. Reidar Due fra Senterpartiet var der, Arnljot Norwich fra Høyre i Harstad og en [Asbjørn] Haugstvedt fra Kristelig Folkeparti. Vi satt jo da og var ledere av hver vår fraksjon. Men jeg tør våge å påstå at vi klekte ut nokså mange spennende veier å gå, for vi satt ikke bare som ekspeditører for det regjeringen kom med, vi blanda oss litt mer enn det, særlig på energisiden. Sånn sett hadde vi nok innflytelse. Og i Industri- og næringsdepartement blei det jo etter at en hadde forlatt den motkonjunkturpolitikken som viste seg å være mer struktur enn som så, etter at en hele tida måtte budsjettere med subsidier for å opprettholde konkurransevnen og etter hvert som EU-systemet blei bygd opp, så gikk jo det ned. Da var

nok erkjennelsen som seig inn både i departement og rundt, at vi må ha arbeidsvilkår for et konkurranseutsatt næringsliv som gjør at vi kan greie både omstillinger og sysselsetting.

Nei, jeg kan ikke navngi sånne. Jeg merka i stortingsgruppa og ellers at det var ikke vanskelig å få oppslutning om omstillinger, særlig hvis du på forhånd visste hva du skulle omstille deg til. Men det var det siste som var vanskelig. Og veldig ofte fikk du ikke omstillingsprosessen til å gå før du hadde lagt ned noe, for da visste du hva du hadde til rådighet. Det er først da den typen alvor slår inn. Det er nesten ingen som liker omstillinger, selv de som er betalt for å drive med omstilling, for vi hadde jo en egen organisasjon for det spredt rundt omkring. Jeg prøvde meg der en gang for å gjøre den litt mer effektiv, og organisatorisk hengedump et annet sted, og dægern, jeg har aldri fått så mye kjeft som jeg fikk da, av dem som hadde drevet med omstillinger i årevis. Men da skulle vi omstille dem litt, skal jeg si det blei jubalong.

Så sånn er livet. Ja, eksempelets makt er viktig, og jeg husker jeg var veldig opptatt av det. Vi diskuterte mye på kryss og tvers å få til det at staten ikke bare rømmer, men må legge til rette for alternative muligheter dersom den vil kvitte seg med noe. Og uten å gjøre det kan du heller ikke stille krav til private som rømmer et lokalsamfunn. Da vil det bli umulig.

Knut Kjeldstadli: Vi snakket om hvem som så den nye linja. Men var det motstand i bevegelsen, altså i partiet og fagbevegelsen?

Finn Kristensen: Ja, lokalt var det det, vet du, de som blei direkte utsatt for omstillinger. Det er ikke så vanskelig å skjønne det, for de stilte heller spørsmålet: «Hva med meg?» Og en tillitsmann i en slik bedrift blir jo kjørt som bare det hvis han skal ut og forsvare en sånn omstilling uten å si: «Ja, men vi får jo det og det i stedet.» Han må si at vi må være med på å ta den beslutningen for så å satse på at vi i fellesskap greier noe annet. Men det er nesten ingen som står opp slik. Det var jo ikke sånn at fagforbunda applauderte alt sammen, tvert imot, enten det var Kongsberg eller Horten eller Mo i Rana eller Statkraft eller hva.

Det var noen ganger du satt med inntrykk av at noen så på værmeldinga om kvelden, og hvis meteorologen hang på en sånn vanlig, laber bris, var det greit, men hvis han hadde en hake eller to på pila, så var det at de sa til kjerringa før de gikk til køys, at i morra trur jeg at jeg kommer til å legge meg ned på ryggen og ikke reise meg opp før jeg går hjem, for i morra blir det skikkelig nordavind – sånn billedlig sagt. Så lå de på ryggen, da, eller gikk først i toget og

holdt i fana, for da var trøkket såpass stort. Da var det ikke så greit å stå der som en som skulle representere rørsla og en som folk skulle ha forventninger til. Men hvis du da visste at vi kommer over den kneika der, vi får det til, da kan du stå oppreist selv om det blåser kraftig. Men lett er det ikke. Det er sterke krefter i den delen der.

Knut Kjeldstadli: Det er vel grunn til å si at Kongsberg og Mo har vært vellykket omstilling. Men var det noen av de bedriftene og lokalsamfunnene hvor du i ettertid syntes at dette ikke gikk sånn som en hadde ønsket?

Finn Kristensen: Det var ikke flere på Kongsberg og Mo i Rana enn jeg fikk plass i Saaben min, som syntes at det var bra det jeg holdt på med. Jeg tror ikke det. Hva de tenkte innerst inne, veit jeg ikke. Men jeg har veldig forståelse for det. For ikke sant – så møter du en journalist fra lokalavisa som er med og skriver og fyrer opp og så masse greier hvis jeg ikke kan si noe annet der og da enn at vi gjør vedtak i Stortinget om å stoppe Koksverket og Jernverket, og så skal vi bruke – og det fikk jeg til med Finansdepartementet, to og et halvt års forventet underskudd, jeg tror det dreide seg om 700–800 millioner til slutt – de pengene og investere i det nye som skal komme. I tillegg til det frigjør vi ganske mange kWh i elektrisk kraft som kan brukes alternativt til virksomheter som vil slå seg ned og gjøre noe annet enn å smelte malm til stål. Innerst inne tror jeg mange syntes at det var veldig ålreit. Men de mangla en vesentlig ting, og det var: «Hva er navnet på de bedriftene, Finn, som du snakker om? Hvor er de hen så vi kan gå og snakke med dem?» Så sa jeg at jeg har ikke dem, jeg har ikke noe å snakke med bedrifter om før jeg vet om jeg har den krafta til rådighet, om de menneskene som i dag er der og der, er tilgjengelig og så videre. Det var vanskeligheten hele veien. Derfor sto jo fagforbund og tillitsmenn og ordførere og hele fadderullan på helt til siste slutt.

Men så skjedde det – en uke etter at jeg hadde vært i Stortinget, særlig med Mo i Rana – at jeg fikk melding om at da hadde de hatt tillitsmannsmøte i Mo: Vi har diskutert situasjonen, vist til hele debatten, og vi har nå gjort vedtak om at fra i dag er vi positive. Det syntes jeg var ganske tøft! Fra av i dag har vi gjort vedtak om å være positive. Og siden har det vært det. Det er ikke en kjeft oppe i Mo i Rana som vil tilbake igjen til det som var. Det er jeg helt sikker på.

Knut Sogner: Du sa noe i stad da Knut spurte deg om hvem du snakket med om det som vi kanskje vil kalle en slags ideologiske omstillinger i industri- og næringspolitikk, men som du

ikke karakteriserte på den måten. Svaret du ga, var at dette egentlig var en slags tverrpolitisk erkjennelse i noen grad. I alle fall oppfattet jeg deg sånn at du og de andre i industrikomiteen gradvis snakket dere fram til en samforståelse. Dette må da ha foregått i perioden 1977 til 1981 omtrent. Men dette må vel også ha vært i en situasjon med Arbeiderpartiet i regjering og da med en industriminister fra Arbeiderpartiet som du kom i en slags opposisjon til – eller i alle fall ikke delte oppfatninger med i alle saker. Så ble du jo selv industriminister i 1981. Var det noen sammenheng mellom disse problemstillingene?

Finn Kristensen: Ja, det er det helt sikkert. Men jeg vet ikke om jeg er god til å få dem fram så lang tid etterpå. Men husk på at når du sitter og jobber i Stortinget, så er jo alle med i en eller annen komité, men ingen sitter i mer enn én. I industrikomiteen utgjorde de fra Arbeiderpartiet én fraksjon, alle partiene hadde hver sin fraksjon. Så måtte du jobbe minst på to plan. Det ene er at du måtte ha fraksjonen din med deg på det som var aktuelt til enhver tid, og der kommer det jo folk med ulikt utgangspunkt. Der satt det noen som sa – og jeg kjente dem jo, særlig en av dem: «Du Finn, jeg er ikke vant til å tenke sånn som det du gjør, jeg, fordi når vi har hatt møter i Samorganisasjonen i Drammen og blitt enige om at det beste er at staten eier, da er vi ideologisk og praktisk på trygg grunn.» Punktum finale. Det å få revet det opp og bli enig om at det er ikke sikkert at det er det greieste bestandig – kanskje vi skal være litt mer fleksible i måten å se det på – det tar litt tid. Den type diskusjon foregår i fraksjonene.

Men så skal du gjerne også ha innvirkning på det regjeringen legger fram, uansett regjering. Da må du i tillegg samarbeide med de andre fraksjonene. Ja, det var særlig, som jeg sier, på energisektoren, hvor det da var Benkow som kalte – han sto opp i rotunden bak og så vinka han på et par stykker: «Nå må dere komme her. Nå går Parkveiens venner hjem.» De bodde i Parkveien, Reidar Due og Arnljot Norwich fra henholdsvis Senterpartiet og Høyre. Det gjorde også han fra Kristelig Folkeparti, men han var liksom ikke helt med på det laget. Da sa Benkow om dem og meg at «nå går Parkveiens venner hjem. Nå kan vi regne med at det er ikke lenge før det dukker opp en innstilling fra industrikomiteen, så vi må passe på». Og det stemte omtrent hver gang. Det skjedde mye oppe i Parkveien på hyblene der, og da jobba vi mye – med Statoil og Mobil og Phillips og olje- og energipolitikk på kryss og tvers.

Det var en ting vi var enige om, og det ser jeg dere har vært borti når det gjelder dette kompromisset også. Det var at det var av nasjonal betydning å greie å håndtere politisk håndverk på den måten at vi kunne få en breiest mulig politisk enighet om norsk oljepolitikk sånn i store drag. Og hvorfor var det viktig? Jo, av mange forskjellige grunner kunne vi ikke

ha en olje- og energipolitikk som var avhengig av det politiske flertallet i Stortinget til enhver tid. Til det var det altfor viktig og dominerende for norsk økonomi og for AS Norge. Vi måtte forsøke å holde en brei enighet om de store linjene, og så fikk vi heller innenfor der ha litt små snacks å gnage på. Men i store drag måtte vi få det til. Det der var veldig mye bra politisk håndverk, altså.

Men da måtte jo jeg passe på. Jeg kunne ikke sitte der og mene noe i forhold til de to andre uten at vi var enige i fraksjonen min, og i noen tilfeller måtte vi ut i gruppa med ting òg. Det var viktig for oss å oppføre oss sånn at når vi kom til stortingsgruppa og presenterte noe på vegne av fraksjonen, så måtte vi ikke ha mye motstand fra resten av gruppa, for da hadde vi ikke greid å gjøre jobben. Du måtte få dem til å stole på at det vi holdt på med, er det som gruppa bør gå for. Og i store drag greide vi det. Sånn var det med de andre også.

Så var det kommunikasjon til departementene. I tillegg til det hadde vi hele tiden besøk av de aktuelle virksomhetene, Statoil og Hydro. Da var det jo slik, vet du, at hver gang Statoil ville gjøre sånn, så ville Hydro gjøre sånn – og omvendt. Det var sånn hele veien. Og så var det Høyre, de holdt på Hydro, mens Arbeiderpartiet holdt med Statoil. Senterpartiet ville gjerne være venner med begge, men helte mot Statoil. I iveren etter å være nøytral gikk Kristelig Folkeparti i en periode inn for at Oljedirektoratet skulle få tildelt lisenser, slik at de slapp å blande Statoil og Hydro for mye i kampen. Partiet glemte et øyeblikk at Oljedirektoratet jo skal være kontroll- og sikkerhetsinstans. Så det var mange spennende utfordringer i det der. Men Hydro var knallgode på politikk, lederne i Norsk Hydro har alltid vært politikere. Det vil si, de har ikke vært partipolitikere, men det de i stor grad har drevet med, har dreid seg om politikk. Men så kom Arve Johnsen, Willy Olsen og ledersjiktet i Statoil etter hvert på banen. De kunne politikk. Det de ikke fikk til i Willoch-regjeringen – da tok de ikke engang flyet til Stavanger etterpå, men de gikk bare ned Grensen og inn i Stortinget, og så fortsatte diskusjonene der. Det var en periode med skikkelig tøffe saker. Der trur jeg du og du hadde likt å være flue på veggen, det var lærerikt så det suste selvfølgelig.

Knut Sogner: Men hovedkarakteristikken din her er egentlig en slags utmeisling av en litt klarere nasjonalt politisk konsensus?

Finn Kristensen: Ja! Særlig på oljepolitikken område var det det.

Knut Sogner: Ja, men også i industripolitikken?

Finn Kristensen: Ja, det blei jo det, vet du, så lenge vi fra Arbeiderpartiets side ikke oppfattet det slik at vi gradvis fløyt litt unna den her tradisjonelle måten å argumentere på, at fordi staten eier, så må vi liksom fortsette å snurre rundt, og bare staten får tak i det, så er det sikkert bra. Nei, vi sa at vi er ikke fremmede for at staten må delta også på eiersiden, men det er ikke en ideologisk målsetting at vi skal gjøre det. Det er hvis det er fornuftig. Og hvis det er fornuftig å ikke gjøre det, så gjør vi det ikke. Det trur jeg nok gjennomsyra etter hvert, slik at da blei det jo litt større fokus på de alminnelige, generelle reglene for hva som er viktig for konkurranseutsatt næringsliv. Det var derfor jeg sa: Da kom Finansdepartementets virkemidler inn i bildet mye klarere. Unnskyld?

Knut Kjeldstadli: Nei, jeg forstår at oljevirkosomheten – det temaet tar vi kanskje etter lunsj. Det er et stort tema som vi vel må ha god sats på. Men det er en enkeltsak vi ikke har snakket om, og som var en svær sak, og det er jo Volvo, det svensk-norske industrisamarbeidsforsøket. Hva var din plass i den prosessen? Hvordan tenkte dere den gang, og hva tenker du rundt det nå?

Finn Kristensen: Ja. Den saken likte jeg godt. Den syntes jeg det var flukt i. For det er veldig fort gjort å bli en sånn næringspolitisk pygmé hvis du bare ser en enkeltbedrift og trur at det er den verden snurrer rundt. Men her fikk vi noe med litt internasjonalt løft i. Jeg skulle være saksordfører for det der i Stortinget, det har dere jo skrevet her [viser til dokumentasjonsmappa, trans.anm]. Så det betyr at det som Nordli-regjeringen la fram, var vel jeg en av de få i Norge som rakk å lese, kan jeg tenke meg. Den kom ikke trykt engang, men var bare i stensil, ei tjukk lefse. Jeg husker jeg leste hele dagen og langt utover natta før jeg til slutt kollapsa, sovna. Men jeg våkna jo med den på magen, da, og leste videre. Jeg syntes det var spennende stoff.

Og så likte jeg [Pehr Gustaf] Gyllenhammars måte å tenke på, han hadde visjoner langt utover Sverige. At Jens Christian Hauge hadde vært inne i prosessen, var jo ikke noe minus. Du kan si mye om Jens Christian Hauge, og noen vil sikkert gjøre det, men jeg synes han var en voldsom strateg. Han hadde evne til å få det til, med rå makt om nødvendig. Men her var han jo også med i bildet, og så var det noen som ikke helt likte tanken på å gi bort oljeandeler til et svensk oljeselskap som eventuelt skulle hete Volvo olje? For det var det som var Gyllenhammars poeng. Han så utviklingsmulighetene på norsk sokkel og ville gjerne inn og ha andeler på vegne av Sverige og Volvo. Det så jeg aldri som noe problem fordi det var ikke noe spørsmål for Norge å gi bort noe. Statoil og Saga og Hydro ville få akkurat det samme.

Det var utenlandske selskaper for øvrig som fikk litt mindre fordi Volvo fikk noe. Det var ikke noe offer for oss i Norge i det hele tatt. Så det syntes jeg var helt ok.

Det som var spennende i tillegg, var jo at Volvos internasjonale salgs- og markedsføringsapparat blei stilt til rådighet for norsk næringslivsvirksomhet utenfor Norge hvis vi ønsket det. Og siden jeg allerede noen ganger nå har sagt at ingenting er vellykka før noen har kjøpt det, og vi hadde den åpne økonomien som vi hadde, at vi var avhengige av at folk kjøpte det vi laga, at vi burde lage mer av foredla produkter og så videre, hvis det var mulig, enten det skjedde i eller utenfor Norge, da så jeg på den muligheten av å kunne utvikle et markedsføringsapparat sammen med svenskene som veldig viktig. Det var for meg det viktigste. Og til dem som var opptatt av at svenskene – Volvo og Pehr Gyllenhammar – skulle få noe de liksom ikke hadde krav på: Nei, hvem er det som har krav på noen andeler i Nordsjøen? Det var ikke noen som hadde krav på det mer enn andre. Men i det øyeblikket vi salderte mot utenlandske selskapers deltakelse og ikke mot de norske, da var det ikke noe offer for oss i det hele tatt. Da var det bare vinn-vinn sånn som jeg så det. Det er grunnen til at jeg var veldig hissig på den avtalen. Jeg trudde og mente at det lå et utviklingspotensial her.

Men dessverre, jeg tipper at de aksjonærene i Volvo som satte tommelen ned den gangen, ikke får noen statue. Kan du tenke deg hva Sverige og Volvo mener nå hvis de hadde vært med, og når Pehr Gyllenhammar ser 90 dollar fatet og vel så det? Det hadde ikke vært så dumt å være med med noen andeler.

Knut Sogner: Men nå har jo Wallenberg gått inn i Aker sammen med staten, så jeg vet ikke om det er en slags bekreftelse på det du sier.

Finn Kristensen: Kanskje, hvis Røkke og co greier å ta seg inn med oljeselskap som får andeler, så. Men du vet, de skal i tilfelle inn på norsk sokkel, hvor verdiene av dem som har noe å kvitte seg med, ligger helt oppunder skydekket i forhold til det det var. Det er jo ikke et felt i Nordsjøen som er bygd ut på forutsetninger om pris på det de eventuelt får opp, jeg tror ikke det er noen som ligger over 25 dollar.

Sverre A. Christensen: Ja, det er noe sånt noe.

Finn Kristensen: Ja, men nærmere 20 enn 25?

Sverre A. Christensen: Statoil har en snittpris, hørte jeg, på 28 dollar nå omtrent, omkostninger.

Finn Kristensen: Nå?

Sverre A. Christensen: Ja. Og Ekofisk har 6 dollar.

Finn Kristensen: Tenk på Ekofisk, ja. Vi gikk for et ja til Ekofisk for en utvinningsgrad på 14 prosent, tror jeg, av ressursene. Og situasjonen i dag på grunn av teknologisk utvikling og hva du får opp av feltene, er jo slik at det har aldri vært så mye olje på Ekofisk som det er nå. Vi tar jo opp 33–34 prosent, regner de med, en enorm utvikling. Tenk deg for en Gyllenhammar, et selskap som hadde kommet inn tidlig nok til å være i den prosessen! Volvo, biler og fortjeneste per bil hadde jo stått en meter til høyre for komma!

Sverre A. Christensen: Men utover forholdet mellom Sverige og Norge, hvilke andre visjoner så du i det sånn industrimessig og framover i tid?

Finn Kristensen: Jo, at vi kanskje kunne få litt del i de industrielle erfaringene for næringsutvikling på de områdene også i Norge. Det var ikke sjenerende mange bedrifter som Volvo hadde tenkt å etablere i Norge. For du vet at på industrisektoren var jo vi noen mil unna Sverige i utvikling og lønnsomhet og omfang, det må vi innrømme. Det er først og fremst energiressursene som har brakt oss opp og gjort oss så attraktive at svenskene – ja, nå på Aker brygge er det jo bare svensk personale etter hvert, for det er der de tjener penger. Men industrielt og teknologisk har svenskene alltid vært langt foran oss – bortsett fra for eksempel til å smelte aluminium, sere?, så er det vel legering, noe sånt. Der hvor vi har hatt kraft tilgjengelig til å utvikle, der er vi jo verdens beste egentlig. Men på maskinbearbeiding og teknologisk næringsliv for øvrig er svenskene knallgode.

Sverre A. Christensen: Hva skyldes det at de er gode, og at vi ikke er det? Hvilke egne refleksjoner har du gjort deg?

Finn Kristensen: Nei, du vet, svenskene var jo nede og tok for seg historisk sett i Europa lenge før vi kunne si kake. Vi dreiv med litt jordbruk og litt fiske og litt skogbruk, ikke sant, det var de tre bærende næringene, mens de opererte som reinspikka imperialister. Kommer du til Gamla Stan, skjønner du jo at de har vært utenfor svenske grenser lenge før vi så dagens lys for alvor. Og det som virkelig fikk fart i det industrielle draget i Norge, det var elektrisiteten.

Knut Kjeldstadli: Vi har snakket om en stor omstilling fra 1970-tallet til opp mot i dag, og ikke bare en omstilling i måten å tenke politisk rundt industri på, men industrien har også som sysselsetter i hvert fall gått tilbake. Den leverer viktige valutainntekter og sånne ting, men sysselsettingsmessig har det gått tilbake. Hva har det betydd politisk og sosialt at industrien på en måte har vært på hell – i alle fall i antallet som jobber der? Har det vært viktig for utviklinga i Norge mer allment?

Finn Kristensen: Ja, foreløpig har det der gått rimelig bra, ikke minst fordi vi og kanskje litt på grunn av at vi ramla ut i en helt ny industribransje som olje og gass. Så store deler av industrien framstår som en leverandør til den type virksomhet, og det viste seg at vi tok det veldig kjapt. Amerikanerne kom jo ut i Nordsjøen med erfaringer fra sanddynene og så på oss som om vi skulle gå i pels og bo like i nærheten av drivende isflak. De trudde ikke noe særlig på det vi hadde å by på. Og så gikk det en ti–femten år, og da måtte jo amerikanerne slåss om i det hele tatt å få være med i anbud på de tingene vi hadde i Norge. Det var ikke fordi vi var proteksjonistiske, men fordi de rett og slett ikke hang med. Så hele den omstillingen har vi greid veldig bra, og det er jo veldig bra som et eksempel på at vi kan når vi vil. Men at det også har fått konsekvenser for en del andre virksomheter for hva de tradisjonelt drev med, det er ikke til å unngå. Men det er ikke så farlig så lenge du har noe å omstille deg til. Når du fikk inntektene av det og statens eget selskap, ikke bare Statoil, for staten har jo et til som het SDØE (Statens direkte økonomiske engasjement i petroleumsvirksomheten), det kommer vi vel tilbake til. Hva heter det nå? Det heter –

Sverre A. Christensen: Petoro.

Finn Kristensen: Petoro. Den der sykdommen som folk aldri husker navnet på, den er litt ekkel, altså. De sitter jo som den suverent største eieren på norsk sokkel. Summen av det der, ved siden av det som enkeltsekskapene og de ansatte i leverandørindustrien og ellers tjener, gjør jo at det fosser over med masse oljepenger i Norge. Det er da jeg er tilbake igjen til dette at de brukes for å dekke statlige behov og kommuneøkonomi og masse greier. Det i seg sjøl gjør at vi har fokus på det fordi det gir sysselsetting, og det er ikke godt å angripe det. En skal ikke gjøre det heller, men du henter de folka et sted fra, og de som ikke driver leverandørbedrifter, må hele tida knipe på bemanningen der de er, inntil det ikke er mer å knipe på. Da kan de bli nødt til å legge inn årene.

Norske Skog er et sånt eksempel. Så kan man si at ja, det er fordi det produseres for mye papir i verden. Ja da, det er det. Det er ikke noe konjunkturproblem i og for seg, nødvendigvis, det er et strukturproblem. Og da er spørsmålet: Hvem er det som står gjennom den strukturen? Hvem er tilpassa den strukturen der? Og hvis det ikke er Norske Skog, som en klar spydspiss i forhold til konkurrentene, ja, så er det Norske Skog som får klemmen. Og da kan det godt hende at det er riktig å legge ned. Men har vi da noe annet? Har vi noe annet å legge i Halden? Og da er det igjen: Ja, vi har penger. Ja, hva skal vi bruke dem til? Hvordan skal vi bruke dem? Kommunene, for eksempel, 85 prosent av budsjettene i kommunene går til lønninger. Når staten overfører en million i bidrag til en kommune, går 850 000 rett ut i lønninger. Da er det ikke så mye igjen å sveive rundt på kommunale investeringer og styr, da. Og det er hele den melodien der som gjør at hvis jeg prøver å se litt fram i tid – jeg håper jeg tar grunnleggende feil her – er jeg er redd for at da sitter vi igjen med en helt annen struktur på næringslivet. Hvorfor sa jeg alt dette nå? Du spurte om –

Knut Kjeldstadli: Jeg spurte om virkningen av avindustrialisering eller sånn relativ avindustrialisering på politiske, sosiale – Men dette er interessant, så du bør ikke –

Finn Kristensen: Jo, vi har fått en delvis avvikling av den tradisjonelle måten å tenke industri på fordi vi har ramla ut i en helt ny bransje, som også er industri. Men bare en kort konklusjon: Jeg tror dessverre at det blir mange lokalsamfunn som gradvis kommer i større vanskeligheter, fordi den tradisjonelle blir avvikla og det er ikke noe som erstatter. Jeg skal ta et eksempel, så kan vi komme tilbake til det. Husker dere at for et år eller halvannet siden var det ECON som gikk ut med brask og bram, de ville satse på oljevirkosomheten nordover, nå var det en ny æra på gang i den nordlige landsdelen. Jeg husker jeg sa, for min del i alle fall, at det har jeg ikke noe tru på. Og hvorfor ikke? Nei, for det er ikke noe problem teknologisk å sitte i Stavanger og Bergen og styre med hele aktiviteten i Nord-Norge. Og alle de som var, har vært og er i oljebusiness på leverandørsiden, de flytter etter. De starter ikke med slaget ved Hafrsfjord oppe i Kirkenes om det kommer virksomheter i Barentshavet. Det er klart du kan få noe, men ikke slik at det blir sånn overdrevent, og hvis det blir noe sted, så blir det omtrent som i Hammerfest innenfor Melkøya først og fremst i anleggsperioden. Og når folk har fri og står på omtrent som i Nordsjøen, så er det tolv dager på og fjorten dager hjemme eller et eller annet. Da er det flyplassen som er det nærmeste stedet å ta seg ut og inn på. Det er liksom ikke sånn at en gang aluminiumsbedrift, alltid aluminiumsbedrift. Det er ikke sånn.

Knut Kjeldstadli: Fint. Skal vi ta lunsj og så ta oljen etterpå?

Finn Kristensen: Nå må dere gi meg noen korrektiver. Er det sånn som dere vil ha dette her? Skal jeg være mye mer konsis?

Knut Kjeldstadli: Nei, det går jo på å prøve å hente opp enkeltsakene.

Finn Kristensen: Ja, vi må gjøre det.

Knut Kjeldstadli: Jeg tror vi har vært igjennom dem vi har forberedt.

Finn Kristensen: Og så er det ikke alt jeg husker ordentlig, og da hører jeg på meg sjøl at da glir jeg unna.

Knut Sogner: En ting jeg synes du kanskje kunne prøve å tenke på, er å trekke inn litt flere personer, samarbeidspartnere – hvem er det du har snakket med om vanskelige spørsmål og søkt råd hos. Og når du egentlig har skiftet syn, for det har vært vanskelige ting. Vi fisket jo litt etter det i stad.

Finn Kristensen: Ja, dere gjorde det.

Knut Kjeldstadli: Du kan ikke finne noen?

Finn Kristensen: En av grunnene til at jeg aldri har skrevet dagbøker, er at jeg har mer enn nok med å ta vare på meg sjøl i stedet for å hefte ved så mange andre.

-----PAUSE-----

Knut Kjeldstadli: ...bildet av Gro Harlem Brundtland som statsminister, politiker i den siste delen, men jeg vil gjerne til industrifeltet og –

Finn Kristensen: Jeg kan tenke meg å si lite grunn rundt dette med beslutninger og hvem som er med i sånne prosesser. Et departement og en regjering legger som regel aldri fram et dokument, om det er en proposisjon, særlig proposisjon – vi legger ikke fram saker for Stortinget uten å ha en følelse av hva som går i Stortinget. Det er en av grunnene til at Stortinget har mye mer makt gjennom sin indirekte innflytelse enn det du finner kommer

uttrykk i voteringer. Og når mange snakker om at det jo stort sett er enstemmig, og at det ikke er stor debatt og masse sånt, så er det fordi regjeringen egentlig har truffet rimelig fornuftig, den har annamma litt stemningen og holdningen.

Det er for øvrig en av grunnene til at statsråder som aldri har vært i Stortinget før, har alle muligheter for å gå på trynet, for de kjenner ikke det miljøet. 120 desibel politisk støy er ikke likt i innhold hele tida, noe går opp i 120, sånn av hensyn til innpakningspapiret, mens andre øvelser på det nivået der har reell betydning. Det er bare litt trening som gjør at du kan høre forskjell på den lyden. Men for eksempel spiller en komitéfraksjon – hvis Arbeiderpartiet sitter med regjering og i dette tilfellet industrikomiteen – en veldig viktig rolle før det i det hele tatt blir lagt fram noe dokument. Da er det en dialog som går ut på at en statsråd møter en gang eller to i uka normalt og har møte med fraksjonen – i alle fall en gang. Statssekretæren hans vil kunne være der til enhver tid om du ringer og kaller på, og ønsker statsråden å få litt peiling på hva fraksjonen eller komiteen mener, så er det kommunikasjon hele tida. Sånn sett har den en sterk innflytelse relativt sett. Når dokumentet da kommer, framstår det jo ikke som en servil klakør, for da har du allerede hatt en god innflytelse på det, og da er det også mye lettere å ta tingene. Hvis du ikke sitter med regjeringsmakt, kan du lett bli litt ensom, og da er det sånn at du har fraksjonen din å holde deg til, og du kan ha noen andre i gruppa som er veldig interessert i det du holder på med.

Men det er i forberedelsene av sakene til hva slags holdning partiet skal ta til den og den saken, fremmet av regjeringen – hvis det er litt størrelse på den, så skal du ha den opp i styret i gruppa, og så skal du ha den opp i gruppa. Da må du ha jobba og forberedt det der skikkelig. For da skal det i tilfelle stå fram som partiets standpunkt i offentligheten. Dette er ikke annerledes med Arbeiderpartiet enn det er med andre partier, vi trekker på de ressursene vi har tilgjengelig, både i og utenfor Stortinget. Så når det er litt jubalong om den der oljegruppa, synes jeg bare det er til å le av egentlig. Det var jeg som oppretta den i sin tid. Da vi kom ut av regjering i 1981, sto vi der, som jeg nevnte i stad. Alle ressursmenneskene og statssekretærer og personlig sekretærer, de flagra jo hver til sitt. Så da laga jeg den gruppa for å ha noen å kommunisere med, i tillegg til det du hadde i Stortinget. Og den har vært helt opp til nå, den. Den lever sitt eget liv, litt uavhengig av regjeringer og folk i Stortinget, som et sted hvor mennesker som er litt interessert i energi- og næringspolitikk, møtes og diskuterer litt. Men det er ikke noe høringsorgan for stortingsgruppa eller noe sånt. Men hvis det er noen av dem som gjerne vil høre noen synspunkter, så er de selvfølgelig velkommen til det.

Knut Kjeldstadli: Men hva er forskjellen på den og andre sakspolitiske utvalg som partiene har?

Finn Kristensen: Nei, det er mye mer frikobla. Vi skal ikke avgi noen innstilling til noen, men vi mener gjerne hvis det er noen som spør. For meg var det et veldig ålreit sted å prøve noen synspunkter og standpunkter og en gang iblant be litt om et bidrag, hvis det var noe på et eller annet område som vi kunne jobbe videre med og bearbeide i egen regi. Det var en ressursgruppe på det tidspunktet som var veldig viktig. Og så spiller jo fagbevegelsen en rolle, særlig gjennom LO, Samarbeidskomiteen, der kan du drøfte ting. Men det er ikke bare når du har regjering at du gjør det. Hvis du jobber med industri- og næringslivssaker, er det jo veldig viktig å ha en kontakt ut til fagforeninger og særlig til bedriftsledere, for da får du høre hva deres synspunkter er. Og skulle jeg ha greie på hvilke støtteordninger som gjaldt til enhver tid, så hadde jeg noen kontakter i Nord-Norge, de visste alt sånt. Jeg fikk kjappere og fornuftigere svar på det enn å ringe opp til departementene, for de måtte slå opp og greier. Men noen to–tre–fire sånne ressursmennesker i Nord-Norge hadde full oversikt hele tida.

Det hendte et par ganger da jeg kom nordover og skulle legge fram noen forsknings- og utviklingsprosjekter, og da gikk det ikke mer enn ti–tolv minutter: «Har du penger med deg, Finn? [med nordnorsk dialekt]» «Nei, jeg har ikke det.» «Ja, koffor har du ikke det?» «Nei, jeg har ikke kommet så langt». Ja, det var ikke noen vits i å komme opp her, da, før du hadde det. Det var også en sånn melodi som hadde festa seg hos noen. Det var det som talte i virkeligheten. Men det trur jeg vi har kommet litt unna etter hvert. Så det var ikke der vi hadde kontaktene, men stort sett rundt det jeg nå har nevnt. Hverdagen er full av den type kontaktvirksomhet hele tida. Det er ingen yrkesgruppe jeg vet om, som har en så brei kontaktflate til ”det levande livet” i Norge som stortingsfolk. Der går det folk ut og inn hver eneste dag, hele dagen.

Knut Sogner: Når du ikke har nevnt noen navn når du sier dette, er det fordi du hadde mange slike kontakter slik at det blir ikke nødvendig å nevne noen? Eller er det noen du kunne nevne?

Finn Kristensen: Nei, statsråder og statssekretærer – Per Grimstad som statssekretær var veldig bra å jobbe sammen med. Han var spesielt viktig i forbindelse med Kongsberg og Mo i Rana. Jeg hadde kontakt og samarbeid med veldig mange. Hvis jeg skulle nevne noen, så blir det Kjell Opseth, Gunnar Berge og Kjell Borgen. Det var tre stykker, og vi prata rimelig bra

sammen. Kjell Opseth og jeg satt jo lenge i komité sammen. Han er en tøffing. Han blåser du liksom ikke av banen uten videre, og han visste hva han prata om. Han ga seg ikke før han eventuelt blei helt overbevist om noe annet, og det synes jeg er en helt ålreit egenskap. Jeg trur Gunnar Berge og Opseth og Kjell Borgen og jeg hadde nok det til felles at vi var litt sånn politiske entreprenører, vi kom ikke fra et annet utgangspunkt enn det. Det var ikke det at andre ikke kunne være det heller, men vi hadde ikke den akademiske plattformen som Einar [Førde] hadde, for eksempel, eller Hallvard Bakke, siden vi var innom det. De hadde en litt annen tilnærming til sånne ting. Men som sagt skulle jeg veldig gjerne hatt mye av den ballasten, jeg.

Knut Kjeldstadli: Men var det noen i den tida du satt i regjering, var det regjeringskollektivet, eller var det også noen kretser der som du kom godt utav det med?

Finn Kristensen: I regjering?

Knut Kjeldstadli: Ja.

Finn Kristensen: Ja.

Knut Kjeldstadli: Ble det naturlig at man snakket mer med noen enn med andre der?

Finn Kristensen: Åse Kleveland, for eksempel, henne hadde jeg sans for når det gjaldt næringsliv. Åse var flink på det. Hun kunne jeg uten videre ha anbefalt som både energi- og næringspolitiker.

Knut Sogner: Akkurat.

Finn Kristensen: Du var aldri redd for at Åse ville dumme seg ut. Hun sto som en påle uansett miljøet hun vanka i. Hun var ikke bare intelligent, hun var klok også. Det er ikke alle som forener akkurat de tinga der. Hun var hun jo representativ også, så jeg synes Åse var veldig flink. Det var utrolig hva hun greide å få ut av et lite kulturbudsjett, det var det minste av alle sammen. Jeg trur hun brukte de samme pengene tre–fire ganger uten at noen la spesielt merke til det. Det var veldig bra. Grete Faremo er jo også flink på næringsliv. Ja, alle var jo det, da, mer eller mindre. Men siden du spør litt sånn spesifikt, så kjenner jeg jo folk med utgangspunkt i de forskjellige arenaene de dreiv og jobba med. Når Gunnar Berge og jeg snakka om industri og næringsliv, behøvde vi ikke ha så veldig mange forklaringer på det.

Han hadde jobba på Rosenberg og bygd båter og styr, og jeg hadde også en sånn industriell erfaring, så det falt veldig lett, ja.

Knut Kjeldstadli: Hvordan var det linken tilbake til Telemark? Har den spilt noen rolle? Mens du satt i alle fall som stortingsrepresentant for Telemark, så blir det naturlig en del lokale saker, og går jeg ut fra som minister også?

Finn Kristensen: Jeg trudde lenge at Telemark, særlig Grenlandsområdet, ville greie enhver omstilling sånn [knipser]. Og hvorfor det? Jo, for det første har du det relativt tunge innslaget av prosessindustri, du hadde Norcem, du hadde Herøya, du hadde PEA på [fær—siden, 13:19] og Union. At de sto overfor ganske store omstillingsutfordringer og effektiviseringer og nedbemanninger og i det hele tatt, det var ikke vanskelig å skjønne. Lenge mente jeg at det var ikke mange områder i landet som burde ha bedre forutsetninger for å klare det, for det var jo ikke noe sted hvor det var så søkklasta med teknikere og ingeniører og greier som akkurat i de virksomhetene der. Men da må jeg si jeg gjorde den erfaringen etter hvert at det var jo bedrifter som produserte i bulk stort sett, og hvis du har jobba et sted og produsert i bulk i ti–femten–tjue år, da tenker du i bulk. Det å etablere en liten virksomhet på tre–fire–fem–åtte–ti mann eller kvinner da var stort sett plunder og heft. Og hvis du skulle gjøre noe sånt innenfor gjerdet på Herøya, for eksempel, da var det ikke snakk om det. Ledelsen sier at ja, det må gjerne være noen som kommer og prøver å gjøre noe med og foredle magnesium til produkter, men det må være på utsida av gjerdet. Ja, hvorfor det da? Det er jo plass i haugevis på innsida? Nei, vi må ikke ha noen som forstyrrer produksjonen der. Og da sier det seg sjøl at folk som jobber i den type systemer, har ikke filla erfaring med hvordan det er å etablere en mindre bedrift. Derfor var ikke Grenland søkklasta med den type fagfolk. Det var en interessant opplevelse.

Knut Kjeldstadli: Skal vi gå inn i olja?

Sverre A. Christensen: Du har vært inne på olje allerede, og jeg tenkte du kunne si lite grann om forholdet ditt til oljesektoren, Statoil, de som var der, Arve Johnsen, Finn Lied, Jens Christian Hauge – ikke altfor langt, men lite grann. Så skal vi inn på 1984, det store kompromisset, og da er det jo veldig spennende det du sa om Due og han tredjemann, som jeg ikke husker hva heter.

Finn Kristensen: Arnljot Norwich.

Sverre A. Christensen: Nettopp, ja. Hvis du begynner med Statoil først og din holdning til etableringen av det.

Finn Kristensen: Ja, det var jo drevet fram av Hauge og Finn Lied og Arve Johnsen etter hvert, han var jo assistenten deres til å begynne med. Men at vi etter hvert som mulighetene på norsk sokkel vokste fram, måtte lage et eget statlig oljeselskap, «det bare måtte vi ha». Da hadde jo Hydro satsa på forhånd. Hydro var først ute med å skaffe seg andeler på – hva het nå det feltet? [kort pause] Ja, nok om det. Og så kom Statoil. Og etter hvert kom Arve Johnsen og hans folk i virksomhet. Ja, jeg må si at uten Arve Johnsen og hans tre–fire nære medarbeidere, så hadde vi ikke hatt noe Statoil. For det var ikke sånn at hele Norge jubla det fram, altså. Det var mange krefter som ikke skjønnte at vi behøvde å ha noe Statoil.

Hovedargumentet var at myndighetene måtte få innsyn i den store og potensielt nye næringen, og da måtte vi ha et selskap som kunne gi oss det. Det var utgangspunktet. Da måtte vi opprette et statlig selskap. I Oljedirektoratet var de veldig skeptiske til at Statoil for eksempel kunne bli operatør. Det var alltid mulig først på et litt seinere tidspunkt enn det Statoil sjøl ønska. Og for et oljeselskap er det jo et *must* å bli operatør og sitte i førersetet med pedaler og girstang og ratt og hele pakka. Etter hvert blei Statoil det, og da ville de jo ha enda flere operatører og oppgaver, det var de interessert i. Da var det noen som fant ut at nei, det vil gå utover sikkerheten hvis de blir operatør enda en gang. Det var noen i Oljedirektoratet som gjorde oppmerksom på det, og andre konkurrerende oljeselskap var også veldig opptatt av det. Så det var en kontinuerlig krig i den oppbyggingen der, og de rekrutterte veldig mange bra folk etter hvert.

Så hadde vi Hydro som et blandingselskap og Statoil som et heleid statlig selskap, og så var det en masse arkitekter og tannleger og greier som sveiv rundt og gjerne ville ha noen andeler på blokkene, for de hadde noen kroner og ville gjerne kjøpe seg inn og sitte med sånn 0,1 og 0,2 prosent. Men det blei jo stort sett bare plunder og heft og rør og rot. Så var spørsmålet – en ting er å si nei, og så la det være med det, men det var ikke alltid så veldig klokt. Da kom Saga på banen, og en av grunnene til at Arbeiderpartiet tok vare på Sagas muligheter mer enn noe annet parti i Stortinget, det kan jeg si, for det har jeg greie på. Der skal jeg stå opp som sannhetsbevis når folk som har jobba i Saga og ledelsen i Saga, vil stå opp og si det. Det var ikke bare fordi det var et privat selskap, ja, kanskje ikke først og fremst det en gang, men det var fordi det var et hensiktsmessig redskap som en kunne kanalisere alle private interessenter inn i. Og vi sa at vi ønsket tannleger og arkitekter og hvem som måtte ha kroner og interesse å

putte det inn i oljevirksomhet, men vi kan ikke ha en skau av små selskaper som ikke har ryggrad til noe som helst, og dere får ikke noen egne andeler på individuell basis. Så dere må samle det ett sted og gjøre det i Saga Petroleum. Og når vi først hadde sagt det, måtte vi også sørge for at Saga Petroleum hadde noe å gjøre. Det var for eksempel bakgrunnen for at da Trollfeltet skulle fordeles, var det [Vidkunn] Hveding som var statsråd og Hans Henrik Ramm var statssekretær. De la fram et forslag der Saga ikke var med. Men da var det at juntaen i Stortinget, Parkveiens venner, forhandla og tok Saga inn og sørget for at de blei medeier på Trollfeltet.

Knut Kjeldstadli: Så den versjonen som Kåre Willoch har gitt, nemlig at man måtte bygge opp en privat motvekt til Statoil, det er ikke sånn du har forstått Sagas oppkomst?

Finn Kristensen: Vel, jeg synes ikke Høyre utmerka seg med å være de som først og fremst tok vare på det når arbeidsmulighetene skulle deles ut. De var i alle fall ikke et hakk bedre enn Arbeiderpartiet i den sammenhengen, jeg vil nesten si snarere tvert imot. Det var én i Høyre, og det var Per-Kristian Foss, han satt i industrikomiteen da som sto på for Saga. Sammen med Arbeiderpartiets fraksjon var det Høyres bidrag. Og Senterpartiet likte jo Statoil. De var ikke uvillige når det gjaldt Hydro og Saga, men det var brei enighet om statlig, halvstatlig og privat. Men når det kom til hælginga, måtte vi jo sørge for at de fikk mat alle tre, også Saga. Men for oss – i alle fall følte jeg det sånn – var det veldig bra å ha Saga. Saga gjorde at alle disse små, private interessentene, dem kunne vi si nei til på den ene siden, men henvise dem til noe som kunne være positivt for dem ved at de kjøpte seg inn i Saga. Så skulle vi sørge for at Saga fikk litt å gjøre, sånn at de fikk igjen for investeringene sine. Det var det logikk i. Det er litt sånn politisk håndverk som det er litt viktig å ta – det var ikke noen svære ideologiske snurrepiperier om tannleger skulle investere og alt mulig sånt noe. Det var rett og slett praktisk.

Knut Kjeldstadli: Men var det noe for å roe ned en del grupper som ellers kunne blitt veldig aktivistiske, hvis man skal være litt –

Finn Kristensen: Ja. Jeg mener at hvis det var noen som hadde noen kroner og var interessert i å delta i den utviklingen, så kunne jo de like gjerne være med i et selskap og utvikle de mulighetene på basis av de kronene de ville putte inn, som andre aksjonærer i Saga, det er ikke noen forskjell på det. Noe helt annet ville det ha vært hvis vi hadde sagt bom nei til ethvert privat bidrag til noe som helst. Og da er vi tilbake til denne blandingsøkonomien i

Norge igjen. Det blei litt mer blanding når du kom på oljesektoren, men ikke verre enn at det sto seg bra. Det der kan jeg holde foredrag om i tre timer, på både innpust og utpust, så nå må du spørre.

Sverre A. Christensen: Ja, da jeg skal spørre. Hva med Statoil? Den økonomiske og politiske makten de hadde på 1970-tallet og overgangen til 1980-tallet, syntes jo mange var bekymringsfull. Var du blant dem som var bekymret for det?

Finn Kristensen: Nei, jeg var ikke det. Jeg hadde stor respekt og beundring også for den makten de representerte. Husk på det at her skulle de ut og slåss mot Shell og Esso og hele bunchen av svære, internasjonale selskaper, det var ikke noen bøtteknotter, det. Og her skulle vi gjøre oss gjeldende, og vi skulle framstå som noen som kunne noe, vi også. På forbausende kort tid så greide norsk næringsliv, inklusive Statoil, å hevde seg på det. Men det var jo her som overalt ellers, ja, særlig her egentlig, at når vi tok opp først og fremst olja, så var det jo om å gjøre og få bygd ut disse feltene på en optimal måte, og så skulle det jo selges – og ikke minst når det kom til gass. Hvordan i all verden selger du den, for det var en annen strategi enn å selge olje. Da møter du svære giganter, og da gjaldt det for Arve Johnsen og flere at de var tidlig oppe om morran, og det var Arve Johnsen. Han var en tøffing i internasjonale forhandlinger. Noen syntes at Arve Johnsen var for tøff og for hard. Nå var han ikke bare tøff, han visste hva han snakka om i tillegg, så andre mente – og jeg trur de har rett – at hvis han ikke hadde vært det, hadde vi ikke fått til så gode resultater for Norge som vi etter hvert har fått. Det kunne godt være et annet menneske enn Arve Johnsen, men han måtte stå noenlunde for det samme, måtte stå oppreist og vite hva han holdt på med, og ha ambisjoner. Men det der var et kapittel.

Et annet kapittel var at etter hvert grodde det fram med oppgaver for Statoil og inntektene begynte å komme. Det var da noen hver, etter hvert som vi så framover, skjønnte at dersom det skulle være like stor interesse for statsbudsjettene i framtida som det var nå, så kunne vi ikke la Statoil gå videre, for da var det deres budsjetter som ville være det viktigste og ikke statsbudsjettet. For ikke å snakke om med de oljeprisene vi baler med nå. I den sammenhengen var Høyre og Willoch og co mye mer opptatt av å begrense Statoils makt på et mye tidligere tidspunkt enn det vi var. Der var det politisk forskjell.

Så kom Mellbye-utvalget som jo ville skrelle staten kraftig ned egentlig. Jeg fulgte litt med på arbeidet i utvalget og skjønnte fort at når det kom over til regjeringen og Willoch-regjeringen

så ville følge opp det og legge det fram for Stortinget, så hadde regjeringen lagt et løp som det var veldig vanskelig å forandre på. Jeg var ikke så veldig interessert i å vingeklippe Statoil, men jeg må si at jeg erkjente at vi var kommet til et nivå som gjorde at det ikke var grunnlag for at det fortsatte helt uten bremses og brekk, men at det flata litt ut. Så hvordan skulle vi gjøre det?

På et gitt tidspunkt i Stortinget – for da hadde det skjedd noe, jeg vet ikke om det var en avisartikkel med oppslag om Mellbye-utvalgets innstilling og sånt noe, så gikk jeg til Gunnar Berge og sa: ”Gunnar, hvis vi skal, punkt en, forsøke å bevare en brei enighet om olje- og petroleumspolitikken i Norge, så må vi ta et initiativ nå. Og punkt to: Hvis vi i den sammenhengen ønsker et sterkt statlig oljeselskap, da må vi også handle nå.” Og hva gikk den handlingen ut på? Jeg var veldig opptatt av at vi spilte oss inn til en dialog med regjeringen med utgangspunkt i å bevare en breiest mulig enighet om akkurat denne viktige næringen. Jeg regna med at det ville det bli veldig vanskelig for Willoch å si nei takk til, for da er det det samme som å si at vi er ikke interessert i noen brei politisk enighet om det. Det ville ha vært taktisk veldig dumt politisk. Jeg var helt sikkert på at han ville svare ja på det.

Så gikk Gunnar og jeg inn på kontoret til Gro – hun har for så vidt skrevet riktig om det i boka si, tror jeg – og så forklarte vi det samme. Ja, det var hun veldig fort enig i. Hvordan gjør vi det? Hvordan går vi fram da? Hun hadde en sekretær som het Torstein Moland, og han og jeg satte sammen et notat, og så blei det tråkka litt på, og så foreslo jeg – vi prata sammen, jeg veit ikke akkurat hvordan det skjedde, men vi blei enige om å ta det i sentralstyret og at vi gjorde det med utgangspunkt i sentralstyrets arbeid og vurdering av dette Mellbye-utvalgets innstilling, med et ønske om å bevare en breiest mulig oljepolitisk enighet. Så laget vi en henstilling til regjeringen og spilte oss inn til en drøfting med det for øye å få til en felles holdning videre framover, som gjorde at vi kunne leve med det både i regjering og i opposisjon.

Sverre A. Christensen: Hva da med Due? Hadde du snakket med ham på forhånd og visste at Senterpartiet – de ønsket jo at dere skulle komme på banen?

Finn Kristensen: Nei, ikke da.

Sverre A. Christensen: Nei. For det var en del av spillet her at det var på en måte å kive inn for å –

Finn Kristensen: I tillegg til virkeligheten og realiteten var vi også ute etter å markere Arbeiderpartiet i det oljepolitiske landskapet selvfølgelig. Det var viktig. Og da kan du ikke blande for mange inn, for da forsvinner jo den profilen. Men på den andre siden visste vi jo sånn noenlunde hvor landet lå hen.

Knut Kjeldstadli: Var oljeområdet enestående på den måten at man her så behov for et nasjonalt kompromiss, eller har det vært en arbeidsmåte i andre saker også? Var det noe som ble skapt? En mer nærliggende sak som du ikke har vært så tett på, er jo pensjonsdrøftingene. Men i din periode er dette et unikt sakskompleks?

Finn Kristensen: Ja, av det jeg har hatt med å gjøre, så er det nok særlig på den sektoren der. Men du finner det igjen på noen områder. Det med pensjonen, som du sier, er jo et annet veldig godt og tydelig eksempel. For du kan jo ikke ha en situasjon hvor pensjonsvilkårene til folk svinger på den måten. Det må være noe som står tvers igjennom flere valg. Og her er det jo fra du bestemmer deg for å lyse ut nye blokker – ja, lenge før det egentlig også, for det foretas undersøkelser og seismikk, og det koster. Så skal du ta standpunkt til om du skal lyse ut noen blokker, og i tilfelle hvor og hvor store, og så skal det søkes, og så skal det vurderes og ordnes, det er en lang prosess. Så begynner oljeselskapene å investere, og de skal leite i en to–tre–fire år og kanskje treffe på noe som skal bygges ut. Så det raser jo på i et tidsperspektiv som er så langt at vi kan ikke da – etter å ha vært heldige og bora og funnet noe, enten olje eller gass – men så plutselig har det vært valg i Norge som gjør at nei, nå skal vi ikke ha noe oppå her i det hele tatt. Hvem skal betale dem da for det de har svidd av så langt? Derfor måtte det være et langsiktig perspektiv på det.

Samtidig måtte det være et langtidsperspektiv som hadde noe også med inntektsstrømmen til fedrelandet å gjøre. Du må vite litt om hva det var. Men det var i dette kompromisset at vi blei enige om – det er ikke kommet helt fram, synes jeg da – at vi ikke skulle svekke statens inntekter på norsk sokkel. Vi skulle i utgangspunktet fortsatt være rundt femti prosent på hver blokk. Jeg ser dere skriver Statoil i notatet deres, men det var jo staten som egentlig skulle ha femti prosent, og så var kompromisset at av dem skulle Statoil *roughly* sitte med tjue og SDØE, som det het den gangen, Petoro, ta vare på de trede. Men Statoil skulle være operatøren også for Petoro, og Petoro skulle stå for sine egne investeringskostnader, sånn at de måtte til Stortinget for å hente penger til investeringer i hvert enkelt tilfelle. Til gjengjeld gikk inntekter når de kom, direkte i statskassa fra Petoro og ikke via kassa til Statoil. Det var hovedsaken i det kompromisset.

Knut Kjeldstadli: Kompromiss – hva var det dere ga?

Finn Kristensen: Hva vi ga?

Knut Kjeldstadli: Ja, hvis det hadde vært allmenn, bred enighet om det Arbeiderpartiet egentlig ville, hvordan ville det ha sett ut da?

Finn Kristensen: Nei, jeg tror nok at vi også hadde kommet etter hvert til det standpunktet at en måtte gjøre noe med det. Men da den problemstillingen kom opp, kom den opp mer som et eksempel på å vingeklippe Statoil ut fra den situasjonen som var da, at en ville ta fra Statoil noe som de allerede hadde fått. Vi var ikke interessert i det. Vi var interessert i og insisterte på at Statfjordfeltet skulle forbli hos Statoil, for det var basisinntektsgreia deres i mange tiår. Men vi så for oss at hvis ikke vi foretok en deling – og vi snakker om deling, ikke redusert statlig medvirkning, men en deling mellom staten direkte og Statoil som selskap – hvis ikke vi gjorde det nå, ville Statoil gjennom aktiviteter, investeringer og utgifter bli så tunge at de ville dominere for mye i et lite samfunn som Norge.

Knut Kjeldstadli: Hvordan bedømmer du da StatoilHydro? Der er jo riktignok –

Finn Kristensen: Ja, nå er vi jo mer modne, noen hver, da. Og etter hvert har vi jo kommet til den erkjennelsen at – ja, vi har ikke støtt på noen svære felt siden Statfjord. Men det er mange små. Stadig flere snakker om at en ekspansjon må foregå utenfor Norges grenser, og da ville ikke StatoilHydro være så sjenerende store. Men det er klart at hvis de støter på en to–tre store felt i Norge, så kommer det der til å bli følbart. Og leverandørbedriftene har nok satt pris på å kunne ha et par norske selskap å spille mot. Nå får de en klump, og jeg er enig med dem som sier at det er veldig lett å bli unødvendig arrogant i store selskaper.

Sverre A. Christensen: Så du er skeptisk til den fusjonen nå, hører jeg du sier. Men det kan vi komme tilbake til etterpå. Hydro har fått æren for en del teknologivalg som Statoil har gått imot, og hvor antagelsen vel er at de har vært flinkere. Er du enig i det, eller hva tenker du om det på den tiden med Oseberg og alle disse tingene der Hydro var?

Finn Kristensen: Nei, jeg tror at den konkurransen mellom de to norske selskapene i den fasen vi har bak oss, var veldig viktig for teknologiutvikling og for hele den norske oljevirksomheten fordi de konkurrerte seg imellom. Noen ganger blei det litt for gærent, du kunne nesten si at hvis Hydro fant på noe, så gikk Statoil imot. Da fant de på noe annet og

omvendt. Det var ikke lett å ta hverandre i handa og si dægern, det var godt dere fant på det, for vi var på ville veier egentlig.

Det som er mest bemerkelsesverdig, og som noen av oss kanskje husker best, var da det var diskusjon om oljefeltet som ligger under gassfeltet Troll. Det var ikke sjenerende høyt, vel en fire–fem meter tjukt, og du vet at når du skal bore det vertikalt, må du ha styggmange høl for å få til det der. Det Hydro gjorde da, var å finne den horisontale løsningen – omtrent som når du skal gjøre noe med hjertet ditt, så går de inn i lysken, og så tar de seg opp etter blodårene helt fram. Det var jo da Hydro fant løsningen med den horisontale boringen, hvor de bora ned og så begynte å svinge. Så gikk de inn i den der oljebloodåra i enden, og så sugde de det tomt etter hvert gjennom hele greia. Det var ganske tøffe saker. Ikke sant, det er ganske mange kilometer ned, og på enkelte områder var det kanskje ikke høyere enn fra golvet til taket her. Og det var noe som blei gjort for første gang i verden, for normalt har en jo bora ned. Det syntes jeg var en bragd, det må jeg innrømme.

Sverre A. Christensen: Hva tenkte du da når det var Hydro som hadde fått det til og ikke Arbeiderpartiets baby, hvis det går an å si det på den måten?

Finn Kristensen: Nei, jeg tenkte ikke sånn, nei. For i neste omgang, hvem var det som bygde Condeep? Det var Statoil.

Knut Sogner: Jeg spurte Finn Lied en gang om hvordan han tenkte som styreformann i Statoil når det gjaldt det å knytte kontakter med norsk næringsliv. Da sa han at han var opptatt av å [vide, utydelig, 40:22], han satt som styreformann, at Statoil kunne spille en industripolitisk rolle, og han minnet om at han satt i Utviklingsfondet hvor de var opptatt av å utvikle nye tekniske løsninger og nye bedrifter. Det at Statoil kunne være et redskap for å drive industripolitikk, var det noe dere også var opptatt av?

Finn Kristensen: Ja. Jeg brukte til og med det uttrykket og sa at det skulle være et redskap. Men vi var jo aldri i tvil om at det skulle være et konkurransedyktig redskap, og det var jo sånn at det var en to–tre miljøer i Norge som bygde installasjoner. Det var Kværner og Aker, og ABB var jo også delvis inne. Hvis du studerer utviklingen hos de tre der – hvis det var et svært prosjekt som var ute og alle tre bød, så var det en som fikk. Ja, da sto jo de to andre der, da. Men da var det alltid et prosjekt til som lå på beddinga hos Statoil eller for den slags skyld hos et annet selskap, men særlig hos Statoil, og det gjorde at en av de to andre som ikke fikk

noe i første tildelingen, da fikk. Så det var litt styring på sakene, skjønner du, det var ikke bare marked som det heter. Vi styrte markedet litt. Det var sånn fin blanding.

Knut Sogner: Hvilken periode da?

Finn Kristensen: Ja, det var under de store utbyggingene. Du vet at det var i en periode hvor Stord hang fryktelig mye. De hadde smurt på sånn fordi de trudde de lå på tur. De hadde jo skrevet anbud med gaffel omtrent. Det gikk jo ikke, så de fikk jo ikke den. Da var helvete løs borte på vestkysten. Mange var veldig dumme, de skjønnte ikke hva de holdt på med og masse greier, men det var akkurat det de gjorde. De visste nøyaktig hvorfor de ikke sa ja til den type anbud. Resultatet var jo at den bedriften skjerpa seg skikkelig til neste gang, hvis de i det hele tatt skulle være med i noe *game*. Og igjen – jeg syntes de greide den utviklinga og håndterte disse store arbeidsoppgaveutsettingene veldig bra. Jeg må si det.

Knut Kjeldstadli: Det var jo noen kostnadsoverskridelser her og der. Er det naturlig, eller hadde det sine spesifikke årsaker? Hvorfor ble det slik?

Finn Kristensen: Hvorfor blei det slik, ja? Jeg trur nok reelt sett at det var veldig vanskelig å treffe riktig, særlig når du jobbet på områder du ikke hadde vært før. Det er en reell grunn som jeg trur vi må ha respekt for. Det var situasjonen. Så var det noen som dreiv med disse kalkylene, som sa at da legger vi på fem prosent eller et eller annet for sikkerhets skyld for å ha noe å gå på. Selv om ikke det var reelt sett kalkylen, så klaska du på litt til, og da bar det. Og hvis du gjorde det nøyaktig riktig og det så var noe som dukka opp som du ikke hadde tenkt på, ja, da får du underskudd. Det der tipper jeg er en veldig vanskelig balansegang. Jeg tipper at de som dreiv med Snøhvit, skulle veldig gjerne likt at de hadde lagt på litt for sikkerhets skyld. Så dukker det opp ting som gjør at det blir vanskelig. Jeg trur ikke det er noe spesifikt for Statoil. Hydro har hatt akkurat det samme.

Sverre A. Christensen: Ikke så store som Mongstad og den type ting.

Finn Kristensen: Nei, men det skyldes at de ikke har hatt like store oppgaver heller.

Sverre A. Christensen: Nei, men de takket jo nei til Mongstad nettopp fordi de sa at dette kommer til å gå gærent, og fordi du har private aksjonærer som sier at det kan ikke vi tape penger på. Og da kom jo dette med det statlige eierskapet, ikke sant, og bedriftsredskapet inn at man skal drive industriutvikling.

Finn Kristensen: Ja, det er riktig. Og i Statoil var de sikre på at de kunne greie det. Men så overvurderte de vanskelighetene. Så kan vi si da at i et øyeblikk av bråoptimisme lærte de sikkert veldig mye av det. De gjorde ikke det en gang til da de kom til Kårstø og andre steder. Jeg vet ikke det, men for noen vil nok det framstå som en veldig kostbar lærekurve.

Sverre A. Christensen: Men –

Finn Kristensen: Men får jeg lov til å si det – når du sammenligner det med Hydros grunnstøting på magnesium borte i Canada, som var et mye større beløp, så hørte vi ikke noe om det. Og når noen spurte styreformannen om de hadde snakka med næringsministeren om det – det har ikke næringsministeren noe med, var svaret. Hydro var mye flinkere sånn. Det der plasserte de rundt på bedriftene sine og strødde det ut på en annen måte. Statoil og den organisasjonen var jo mye mer åpen for den type offentlig innsyn. Hydro skulle ikke ha saker og budsjetter og regnskap behandla i Stortinget. Statoil skulle det. Derfor hørtes det så jækla mye verre ut mange ganger, uten at jeg skal unnskyldde noen som gjør ting gærent, det er ikke det.

Sverre A. Christensen: Forskjellen på Statoil og Hydro, dette med statlig eierskap og Hydro-modellen, frihet fra statlig innblanding, den type ting, begynte du å gjøre deg tanker eller endret du oppfatning på denne tiden i tråd med den generelle – ikke høyredreiningen, jeg skal ikke si det. Men du har jo selv vært inne på dette med mer marked og omstilling og den type ting. Ble du også mer positiv til en type profesjonalisert eierskap, passivt eierskap, enn det som det har vært tidligere?

Finn Kristensen: Hvis du sammenligner Statoils virksomhet inne på den mer industrielle sektoren med Hydro, er det ikke noen tvil om at Hydro i utgangspunktet hadde mye mer mannskapsmessige erfaringer med industriprosjekter. Men det gikk ikke så veldig lang tid før jeg syntes at Statoil og Hydro håndterte sine offshorerelaterte prosjekter ikke vesensforskjellig fra hverandre. Hydro som industriselskap hadde en helt annen *record*. Statoil blei jo danna så mye seinere at de hadde ikke det. Og sånn sett kan du si at det hadde vært bedre om de hadde fulgt Hydro på Mongstad, ja, det er godt mulig.

Sverre A. Christensen: Ja, nå tenkte jeg egentlig mer sånn statlig eierskap og håndteringen av dette eierskapet. For det begynte å endre seg på 1980-tallet, Hydro-modellen ble et begrep som mange var tilhengere av. Så lurte jeg på hvordan det var med deg?

Finn Kristensen: Ja, jeg kjørte nok Hydro-modellen som et eksempel på en blandingsøkonomimodell med noe statlig, noe privat og noe halvstatlig – at det kunne være ålreit. Og som sagt i oljesektoren var det der takknemlig å bruke, for jeg trur vi fikk flere oppgaver og mer norsk industriengasjement med tre norske oljeselskaper enn om vi bare hadde hatt et norsk Hydro eller for den saks skyld bare et Statoil. Det var litt viktig. Vi fikk langt flere mennesker engasjert. Jeg trur alt i alt at det var en veldig riktig måte å organisere det på. Kan vi ta to minutter?

Knut Kjeldstadli: Ja, det kan vi gjøre.

-----PAUSE-----

Finn Kristensen: Jeg kom til å tenke på at noe som var veldig viktig –

Knut Kjeldstadli: Hvis vi skal ta det på bånd, bør vi kanskje også spørre om han er klar?

Finn Kristensen: Ja, jeg nevnte det tidligere i dag, det er sant. Det var en del sånn at Arbeiderpartiet var veldig knytta til Statoil fordi en ønsket et statlig selskap og utvikle det for innsyn og redskap. Høyre, særlig, var mye mer knytta til Hydro både fordi de hadde gjerne litt fighting med Statoil, og fordi det ikke var fullt statlig. Og dette prega litt av holdningen i Stortinget til disse forskjellige miljøene. Når jeg ser på det i ettertid, synes jeg at selv om det var hektisk mange ganger, så har Norge i stor grad håndtert det der veldig bra. Det var jo i en bransje som vi var praktisk talt helt blanke på i starten.

Sverre A. Christensen: Før vi skal ta spørsmål som du hadde med miljø, lurer jeg på om jeg skal bore litt mer i statlig eierskap siden du er opptatt av det. Jeg synes også det er viktig med fusjon og sånn som det er i dag. Fusjonen mellom Hydro og Årdal var jo også i 1986 og var en slags kroning av Hydro-modellen. Det er den modellen som på en måte har vunnet fram i ettertid. Hva tenker du om betydningen av privat eierskap som en disiplinerende effekt overfor selskapene?

Finn Kristensen: Ja, det er viktig det. Jeg mener at skal du lage et statlig selskap som konkurrerer med private, så er det bare en måte å overleve på, og det er å bli minst like god og helst bedre. For den dagen du ser bort fra det og trår til med subsidier og sånn for å bli like

god, da har du tapt. Det kan du gjøre en eller kanskje to ganger for å bli minst like god, men da må du slutte med det. Sånn sett har det en disiplinerende virkning, ja. Men det kan være den andre veien også. Det kan jo være det at hvis du har en statlig virksomhet i konkurranse med en privat, enten det er på [ferro? 2:46] eller aluminium eller hva som helst, så kan jo den privateide ikke snurre og ture fram med nesten hva som helst. I et eller annet kortsiktig profittmotiv som grunnlag – det kan jo tenkes at det kan virke disiplinerende den andre veien òg.

Sverre A. Christensen: Ja. Knut?

Knut Kjeldstadli: Statoil og Industridepartementet, stortingsgruppe, regjering – i hvilken grad har dette vært et slags arbeidsmarked for aktive arbeiderpartifolk? Ser du det slik at folk kan ha hatt et slags yrkesforløp innenfor dette systemet, eller er det ingen spesielle koplinger mellom partiet og disse, ja, Statoil?

Finn Kristensen: For eksempel?

Knut Kjeldstadli: Ja, Statoil, for eksempel og sentrale lederstillinger der.

Finn Kristensen: Nei, det var veldig aktivitet som ledd i å fremme sine interesser både mot departement og mot stortingskomité og de ulike komitéfraksjonene, men det skjedde både fra Statoil og Hydro og for den saks skyld private selskaper også. Og Statoil var etter hvert veldig flinke på det. Men jeg følte aldri at jeg var nødt til på en eller annen måte, på en eller annen bakgrunn, å måtte godta holdninger som jeg ikke var enig i. Jeg følte aldri det som noe problem. Jeg har i det hele tatt aldri følt det som noe problem at folk, bedrifter og interesseorganisasjoner eller hva det måtte være, møter opp i Stortinget og er aktive mot stortingsfolk og stortingskomiteer. Jeg synes bare det er en fordel.

Knut Kjeldstadli: Men hvis du tenker på for eksempel statssekretærsjiktet, bare for å ta en sånn gruppe, i hvilken grad blir det å være partimedlem, statssekretær, kanskje ha vært litt i departementet, et ledd i en slags karrierevei inn i direktørstillinger i Statoil og kanskje også i andre tilsvarende bedrifter?

Finn Kristensen: Ja, der er du inne på noe rart. Trygve Tamburstuen var statssekretær hos meg.

Knut Kjeldstadli: For eksempel, ja.

Finn Kristensen: Så slutta han og begynte som sjef for Arco, og etter hvert så slutta han med det. Hvis det var et utenlandsk oljeselskap på norsk sokkel som nesten aldri fikk operatøroppdrag, så var det Arco. Og vet du hvorfor det? Det var på grunn av systemet ute i gangene i Olje- og energidepartementet – var livredd for å bli beskyldt for at en tildelte Arco noe fordi det satt en tidligere statssekretær som sjef. For Arco var det ingen fordel, snarere tvert imot. Det er en av grunnene til at jeg for min del også, jeg kan nesten ikke huske at jeg etter at jeg slutta der i 1993, har gått i Stortinget og i regjeringen på vegne av noen bedrift. Jeg har nesten aldri vært der. Jeg har vært sammen med bedriftsledelsen noen få ganger. Men hvis noen har kommet og spurt meg om hvordan de bør oppføre seg hvis de har noe på tapetet, da har jeg gitt noen veivisere. Men jeg kan ikke gå i departementet på vegne av en bedrift, og så trommer de litt med hendene og spør: ”Ja, men hvor blir det av de andre, kommer det flere, Finn?” ”Nei.” ”Å nei. Ja, har du tatt over den bedriften nå, eller?” ”Neida, men du skjønner, sjefen hadde ikke tid for han måtte på et møte i Østfold i dag.” ”Å ja, akkurat. Nei, men da kan vi jo vente med det møtet til han har tid, da.” Hadde jeg vært statsråd, så hadde jeg sagt det. Og da er resultatet at jeg aldri har gjort det, for den konklusjonen har jeg aldri hatt lyst til å få. Så for meg har det ikke funka sånn.

Knut Kjeldstadli: Men det har vært en del som har vært i det politiske systemet, som har gått inn i, ja, skal vi kalle det meglerroller, konsulentroller, som Grethe Knudsen, [Grete] Berget, Ronald Bye, du selv.

Finn Kristensen: Ja, jeg har gjort det i noen grad.

Knut Kjeldstadli: Så en eller annen type kunnskap må dere jo sitte på som er av verdi?

Finn Kristensen: Jo da, nå ser jeg det, som dere er inne på her med referanse til hva VG og andre skriver. Jeg har jo også registrert det. Men hvis du har holdt på noen år, og jeg har fire perioder på Stortinget og til sammen sju år i regjering. Og så var jeg i 1990 – nei, 2003, så orka jeg egentlig ikke mer, nå sier jeg, nå – jeg er avhengig av andre for, som stemmer for meg for å komme hit og dit, men jeg kan heldigvis bestemme sjøl når jeg vil slutte. Og så gjorde jeg det. Jeg var drittlei av Finansdepartementet for å si det enkelt.

Sverre A. Christensen: 2003, eller 1993?

Finn Kristensen: Nei, når var det jeg slutta da?

Sverre A. Christensen: Det var i 1993.

Finn Kristensen: 1993. Ja, selvfølgelig. Det var ingen fra det offentlige systemet som sto der og tok imot meg og sa at her er det jobb til deg, Finn. Hvis du vil, så kan du begynne her. Nei, det måtte jeg jo sørge for sjøl. Det var ingen andre som gjorde det, og når VG sitter med en eller annen sprett av en journalist som skriver side opp og side ned om hvor jævlig det der kan være, at en har vært i en politisk karriere og plutselig skal begynne å leve for seg sjøl, og hvor forferdelig det er, ja, hva har den journalisten å bidra med til at jeg kan leve når jeg er ferdig med politikk, da? Det er jo ikke noen pensjon å få! Jeg synes det der er litt bedritent for å si det rett ut! Og sånn sett har jeg sørga for meg sjøl hele tida etterpå. At jeg har lært noe gjennom de åra jeg har vært i Stortinget og i regjering, som kanskje kan komme til nytte, ja, det skulle bare mankere. Helle min fred, er ikke det en fordel for AS Norge, det da? Men som sagt, jeg har jo ikke lært noe fra regjerings- og stortingsarbeid som gjør at jeg kan lure meg inn i tussemørket og stjele en konsesjon, eller hente ut noen millioner som jeg driver og deler ut dagen etterpå i tussemørket. Det høres jo sånn ut. Og derfor blir jeg litt trekt på akkurat det der.

Knut Kjeldstadli: Du har levert inn nøklene.

Finn Kristensen: Jeg har levert nøkkelen. Og jeg tok med meg regjeringsnotatene, for de er mine egne, og så er det opp til meg å finne på noe å leve av.

Knut Kjeldstadli: Men hvis du tenker om rolle, for det er jo en rolle som fungerer innafor måten norsk politikk og samfunnsliv og økonomi fungerer på. Er det, skal vi si noen sjølpålagte spilleregler som finnes for denne typen arbeid?

Finn Kristensen: Ja, det gjelder å bruke huet og sunn fornuft, da som ellers. Jeg oppdaga at det å fortelle noen industribedrifter som spurte om jeg kunne hjelpe dem med å diskutere litt saker og utvikling og i det hele tatt – jeg oppdaga jo fort at veldig mange av dem ikke visste forskjell på storting og regjering. Jeg prøvde å si at ja, men det er ikke Stortingets jobb, det er regjeringens. ”Ja, ja, men dere der inne, da. Dere holdt jo på med det.”

”Dere der inne”, det er liksom en saus, hele greia. Jeg var borti en bedrift som skulle invitere noen politikere, de hadde jo tenkt å invitere hele Stortinget på besøk. ”I all verden, har dere

noe behov for å hente noen som er opptatt med juridiske problemer i Stortinget, da?” ”Nei.”

”Hvorfor skal dere invitere dem, da? Er det ikke næringslivspolitikere dere er interessert i?”

”Jo. Men vi kan vel ikke gjøre forskjell på noen.” ”Jo, selvfølgelig kan dere det. Dere må invitere dem som har greie på det dere holder på med, som er beslutningstakere for det. Men hvorfor skal du ha tak i Stortinget?” ”Ja, veldig mange driver jo med det.” ”Ja, men vet du hvem som er premissleverandøren for det arbeidet de skal gjøre i Stortinget?” Vel, det var flere forslag om det, og så sier jeg: ”Det er det departementet som er. Har du vært og snakka med noen der?” ”Nei.” ”Ja, men kanskje det var lurt. Og ta kontakt med en statssekretær og spør om det er noen interesse der for å høre hva dere driver med. Det er fullt legalt i Norge å fortelle om det. Hvis de ikke vil, så er det greit, da får dere prøve et annet sted. Men hvis de stiller opp med en to, tre, fire, fem stykker, hvor dere kan sitte en hel ettermiddag og prate voksent, og så runder dere av med en matbit, da har de fått noe som de ellers ikke ville ha fått. Og dere har fått anledning til å fortelle litt om hva dere holder på med. Det er en del av demokratiets måte å virke på. Det burde dere gjøre.” Ja, så gjorde de det da. Og de var jo strålende fornøyd etterpå, for de hadde fått fire stykker på besøk.

Det kan jeg rådgi om. Det synes ikke jeg er kriminelt, jeg synes det tvert imot er veldig rasjonelt å kunne gi en bedrift som har behov for litt veiledning, å gjøre det. I den grad jeg har jobba med noe sånt, så er det dette.

Knut Kjeldstadli: Hva ville ha vært kriminelt? Eller om ikke kriminelt, så over en slags grense for rett og rimelig?

Finn Kristensen: Hva sa du nå?

Knut Kjeldstadli: Ikke kriminelt, men slik du ser det, hva ville ha vært over grensa for hva som er rett og rimelig?

Finn Kristensen: Ja, det er et godt spørsmål, det er jeg ikke helt sikker på. For jo mer jeg hadde prøvd å strekke den strikken og fly til en statsråd og prøve å få ham til å love bort noe som han ikke hadde grunnlag for, for eksempel av lojalitet mot meg, ja, da hadde jeg jo fått det midt i trynet neste gang. Og han ville ikke ha gjort det engang. Jeg ville bare fortalt ham og alle andre at egentlig måtte jeg finne meg noe annet å styre med. Det er bare dumt å gjøre det, for verken stortingsfolk, departementsfolk eller noen hopper på sånne ting som det. Jeg har nesten aldri lobba i Stortinget, og i departementet går jeg veldig sjelden. Jeg kan gå dit og

snakke med Per Håkon Høisveen om noen faktiske opplysninger på energisiden og få det som er offentlig tilgjengelig, men det er litt lettere å få det på telefon. Det kan jeg gjøre. Men jeg blander meg ikke borti saksbehandling som om jeg var saksbehandler. Og jeg vet at bare det at jeg kommer dit, da er de på tuppa i større grad enn om du ikke kom dit av frykt for å bli beskyldt for at de strekker seg lenger fordi du har vært statsråd. Det er en god ting, men det er noen ganger jeg synes at de kan gjøre det litt for strikt.

Sverre A. Christensen: Selv om vi hopper litt nå, så sa du at hovedgrunnen til at du ga deg, var at du var lei av Finansdepartementet. Kunne du utdype det litt mer?

Finn Kristensen: Ja, da er vi tilbake igjen til dette med statsbedrifter, virksomheter drevet av staten og ikke-statlig. Staten er ikke egna til å være en aktiv, for ikke å snakke om en proaktiv eier av en konkurranseutsatt virksomhet. Jeg hadde ansvaret som olje- og industriminister også for Statoil, og det var alminnelig enighet om å bygge opp egenkapitalsituasjonen i Statoil, for den var for lav. Og da måtte vi enten bevilge penger til det, etter å ha tatt det vi skulle i utbytte, eller holde igjen litt på utbyttet og gjennom det ordne det. Med masse jobbing gikk jeg til Stortinget med en sånn opptrappingsplan, og så gikk Stortinget med på det.

Etter den debatten – og så litt billedlig sagt, men ikke mye – fikk jeg en telefon på vei opp Grensen til departementet: ”Det er møte i morra, Finn, om budsjett”. ”Ja ha, er det det?” ”Ja, det er noen konsekvensjusterte budsjetter, for det starter til mandag, så vi må ha et møte i morra fredag for å gjennomgå det.” Ok. Det var første gang jeg fikk et alvorlig innsyn i hva konsekvensjusterte budsjetter er for noe. Det er Finansdepartementets måte å gjøre det på. Jeg skjønner jo i og for seg at da var budsjettet vedtatt i Stortinget for kommende år, og så første arbeidsuka i januar stryker de alt som ikke er tvingende nødvendig å ha, sånn at folk ikke skal dø omtrent. Og alt starter på nytt, fra null. Så sier jeg: ”Nå har jeg akkurat vært i Stortinget og fått bygd en opptrappingsplan og fått vedtatt den for egenkapitalsituasjonen i Statoil. Hva med den?” ”Nei, den strykes, den settes på null.” ”Å, akkurat. Da må vi altså begynne med slaget ved Hafrsfjord en gang til?” ”Ja.”

Da kom samme mølla en gang til, og da sa jeg til Gro: ”Du, til dette må du finne noen som orker. Vi kan ikke drive en ansvarlig næringspolitikk på det viset der.” Staten er ikke egna til å ha ansvaret for store konkurranseutsatte bedrifter med tusenvis av folk, når en skal holde på på det viset der. Og det der skjedde to–tre ganger i forskjellige varianter, og til slutt så ga jeg pukkern, altså.

Knut Kjeldstadli: Men hvor mye er dette staten, og hvor mye er dette en slags ortodoksi i Finansdepartementet? Du sa jo tidligere at tenkningen der var at hver eneste krone de hadde måttet legge ut, var en krone tapt – spissformulert.

Finn Kristensen: Nei, de tenker ikke næringspolitikk. De tenker budsjetteknikk. Og da er det det som er overordna.

Knut Kjeldstadli: Men er dette staten, eller er det en viss økonomisk tenkemåte som har hatt hevd?

Finn Kristensen: Ja, hva er staten? I en sånn sammenheng er det jo Finansdepartementet og finansministeren og hele hans ansvar å sy sammen neste års budsjett innenfor akseptable rammer, uten å bli helt overkjørt. Han tør jo ikke for sitt bare liv å slippe noe løs der, for da kommer trøkket, og til slutt er det for mye som er sluppet løs. Det er ikke vanskelig å skjønne at du må ha et departement som holder igjen så lenge de kan, for at ikke trøkket på kjelen blir så stort at lokket skvetter av. Det eneste jeg sier, er at den prosessen, som er så viktig, den heller samtidig den næringspolitiske ungen ut med badevannet. Og da blir det ikke nok igjen til å drive tilstrekkelig progressivt, proaktivt, som det heter. Jeg har lært meg det, på ”newyorksk”. Derfor da jeg kom til Mo i Rana og spurte om å få to og et halvt års forventet underskudd utbetalt *up front* for å drive omstilling, da hoppa de på med en eneste gang. Det var ikke en protest, for da fikk de en sjanse til kanskje å få gjort noe med det de hadde holdt på med i femti år. Det likte de godt.

Sverre A. Christensen: Knut, du ba om ordet i stad før vi går på vannkraft?

Knut Sogner: Ja, det var for å stille deg det samme spørsmålet som det du gjorde. Men jeg hadde tenkt å legge en hale på det, for du sa jo noe innledningsvis, eller i alle fall relativt tidlig, da du nevnte dette med Finansdepartementet og din avgang, om å tape sånne kamper eller mot argumenter som var dårlige. Jeg bare lurte på om det var noe spesielt du tenkte på i forhold til alt det vi har snakket om, at det er noen saker som –

Finn Kristensen: Nei, det var mer generelt, det.

Knut Sogner: Det var mer generelt ja.

Finn Kristensen: Nei, vi vant nesten alle fightene med Finansdepartementet. Det var sånn at jeg fikk spørsmål en gang om ikke vi kunne la Finansdepartementet få den – om vi ikke kunne gi oss når det gjaldt den saken der, og jeg spurte: ”Hvorfor det?” ”Nei, men nå har vi jo vinni nesten alle sammen. De blir så deppa.” [Latter]

Knut Sogner: Det som er slående med din statsrådsperiode – og jeg vet ikke om du har tenkt noe over det – er jo at den er nesten sammenfallende med den dobbelte nedgangskonjunkturen i Norge, altså først oljeprisfallet og så Golfkrigen og krisen deretter. Det er jo 1986–87 fram til 1992–93 som er en nedgangsperiode i norsk økonomi, og hvor i alle fall den første delen er litt særnorsk. Har du gjort deg noen refleksjoner rundt det?

Finn Kristensen: Nei, jeg har ikke tenkt på det, nei, jeg har ikke det.

Sverre A. Christensen: Vil du ikke tro at det er lettere med sanering av sånn som Jernverket, at det er lettere å få forståelse for den type ting når det er trange tider? En skulle tro at det var klima for å nedbygge Kongsberg og Jernverket, og at folk har større forståelse for realitetene på en måte?

Knut Sogner: Ikke hvis man tror for eksempel at i nedgangstider blir det vanskeligere å realisere nye prosjekter.

Finn Kristensen: Nei, det er det som er hele greia, som jeg har vært inne på noen ganger. Det er ikke unødig vanskelig å gjøre omstillinger hvis du vet hva du kan putte inn i stedet.

Vanskeligheten er å si at for i det hele tatt å vite hva jeg skal putte inn, så må jeg ha tatt et standpunkt til ikke å drive videre det som er dårlig. Da vet jeg hva slags ressurser jeg har å handle med i forhold til nye potensielle. Og det var tilfellet i Mo, det var den overgangen der som var verst for de gutta i Mo. De sa jo at vi er ikke hengt på Jernverket, vi, vi kan drive med hva som helst. Men du må fortelle oss hva det skal være for noe, Finn! For vi slepper ikke tak i det vi har, før vi vet om vi har fått noe nytt. Og det standpunktet skjønner jeg jo. Det er bare at i praktisk politikk så var ikke det mulig å forene. Det blir omtrent som gutta på Spikerverket, midt i Oslo sentrum, som syntes at næringsministeren var en stor idiot og i alle fall en drittsekk, som ikke kunne fortsette med det. De laga svære malerier og greier, jeg hadde jo skjegg og horn, i alle regnbuens farger på veggene nedpå der. Det var godt jeg hadde voksne sønner og døtre, for de tålte det meste av sånne ting.

Men det som var problemet da, det var rett og slett det å satse på malm og smelte jern i Norge, det var ulønnsomt. Og hvis vi i det hele tatt skulle opprettholde noe på Jernverket, så var spørsmålet: Hvis du ikke bruker malm, hva har du da? Ja, da har du skrapjern. Er det masse skrapjern i Norge? Nei, ikke så veldig mye. Ja, er det nok til å opprettholde både Nydalen og Mo i Rana? Nei. Er det noe å få kjøpt ute i verden? Nei. Overhodet ikke. Jo, hvis du vil betale skjorta, så er det det. Men da blir det ikke lønnsomt. Nei vel, da var valget for meg veldig enkelt. Da er det ikke bare det at vi har kvitta oss med et koksverk og mesteparten av et jernverk og de sitter igjen med armeringsjern, basert på råstoffskrap. Det er vanskeligere å finne alternativer der enn midt i tjukke Oslo. Og en sånn skrapjernbasert virksomhet oppe i Nydalen med biltrafikk ut og inn og hele den pakka, jeg syntes ikke det var så vanskelig. Men for dem som jobba der, var det jo like vanskelig!

Det er dere inne på her. Dere refererer til dette med Oslo, Thorbjørn Berntsen og flere her sto opp da, at Oslo har tapt så og så mange industriarbeidsplasser. Ja, det er riktig. De har tapt den type industriarbeidsplasser som er og har vært på vei ut av Norge, Aker Skipsyard, Nyland og det der. Men hvis du satte deg i bilen, og det gjorde jeg på det tidspunktet, og kjørte litt rundt i Oslo og omegn, og ikke bare sto nedpå det som var igjen av kaia nedpå Aker brygge, så så du et hav av små virksomheter rundt hele Oslo. Det var industri som masse lokalsamfunn i Norge hadde gitt gull for å få tak i. Det var de nye industribedriftene som poppa opp i Oslo, men de lå ikke på Nyland Mek og på Aker Mek, de lå rundt omkring. Og det viste seg at de sugde opp folk fra Nyland ganske greit. Det var noen som tok pensjon der også, men at det var en riktig beslutning, er jeg helt bombesikker på. Men det var litt tøft når det sto på. Sånn er det for alle, det.

Sverre A. Christensen: Nedpå Skøyen og Hasle, med Per Kure, Standard Telefon og Kabel, disse tingene var også tøffe omstillinger.

Finn Kristensen: Ja, der var vi ikke involvert på samme måte.

Sverre A. Christensen: Nei, det vet jeg. Men det var tøffe omstillinger, likevel, det var mange som mistet –

Finn Kristensen: Ja, visst fankern var det vel det, ja. Og den dagen de hadde valgt å gjøre noe med strukturen på Universitetet i Oslo, som innebar at du måtte flytte til Tromsø og Bergen

og Stavanger, så skal jeg love deg det hadde blitt jubalong her òg, uansett hvor lenge en hadde gått på skolen.

Knut Kjeldstadli: Vi har gått i tog, vi også. Ja.

Sverre A. Christensen: Ok, skal vi ta litt vannkraft? Nei, unnskyld?

Knut Kjeldstadli: Bare et spørsmål til knyttet til det vi var innom for litt siden, om koblingen mellom det politiske systemet og næringslivet. Du har jo vært direktør i T-invest på Notodden i ett år og direktør i Statoil i fem år, blir det vel. Var det erfaringer som du tok med fra denne type jobb inn i industri-, olje-, energi- og næringsministerjobbene? Hvordan ser du på dette vekselbruket som du har drevet med hittil?

Finn Kristensen: Nei, det der på Notodden hadde ikke veldig mye med politikk å gjøre. Det var mer spørsmål om å finne fram til interessenter og prøve å bidra til å få til noe gjennom ulike støtteordninger og sånn, men også i forhold til eksisterende næringsliv.

Knut Kjeldstadli: Var det etter nedleggingen av –

Finn Kristensen: Ja, det var jo på Hydro og Tinfos på Notodden og den omstillingen der. Jeg skal ikke si at det var like vanskelig som å ta ned månen, men det var ikke lett. Hadde det vært grei jobb å få det resultatet for ett menneske, så hadde jo flere kunnet ordne med det. Men jeg var der kort tid, så jeg tror ikke jeg hadde greid å få til så sjenerende mye på det. Og så var jeg i Statoil, det var et knapt år jeg var i Statoil.

Knut Kjeldstadli: Å ja, da er det en feil i – [henviser til dokumentasjonsmappa, trans.anm.]

Sverre A. Christensen: Nei, det er ikke feil, men du ble du statsråd, ikke sant?

Knut Kjeldstadli: Å ja, sånne formelle –

Sverre A. Christensen: Altså, det står ikke feil på CV-en din, det er bare –

Knut Kjeldstadli: Nei, jeg tror på at det formelle –

Finn Kristensen: Det der blei jeg spurt om, for jeg var litt interessert i olje- og gassvirksomhet og holdt med seg. Og det var vel jeg som spurte om de hadde noe som jeg kunne stille med. Så spurte de om jeg ville ha vært interessert i å prøve å opprette en avdeling som kunne prøve

å få til noe virksomhet på basis av Statoil-utviklet teknologi i Nordsjø-sammenheng, om noe av det kunne bli realisert sammen med private interessenter på landjorda. For de brukte jo masse ressurser på å utvikle forskjellige løsninger. Kunne noen av de løsningene tilpasses i et samarbeid med andre private interessenter, for å se om vi kunne få noe ut av det, enten inn mot Norge eller mot utlandet? Det var det jeg starta opp med, sammen med at vi skulle få litt orden på patentrettighetene Statoil hadde, og så videre. Men nå varte det knapt et år, da, før Gro ringte igjen, og så forsvant jeg ut av det.

Så det var ikke noen spesiell kobling til noen departementale eller politiske greier. Ja, jeg trur på samme måte som det jeg holder på med nå og har holdt på med en tre-fire år, om dette selskapet med CO₂-rensing og sånn, det er ikke først og fremst fordi jeg har vært statsråd, men fordi noen har oppdaga at jeg kanskje kan ha noe å bidra med av litt sunn fornuft i å prøve å få til ting. Så det er ikke verre kobling enn det.

Sverre A. Christensen: Da tenkte jeg vi skulle snakke litt om vannkraft. Men jeg lovte å minne deg på dette med Tjeldbergodden og gass som du ville si noe om.

Finn Kristensen: Ja, kan jeg ta to ord om det?

Sverre A. Christensen: Ja.

Finn Kristensen: Det er litt interessant. Conoco skulle bygge ut Heidrun, og så skulle Statoil ta over i driftsfasen.

Sverre A. Christensen: Når er vi i tid sånn cirka?

Finn Kristensen: Da snakker vi om Heidrunfeltet, det er rundt 1990 eller noe sånt, ja.

Sverre A. Christensen: Ja, 1990 [utbyggingsplan godkjent i 1991].

Finn Kristensen: Prøv om dere kan finne det ut, jeg er ikke helt sikker, jeg. Heidrun var et felt som hadde både olje og gass, de fleste felt har jo det, og det var nokså mye gass egentlig. Så var det mye debatt, den hadde pågått lenge før jeg kom til departementet i 1990 fra Statoil. Kommunene kriga om å få ilandføring av gass til sitt område, men selskapene var ikke noe hissig på noen ilandføring av gass. De ville helst slippe det og rett og slett pumpe gassen ned igjen i reservoaret, i et reservoar ved siden av, og lagre det der. Glem det, liksom, for det var

olja de var ute etter. Det var ennå en snev av at det å finne olje var fint, mens det å finne gass var plunder og heft.

Da jeg kom til Olje- og energidepartementet, møtte ekspedisjonssjefen opp med seks medarbeidere, og jeg husker at det var med dyktige jenter blant annet, flinke jenter i det departementet. Av en eller annen grunn er olje og gass og petroleum litt attraktivt for kvinnfolk, mye mer enn Industridepartementet. Jeg husker at de skulle ha møte dagen etterpå, etter at jeg begynte, og det var om dette her. De ville ha en veldig kjapp avgjørelse på dette med ilandføring av gass, som de da ikke gikk inn for. ”Ja, hvorfor skal vi ikke ta gassen til land, da?” spurte jeg. ”Nei, det er ulønnsomt, nåverdiene er så røde at de er mørkerøde.” ”Akkurat. Men metanolfabrikk har det jo vært snakk om”, sa jeg, ”det har jeg hørt på den gassen.” ”Ja ja. Men det kan de bygge i utlandet.” ”Å ja, akkurat. På norsk gass?” ”Ja.” ”Men hva i all verden er grunnen til at norsk gass skal ha et kjempeproblem et sted i verden, og det er i Norge? Hvis de kan lage metanol på den utenfor Norge, hvorfor kan vi ikke lage det i Norge?” Ja, nei, det var illrødt, ja. ”Ok, det må dere regne videre på”, sa jeg, ”for dem jeg er avhengig av, de spaserer rundt omkring nedpå fortuet her. De kommer ikke til å skjønne en dritt av at ikke vi skal ha den gassen til land. Og dem er jeg avhengig av hvis jeg søker gjenvalg.” Ja, det var, ja, ja, når jeg kom tilbake igjen så – nei, det var ikke lett.

Så ringer jeg til Tore Tønne som var sjef for petrokjemien i Statoil, og sier til ham sånn som det er: ”Tore, dette her kommer jeg ikke til å greie å bære fram politisk. Kan ikke du se litt nærmere på den gassprisen og de greiene med den?” Og så fikk jeg en annen til å regne på metanolprisen. Jo, så viste det seg at den gassprisen de hadde lagt inn, var den gassprisen de regna med å få to år fram i tid på kontinentet. Og metanolprisen var den historisk laveste prisen de hadde fått, tjue år tilbake i tid. Da sier det seg sjøl at den metanolfabrikken var dømt til å gå aldeles i bønn. Og for å gjøre en lang historie kort: Det vi da gjorde – nå ”jeger” jeg litt igjen – Tore Tønne og jeg blei enige om at nå jekker vi den gassprisen ned, og så knytter vi gassprisen når vi har fått den langt nok ned, til bevegelsene på metanolpris sånn at hvis metanolprisen går opp, så går gassprisen opp, og går metanolprisen ned, så går gassprisen ned – etter at vi hadde funnet et rimelig nivå. Så skal jeg sørge for at vi får en fornuftig pris på metanolen, som er litt mer opp til dagen i dag. Så gjorde vi det, og da blei talla svarte. Så måtte jeg til regjeringen. Fordi vi trengte mer tid, sa vi, foreslår vi nå å bygge ut Heidrun olje. Og så sier vi til oljeselskapene at regjeringen og Stortinget må få ett år på seg til å bestemme hva de vil gjøre med gassen. Den bestemmelsen som da blir tatt, må dere etterleve, og det må

dere si ja til nå – enten det eller så blir det utsettelse på hele greia et år. Nei, da sa de ja til det. Og i løpet av et halvt år var vi ferdig med hele øvelsen og hadde bestemt Tjeldbergodden som ilandføringssted med rør til Tjeldbergodden, bygging av metanolfabrikk, fastsettelse av gasspriser på basis av metanolpriser og hele fadderullan, og så blei det sånn.

Men de som skreiv historia om Tjeldbergodden, hadde ikke fått med seg noe av det der. Da husker jeg at i femtiårslaget til Tore Tønne minte jeg ham på det der. Jada, det huska vi godt, begge to, det var masse folk der, masse folk! ”Men så husker du en ting til, Tore, til gjengjeld var du og jeg de to eneste som ikke blei invitert til åpningen.” Vi var ikke det, jeg tør våge å påstå at det var han og jeg som redda hele Tjeldbergodden. Da blei det forferdelig med summing i salen, og det gikk ikke mer enn halvannet døgn, så fikk jeg invitasjon til å være hovedforeleser på et seminar som skulle være på Tjeldbergodden om tre uker! [latter]

Ja, det der er et veldig artig eksempel på – ja, kall det politisk styring eller mangel på styring eller annerledes styring eller hva som helst, så gjorde vi det, altså. Det vi gjorde, var at vi styrte det slik at det skulle bli en aktiv greie som var markedsorientert. Og gassprisen blei jo mer markedsorientert enn noen ting, for den skulle svinge i tråd med prisen på metanol. Noe mer markedsorientert går det ikke an å få det. Så det står og går enda, det. Ja, det var enda noe mer ”jeging”, men jeg må bare innrømme at jeg husker mest det jeg har gjort sjøl.

Knut Kjeldstadli: Det er jo deg vi spør, da. Ja, et spørsmål –

Sverre A. Christensen: Ja, unnskyld.

Knut Kjeldstadli: Nå, i de seinere åra, har det jo vært mye oppmerksomhet rundt miljø og olje, klima og olje og sånne ting. På 1970- og 1980-tallet – hvordan tenkte man?

Finn Kristensen: Jo, en var veldig opptatt av miljø den gangen òg. Fiskerne var veldig aktive. Vi brukte masse penger på å rydde opp på havbunnen. Til og med brilleinnfatninger som de fant, blei tatt opp. Så de gikk nøye til verks. Men mesteparten av det de fant, var det fiskerne som hadde dumpa, ikke oljeindustrien. Så sånn sett blei det rydda opp litt.

Det er klart at Bravo-ulykken satte fart i miljødebatten for alvor med krav om utstyr og masse greier. Men der hvor innsatsen helt åpenbart gir mest effekt, er å sørge for at installasjonene er optimalt sikre. Det vi har av utstyr å redde oss med når ting først er i havet, særlig, og det har vi jo sett nå, det foreligger ikke ennå. Og hvordan det røret – jeg må si at jeg skjønner ennå

ikke, jeg er veldig spent på konklusjonen på hvordan det røret plutselig kunne brenne på den lastebøyen, Ja, enten har noen kjørt i det, eller så er det materialtretthet eller hva som gjør at det gjør det. Men at det kan stå og pumpe ut så mange fat med olje før et eller annet i kontrollrommet sier at her er det noe gærent? Ja, enten har vedkommende sovna, eller så er det en del av det systemet som ikke har fungert, og det er alvorlig.

Knut Kjeldstadli: Hva med gass? Man brenner jo gass som kommer opp sammen med pumpingen. Var det et tema den gang?

Finn Kristensen: Ja, men poenget var at alle var enige om at det var en gassflamme som ikke var ment å være slik at den svei vi av fordi vi ikke visste hvor vi skulle gjøre av gassen. Det har det aldri vært. De faklene som står der på plattformene, brenner av en sånn mikroskopisk del av gassen av sikkerhetsmessige grunner, ikke ut fra noe annet. Så hva en skulle gjøre med gassen, måtte løses på en helt annen måte. Og det blei jo løst ved enten å ta det i rør, koble det sammen og få det av gårde til noen, eller å kjøre det sammen med vann ned igjen, holde trykket og så videre. Det er der vi gjerne vil lage kraftverk med CO₂-rensing utpå plattformene og så ha kabel til land. Der kan vi rense CO₂, kutte ut flymotorene og gjøre det CO₂-fritt og så kjøre CO₂ ned som trykkstøtte. Så kan vi forsyne hele Ekofiskbyen, og så kan vi ta kabel til land og forsyne Norge med kraft derifra i stedet for omvendt, for det er ikke noe kraft å sende ut fra Norge.

Knut Kjeldstadli: Ja, nå snakker du om et firma som du jobber i nå, ikke sant?

Finn Kristensen: Ja, jeg måtte ha med det. Vi må jo koble bakgrunnen, historie og framtid, det henger jo i hop.

Knut Kjeldstadli: Ja, jeg bare sier det for å få det poengtert på båndet her.

Knut Sogner: Fikk du med den blunkingen på båndet også?

[latter]

Knut Kjeldstadli: Men tenker du at det har vært et skifte i tenkningen rundt klima, miljøspørsmål og olje, eller er det om lag samme ramma?

Finn Kristensen: Nei, jeg tror erfaringene har vist at det meste av det som er av oljeutslipp på norsk sokkel og langs kysten, det er det ikke oljeindustrien som står for, men skipstrafikken i

første rekke. Så erfaringene er egentlig veldig bra. Men de har selvfølgelig rett, de som sier at hvis du begynner å bore utenfor Lofoten og noe skulle gå gærent, så er konsekvensene ganske store, det er ikke vanskelig å skjønne det. Og så er bare spørsmålet: Er det vi har å rutte med av tekniske innretninger og så videre, sånn laga at det kan bråstoppe tvert? Nei, det viser seg at det er ikke det. Derfor blir det veldig spennende å se den konklusjonen som kommer på bruddet rundt den lastebøyen, hva de kommer fram til. For de kan ikke bare si at, nei, vi oppdaga ikke at det sto der og lakk på full guffe. Hvor lenge var det? Halvannet døgn? I alle fall et døgn eller noe sånt. Bare de om bord i båten måtte lure på hvorfor ikke han satt lenger ned. Jeg skjønner det ennå ikke. Og sett tilbake på utviklingen tror jeg oljeselskapene kommer til å bli minnet om det.

Knut Kjeldstadli: Ja, det var jo en viss optimisme. Jeg tenker på en av dine forgjengere som industriminister, Bjartmar Gjerde, som kommenterte faren for en *blow-out* med at det var like sannsynlig som at en kineser skulle bli født i Norge. Var det ikke det? Og noen kommenterte at nå var en kineser født i Nordsjøen. Men det ene er jo lekkasje til hav, det er jo også spørsmål om til luft, altså gass, CO₂. Var det tematisert som et problem?

Finn Kristensen: Nei. CO₂ var jo nesten ikke i debatten den gangen.

Knut Kjeldstadli: Nei.

Finn Kristensen: Noe av det største CO₂-utslippet vi har, kommer jo fra disse som produserer elektrisitet på plattformene. Det er noen kjempesvære flymotorer som har en virkningsgrad på godt under 30, og der blåser CO₂ rett ut. Og som sagt, det hadde vært mye mer fornuftig å rense der i stedet for å kjøpe kvoter et annet sted, så det er et område hvor jeg synes vi har gode muligheter til å gjøre noe sjøl. Selv om det skulle koste noe, er det akseptabelt når oljeprisen i mellomtida har blåst veggimellom. Og det er fullt mulig å gjøre.

Knut Kjeldstadli: Vi skal inn på kraftpolitikk, men skal vi ta to minutter? Jeg tror når det begynner å bli utpå ettermiddagen, er det greit å strekke seg litt. Eller er det bare jeg som blir gammel?

Finn Kristensen: Jeg sier som Thorvald Stoltenberg sa, da jeg spurte: ”Åssen orker du å reise verden rundt, da, Thorvald? Nå skal du ut igjen? Være borte i nesten fjorten dager?” ”Nei, jeg får si det som det er, Finn, det hadde ikke gått hvis jeg hadde vært tjue år yngre!”

[latter]

-----PAUSE-----

Sverre A. Christensen: Ja, er vi klare? Da skal vi snakke litt om vannkraft, og jeg tror vi gjør det sånn som med olje at du kan snakke litt om bakgrunnen, altså din involvering med vannkraft tidligere. Så skal vi komme litt til Alta-saken, tenkte jeg, hvordan du opplevde den og for partiet og i det hele tatt identiteten til partiet. Så skal vi snakke litt om samlet plan og om etableringen av Statkraft. Og så kan vi vel snakke litt om konkurranse, biten på kraft generelt, det at Norge har vært tidlig fremme der med liberaliseringen av kraftmarkedet. Så du kan begynne å snakke, og så stopper vi deg hvis vi synes det går –

Finn Kristensen: Ja, det er et skikkelig lerret, det der. Norge hadde sett helt annerledes ut uten vannkraft. Hvordan det hadde sett ut, er jeg ikke sikker på, men i alle fall vesentlig annerledes. Jeg må innrømme at vann som energibærer for kraftbygging synes jeg er noe av det mest elegante jeg vet om. Kjernekraft er jo også det, inntil det måtte gå noe gærent, og da er det til gjengjeld skikkelig katastrofe. Men vann kommer jo igjen, som vi vet. Og i tillegg til å temme disse fossene, som selvfølgelig er et problem mange steder – men alt i alt, rimelig fornuftig, så bruker vi vannet til å skape elektrisitet.

Så er jeg litt borti det – det er derfor jeg har litt interesse av det – at jeg trur vi i løpet av ikke mange år også vil kunne eksportere det samme vannet i alle fall i båt, men sannsynligvis i rør, til land i nærheten av oss som har dårlig med vann. Etter at det har gjort jobben i turbinene og produsert elektronene, så kan vi fange det før det går i sjøen, og så transportere det. På tjuve års sikt trur jeg det blir minst like viktig som olje, for uten vann går det gærent. Og du kan drive med avsaltingsprosesser og sånn, men det kommer aldri til å bli som norsk fjellvann. Et sted i Norge er det laga til et sånt anlegg, i Tyssefallene i Tyssedal. Han var forutseende, han som var direktør der. Der kan vi fylle 100 000 tonn i løpet av et døgn, og dobler du den kapasiteten på fylling med pumper og styr, tar du 200 000 på samme døgn og frakter det for eksempel til England, som ønsker å lage det til i en flaskefabrikk eller noe sånt, så det er en interessant butikk. Med de prisene som du regner per liter, vil du tjene mer på å selge det vannet enn å selge elektroner. Men her vil de kunne gjøre penger på begge deler.

Ja, vann er helt utrolig når det gjelder muligheter. Og så er det som jeg sa i stad, at alt vi bruker av elektrisitet, er basert på vannkraft. Det tilsvarer femti prosent av vårt samla energiforbruk. Jeg tror ikke det blir så veldig mye mer vannkraftutbygging i Norge, vi kan bygge ut en del mindre, noen småkraftverk, som har et teoretisk potensial på rundt 10–11 kWh. Men hvis du skal utnytte det, er det ikke bare å rive ut en gammel turbin og putte inn en ny en. Nei, da må du ha tilgang på mer vann, du må sprengte tilløpet ned litt større, og du må regulere noen omkringliggende vann inn i det samme bassenget. Og da støter du på et problem. Det høres så lite ut, det problemet, fordi det er små vannmengder, men det er til gjengjeld der de fleste ferdes som går i fjellet. Det er der folk går tur, det gjør de ikke pokkern i vold inne på heia. Det er bare noen få entusiaster som er der. Så det gjør at det å begynne å tukle med det der – for det er jo sånn med vannkrafta at der skal halve Norge høres hver gang – det er jeg sikker på ikke blir lett, ikke i det hele tatt.

Sverre A. Christensen: Men tilbake til 1970-tallet, din holdning til Arbeiderpartiets kraftsosialisme og industri som bygde på vannkraft, og så kommer denne Alta-saken, disse oppgjørene mot dette.

Finn Kristensen: Ja, der var det jo symbolverdi etter hvert, men det var mer enn kraftpolitikk det dreide seg om. Jeg har alltid vært for vannkraft, jeg. Og har vi produsert noe mer enn det vi trenger, så synes jeg det er en fin eksportartikkel. Så derfor var jeg for Alta også. At vi i ettertid kan se at det kanskje kunne ha vært håndtert på en annen måte, det er godt mulig. Kanskje vi kunne ha unngått at noen dreiv og sultestreika foran Stortinget? Ja, det er godt mulig. Men de var ikke mer sultne enn at de var inne i stortingsrestauranten og spiste, og de var i badstua og dusja og gikk ut igjen og lå i koma – det var litt av en forestilling. Det var ikke mange som holdt på å sulte i hjel der, nei. Men det spiller ikke noen rolle, det var det de fikk gjennomslag for. Det er utrolig hva som går an å få til. Nå må vi bare si at det der blei en symbolsak av de helt store. Men hvis de nå ikke hadde kraft oppi der, hva hadde de gjort da? Det er noen avstander som er så svære at det var ikke bare å sende det opp fra Nordland. Det er jo det samme som å legge kraftlinja herfra og langt ned i Frankrike omtrent, i alle fall i Tyskland. Så, ja, du hadde noe –

Knut Sogner: Nei, jeg synes –

Finn Kristensen: Hvis du tenker litt på det, så skal jeg si en ting til med vannkraftens fortreffelighet: Den har den egenskapen at den kan levere store mengder effekt på kort tid. Et

vannkraftverk, enten det er fyrt med olje, kull, gass eller hva, det er mest økonomisk når det kan gå på det samme turtallet døgnet rundt hele tida. Men menneskene fungerer ikke på samme turtall hele tida. Fra tidlig ettermiddag og utover går forbruket sånn, og så ligger det helt nedpå der om natta. Når vi våkner til liv, så begynner det å gå oppover igjen. Sånn er det ikke bare i Norge, men nedpå kontinentet også. Det var begrunnelsen for å bygge kabler, fordi vi behøver ikke å bygge de kablene, vi kan bygge vannkraftverk i Norge, og så er vi frikobla fra kontinentet på det. Men vi må ha transport av elektronene, så derfor kabler vi likevel. Og når vi er på vei ned her, har vi et vannkraftverkssystem som tikker og går på samme turtall hele tida. Og når folk begynner å våkne til liv, næringslivet begynner å skru på bryterne og kraftbehovet øker, så åpner vi lukene og slipper på mer vann på vannkraftverka, turbinene går fortere, og jo mer forbruket stiger, jo mer vann slipper vi på, helt til folk begynner å skru av bryterne igjen. For da er de på vei hjem, da struper vi inn, og så sparer vi vann – helt til neste dag.

Det å kunne ha et system som kan regulere den kraftproduksjonen lønnsomt ved å pøse på når behovet er der, det er det som kalles å selge effekt, og effekt er mye bedre betalt enn energi. Energi er det vi bruker hele tida. Effekten er den energien vi bruker i store mengder på kort tid. Og der har vannkraften en unik posisjon ved at vi sitter når det legges til rette for det, på den muligheten å kunne selge masse effekt på dagen, spare vann på kveld og natt, og selv om vi produserer i løpet av et døgn like mange kilowattimer, er det fordi vi selger de kilowattimene der hvor behovet er størst, så får vi suverent mest betalt for det. Det er god butikk. Det er ytterligere en fordel med vannkraft.

Sverre A. Christensen: Hadde du noe, Knut?

Knut Sogner: Jeg vil vente litt, tror jeg, det er mer aktuelt.

Sverre A. Christensen: Denne Alta-saken og disse verneinteressene var jo også et opprør mot industrisamfunnet, materialismen og den type ting, og jeg vet jo hvilken posisjon du har her, for det har du sagt. Men kan du si noe mer om hvordan du opplevde den konflikten, og hvordan den utspilte seg?

Finn Kristensen: Ja, som sagt var det en konflikt som ganske kjapt kom til å dreie seg om noe annet enn å skaffe Finnmark kraft. Det var det som var utgangspunktet, det var derfor den tok til, det var ikke fordi en hadde trøbbel med å vite hvor en skulle gjøre av pengene. Det var den

kilden som lå tilgjengelig for det. Og den ville miljøorganisasjonene og andre – og det er legalt at de ville gjøre den til symbolsak, for den var så synlig. Så vil jeg påstå at de reguleringene og de demningene og det som blei gjort, minstevannstanden og hele den pakka, det har ikke medført at Altaelva er ødelagt som lakseelv, så vidt jeg vet.

Sverre A. Christensen: Nå snakker du konkret om den saken, men jeg tenkte mer som en overgripende brytning i samfunnet, mellom ideologier på sett og vis. Hvordan følte du at det utspilte seg, at dette var på en måte en trussel mot Arbeiderpartiets hegemoni og alt dette her?

Finn Kristensen: Nei, jeg følte det ikke sånn. Ja, da var det i tilfelle mer som et uttrykk for en miljøbevegelse som var i ferd med å vokse fram, og som i forhold til vannkraft var noe nytt. Nei, ikke helt nytt, for det har jo alltid vært protester. Gud vet hvor mange Norges beste lakseelver jeg har vært med på å ta standpunkt til om å bygge ut, det er alltid Norges beste lakseelv. Det har noe med erstatninger å gjøre. Ikke sant, det var samer, og det var reinsdyr, og det var den ene ulykken etter den andre. Men det gikk jo ikke så veldig lang tid før du registrerte at samene kjørte med motorsykler og greier på fri eksos og jaga reinsdyr. Det smalt jo hæren fryde meg så du kunne lure på om det å bygge den muren var noe støy i det hele tatt. Så sånn sett var det litt vanskelig å forstå.

Men symbolverdien av å ta den blei miljømessig sett veldig sterk, og de var flinke til å ta den, det må jeg si. Der var det en del regissører som gjorde ordentlig arbeid. Og sånn sett trur jeg den hadde veldig betydning for sansen for miljø, ikke bare på vannkraftsiden, men generelt for miljø. Jeg trur det. Og jeg er ikke av dem som har pigga ut mot miljøorganisasjonene i det hele tatt, jeg – tvert imot! Jeg synes det har vært veldig nyttig for å få noen hver av oss til å tenke både en og to og tre ganger og stå godt på beina før vi setter i gang med noe, både hit og dit. Absolutt.

Sverre A. Christensen: Vi har flere ting vi skal snakke om etterpå.

Finn Kristensen: Men du! Det sier seg jo sjøl at når du tar en Fred Olsen-ferje og setter på med militære mannskaper og kjører oppover til Alta, det er nummeret før krig. Det var veldig spesielt, jeg må si det.

Sverre A. Christensen: Mediemessig var det kanskje ikke så lurt.

Finn Kristensen: Nei! [latter]

Knut Kjeldstadli: Kampsanger ved Ivar Simastuen, han var politimann, oppi der.

Finn Kristensen: Ja, ikke sant, og bære demonstranter i armer og bein. Nei, sånn sett kunne det ha vært like greit og blåst av hele greia og sagt at nå lar vi det ligge en to–tre år, men det var ingen som så for seg den utviklingen at det kunne vare så lenge og så intenst. Men mediemessig, det var jo de som holdt hele greia oppe, det er klart at de hadde et program så det spruta, vet du. Jeg skjønner godt det. Men jeg var som sagt på Stortinget, og jeg vet nøyaktig hvordan det der foregikk, det var ingen som holdt på å sulte i hjel der. Det var et veldig ålreit arrangement, alt sammen.

Sverre A. Christensen: Men, det du sier –

Finn Kristensen: Det er ikke av det jeg trur jeg kommer til å la stå i referatet, men.

Sverre A. Christensen: Bare for å få det helt tydelig: Du sier at de gikk inn på Stortinget og spiste mat, og så dusjet de, og så gikk de ut igjen og la seg.

Finn Kristensen: Ja. I koma.

Sverre A. Christensen: Det er det du sier.

Finn Kristensen: Da var de i koma – mange av dem. De gikk ut og inn av Stortinget som om de skulle være representanter, vet du. Det er jo ikke et parlament i verden som har så vidåpent – siden er det blitt litt vanskeligere å komme inn, men den gangen, det var alltid en stortingsrepresentant som geleida deg inn. Så var de oppe i restauranten og spiste. Et sted måtte de jo vaske seg og dusje og ordne, jeg trur ikke de var i trimrommet, men –

Sverre A. Christensen: Men du må ikke stryke dette her, for dette er jo kjempebra om 25 år.

Finn Kristensen: Jeg må jo gå i hi, jeg òg da. Jeg må legge meg i koma, jeg òg. Nei, det der.

Knut Kjeldstadli: 25 år er jo kanskje ikke så lenge.

Finn Kristensen: Det var et skikkelig skuespill.

Sverre A. Christensen: Det er foreslått at vi skal ha litt om Statkraft og utskillelsen av det og din rolle i den forbindelse.

Finn Kristensen: Sånn som Statkraft var, blei det sånn etter hvert at om Statkraft gikk en milliard under eller over streken, så var det ingen som brydde seg særlig det. Og hvorfor blei det sånn? Jo, hvis du satt rundt regjeringsbordet og skulle ha til et par gode formål, var det spørsmål om hvem som hadde noe på budsjettene sine å bidra med uti oktober, november eller et eller annet sånt for eksempel, eller midt på sommeren. Ja, da valgte Gro alltid meg til slutt: ”Ja, her var det ingen som hadde noe å bidra med, da er det vel bare deg, da, Finn. Du har vel noe, du?” ”Ja, det er ikke stort.” ”Ja, men har ikke du noe på Statkraft, da?” ”Jo, jeg har det, men det skal vi jo bruke til investeringer sånn og sånn og sånn.” ”Ja, men dem får vi låne. Vi får låne noe der.” Da var det ikke så lenge før de skulle avgi regnskap, og i mellomtida hadde vi lånt noen knipper med millioner hit og dit. Det var som regel til ting som også skulle til Stortinget, og da var folk i komiteen helt innforstått med det. Men til slutt brydde jo ikke de som styrte med selskapet, seg heller om det blei en milliard over eller under streken. For kunne andre drive og disponere de der kronene når det passa, så kunne vel de òg.

Jeg sier det litt slengete på den måten der, men det er egentlig sant fordi det var bakgrunnen for at jeg for min del i alle fall ganske kjapt fant ut at jeg ville lage Statkraft til et eget selskap. Og så blei det ikke AS, men et sånt statsforetak. Forskjellen på det er jo ikke annet enn at i et foretak kommer eieren inn på en litt annen måte, fordi foretaket hefter for mer enn aksjekapitalen. Et AS gjør jo ikke det. De hefter for aksjekapitalen, men et statsforetak hefter for mer, også for de konsekvensene av vedtak som blir gjort. Derfor er opplegget rundt et foretak slik at de har litt oftere møter med departementet som eier i tilfelle større investeringer. Men for alle praktiske formål er det i grunnen akkurat det samme. Sånn blei det. Det var nok noen som så for seg at ”skal det også være aksjeselskap? Skal det også være bråkapitalisme?” Nei, men det er reint praktisk, og vi må finne et styringsinstrument som gjør at noen hele tida tar ansvar, at ikke det er tvil om hvem har ansvar for hva til enhver tid. Derfor gjorde vi det. Da hadde vi jo skilt ut høyspenttransportdelen i et Statnett.

Det er klart at den prosessen avstedkom også masse styr og jubalong. Men jeg var temmelig trygg på at det var en riktig måte å gjøre det på, det var ikke spørsmål om å selge ut noe som helst. Men Statkraft ville være en aktør sammen med alle de andre private energiprodusentene som var i en konkurranse med og mot hverandre. Det syntes jeg var et spennende prosjekt, det nevnte jeg i stad, så det skal jeg ikke gjenta.

For å understreke akkurat den måten å tenke på var det slik at når det gjaldt trinn 3 i Svartisen, kom Lasse Thulin [Lars Uno Thulin] og styret hans til at det ville de utsette, for det de

vurderte av kraftpriser framover, var sånn at det ville ikke være noe særlig lønnsomt. Men du vet at da våkna anleggsgutta i nord til liv, for da så de at det gikk veldig kjapt mot slutten, og da blei det masse styr. Da husker jeg – og igjen må jeg «jege» litt, for det var ikke så mange andre i departementet som tenkte akkurat sånn da – da jeg spurte gutta ute i avdelingen: ”Ja, nei, de skjønnte veldig godt, men det var ikke stort å gjøre med det.” ”Nei, men kjære fred, da. Nå står jo alle brakkeriggene og alt sammen der. Det må være veldig kostbart å bygge alt det der opp igjen!” ”Ja, men det har de bestemt. Og nå er de i selskap, vet du, Finn.” ”Ja, de er det.” Så husker jeg at vi ringte til Lasse Thulin som da var sjef, og sa: ”Lasse, hvor mye regner dere med å tape hvis dere hadde fortsatt?” ”Ja, det må jeg tenke på og regne på.” Jeg husker ikke tallene nå, men si at det var 170 eller 180 millioner eller et eller annet sånt. ”Ja. Da trur jeg jaggu jeg kommer til å be dere om å gjøre det.” ”Men du kan jo ikke be oss om å tape de pengene, Finn?” ”Nei, jeg har ikke tenkt det.” ”Ja, hva vil du gjøre da?” ”Da går vi til Stortinget og ber om de pengene.” ”Ja, hvordan vil du gjøre det, da?” ”Nei, da vil vi lage en proposisjon.” Så gjorde vi det hvor vi forklarte situasjonen om byggetrinn 3, sysselsetting, hele fadderullan, og at det tapet Statkraft ville ha hvis de skulle fortsette, lå på 170–180 millioner kroner. De pengene ba vi Stortinget om å bevilge, og ut fra en samfunnsøkonomisk vurdering var det prisen vi måtte betale. Og det bevilga Stortinget. Da bar vi de 170–180 millionene over til Statkraft og sa: ”Her har du dekning for tapet. Nå fortsetter vi å stille akkurat de samme kravene som om dere var et selskap på vanlig vis. Dere har fått de pengene dere regna med å tape, og nå kan dere fortsette å gjøre byggetrinn 3 ferdig.”

Jeg synes fortsatt at det er en veldig god illustrasjon på å ha orden på hvem som gjør hva i forhold til hva du eier. Tidligere gjorde du det ikke sånn. Da ba du bare Statkraft om å fortsette på trinn 3, og så fikk de ikke kritikk om det kom 180 millioner under streken. Nå ville de få kritikk hvis de ikke tjente penger. Og det var ikke fordi de hadde blitt pålagt å bygge trinn 3, for det hadde de fått kompensert, og de fikk de talla de sjøl oppga. Da kunne vi holde akkurat det samme trøkket og krav til lønnsomhet og hele fadderullan. Det var bakgrunnen, og jeg bruker det som en illustrasjon på hvorfor vi dreiv og omorganiserte.

Sverre A. Christensen: Ja. Knut?

Knut Sogner: Ja, jeg blir minnet om denne statsgarantien overfor Elkem, som også var en veldig spesiell historie.

Finn Kristensen: Det stemmer det.

Knut Sogner: Den ble ikke brukt, for det var vel ikke nødvendig. Men den var ganske viktig, for ellers ville Elkem kanskje ha gått konkurs, de ville ikke ha greid å få refinansiert.

Finn Kristensen: Ja, det var godt du sa det, for det hadde jeg glømt. Det stemmer det – med Finn Jebsen og Ole Enger. Ole Enger var ganske ny som leder i Elkem da, og de hadde et behov for å bedre egenkapitalen sin for i det hele tatt å få lån, så Elkem var litt ute å kjøre. Før det ville de jo selge kraftverka sine, for de var likviditetsmessig vanskelig stilt. Og for en kraftkrevende industribedrift å selge kraftverk er jo bønn i bøtta, det er det første signalet om at det selskapet bør du rømme så fort du kan. Men her kom de og ville ha en bedring av egenkapitalen.

Så hadde de rigga til et garantikonsortium på det som skulle garantere for en egenkapital sånn og sånn, og så lurte de på om departementet og regjeringen ville være med i det garantikonsortiet. Da skulle de skaffe inn så mye, jeg husker ikke akkurat talla, med egenkapital. ”Ja, det kan jeg godt tenke meg i og for seg, prinsipielt, men på den andre siden har jeg ikke lyst til det med den summen dere snakker om.” ”Ja, hvorfor ikke det?” ”Nei, da vil jeg ha den om ikke dobbelt så stor, så i alle fall nesten.” Ja, men det var umulig å få til. ”Nei, det kan ikke være umulig å få til.” Men hvorfor ville jeg det? ”Jo, for jeg har ikke lyst til å gå til Stortinget med en sånn garanti mer enn en gang. Og mulighetene for at dette ikke er nok, er mye større enn om at det er for mye det dere kommer til å gå ut med. Da vil jeg heller gå i overkant, og hvis tegningen er så bra at du kan fylle opp nesten hva som helst, så kan dere stoppe den når dere vil.”

Å ja, det blei mye styr, og det var umulig, for Asbjørn Larsen i Saga satt i styret og var en viktig bidragsyter i konsortiet som skulle garantere. Han var i Finland. ”Ja, men det må vel gå an å finne ham?” Nei, det var ikke lett, for han var på vei til flyplassen. ”Ja, vel, herre min fe. La oss møtes om en time, så skal vi prøve å få tak i ham.” Så fant vi Asbjørn Larsen, da var han i ferd med å gå om bord i flyet. Så fortalte jeg ham hva det gjaldt. ”Og nå må du si fra, Asbjørn, enten blir det noe, eller så blir det ikke. Nå må du stille opp og ta din andel, og den er økt i forhold til det du trudde da du reiste til Finland.” ”Ja, men det er ikke godt for meg å bestemme det nå.” ”Jo da, herregud. Du er jo leder av disse greiene her, så du kommer jo ikke til å tape penger på det. Men hvis du ikke sier ja, så sier ikke jeg ja. Da er vi ferdig med hele Elkem.” ”Ja, men da er jeg nødt til å si ja, Finn!” ”Ja, det er fint. Da er vi i orden på det.” Så hadde vi et nytt møte, og ja, Saga stilte opp, de, og da stilte vi opp.

Ja, så gjorde vi det, og vi gikk til Stortinget med det der. Det gikk greit, men vi var ikke ute med ei krone, som du sier. Tvert imot, vi tjente to–tre millioner, jeg trur det var tre millioner kroner i garantihonorar. Og det trudde jeg at jeg skulle få til litt småbedriftsbidrag, men det gikk jo rett til Finansdepartementet, hele beløpet! Så jeg tjente ikke noe til departementet, men staten tjente. Og Elkem fikk det de skulle, og siden har det gått bra. Om det var på grunn av det, vet ikke jeg, men uten det hadde det gått gærent. Så vi var veldig pragmatiske på det der med stat og ikke stat, skjønner du. Vi var ikke religiøse, verken i den ene eller den andre retningen på det hvis det var fornuftig. Her skulle jo private inn og ta mesteparten, og da var det jo greit, det var sånn jeg tenkte bestandig, det var garantien. Kan de bruke egne penger, så kan jeg bruke andres.

Sverre A. Christensen: Ja. Vi må komme oss litt videre. Jeg har et siste spørsmål, og så skal Knut få lov til å ta over den siste biten. Det er vannkraftindustrien jeg er spesielt interessert i. Da ABB ble etablert i 1987 med fusjonen og konsesjonen knyttet til det, synes du det var vanskelig at de skulle få den konsesjonen? Synes du det var trist at ABB ble ABB, og at det ikke ble noe norsk Asea? Husker du hvordan den saken forløp?

Finn Kristensen: Ja, jeg husker det og at jeg syntes veldig mye at det som var norsk ABB – hele fusjonen var basert på å skulle foregå helt andre steder enn i Norge etter hvert. Så husker jeg at jeg snakka mye med [Kjell E.] Almskog om det der, og han var smart nok til å legge opp til at i forhold til ABB-ledelsen – var det ikke i Zürich de satt?

Sverre A. Christensen: Baden.

Finn Kristensen: Percy Barnevik satt jo et eller annet sted nede i Europa etter hvert. Men han fikk da lov av konsernledelsen til å satse på å være en aktør, en leverandørbedrift inn mot aktivitetene i Nordsjøen. Det hadde ikke ABB-systemet vært, de hadde jo ikke vært engasjert i sånne ting. Og det hjalp på. Han greide å utvikle ABB som en sentral aktør på det, og etter hvert fikk han veldig åtgåum i hele dette konsernsystemet fordi det viste seg at det var noe av det de tjente virkelig penger på. Og igjen var det noe av det som gjorde at denne konsesjonen blei litt lettere. Men jeg innrømmer at den var tung, fordi det var nesten som å flagge ut det vi hadde, og i alle fall ville beslutningssystemene ligge et helt annet sted enn i Norge. Det var ikke like lett å ta det, altså. Vi gikk ikke imot det, men jeg husker vi hadde noen tøffe fighter på det der. Og de strakk seg jo litt på hva som skulle reserveres til Norge og så videre. Men

det som virkelig slo til av det, var at Almskog fikk aksept for å kunne jobbe med ABB spesial, Nordsjøen.

Sverre A. Christensen: Nettopp. Da tror jeg vi skal la Knut ta siste del.

Knut Kjeldstadli: Ja, vi har et lite emne her som vi i grunnen har dekket opp om konsulentarbeid og oljenettverk og sånn, så det tror jeg vi lar ligge. Men vi har snakket mye om industri, industripolitikk og økonomisk politikk, og det er jo også en del av et breiere bilde av både Arbeiderpartiets utvikling, politikkenes utvikling, samfunnets og statens endring, fra 1970-tallet og opp mot i dag. Det har gått en debatt, blant annet blant historikere, om det har vært et dypere skifte i, la oss si, Arbeiderpartiets politikk fra noe som kanskje sluttet en gang på 1970-tallet, og så 1980-tallet som en mulig omdanning og på vei mot, ja – Hvordan bedømmer du dette? Er det kontinuitet, er det brudd eller begge deler? Hvordan vil du karakterisere dette mulige skiftet?

Finn Kristensen: Det var nok en del politikk med tidligere ganske kraftig symbolverdi som skifta litt innhold. Jeg nevnte det der med børs som et eksempel og at hvis bare staten tok over, så var det trygt og godt. Etter hvert skrudde vi oss litt ut av det der fordi vi jobba samtidig med prosesser og demokrati i arbeidslivet, og vi kunne jo ikke si til LOs medlemmer som jobba og satt i styret i private bedrifter, at egentlig sitter dere i bedrifter som per definisjon ikke er like stuereine som statsbedrifter. De fleste jobba jo i sånne bedrifter. Og da var det mer spørsmål om å rydde lite grann opp i disse forskjellige begrepene. For ikke hele tida å komme på hæla defensivt og alltid å stille opp som brannvesen eller redningskorps og bli pressa til å gjøre ting på områder hvor du ikke hadde noen tru på at det var noe å gjøre i det hele tatt, ville vi heller konsentrere oss om det som hadde muligheter.

Det vokste nok fram, jeg trur nok det at disse voldsomme subsidiene på disse konjunktursakene som vi snakka om til å begynne med, som endte opp i mer en erkjennelse av at det var like mye struktur som konjunktur, det var nok for noen av oss i alle fall med på å si at nå må vi ta konsekvensene av at vi lever i et samfunn som er sterkt internasjonalt orientert. For det var vi i og med at vi importerer halvparten av alt vi bruker og må selge til noen det vi lager, så vi vil på godt og vondt være preget av det. Og da kan vi ikke helt drive i en egen verden, men vi må tilpasse oss og hele tida tenke hvordan får vi skapt det nye som kan erstatte det gamle? Og hvis vi skal få til det, så kan vi ikke drive med subsidier av det gamle og samtidig med det legge til rette for å få det nye. Det er to ting som ikke går i hop på

samme tid. Jeg er ikke sikker på når den erkjennelsen kom, men det er klart at i forhold til folk som hadde vært med i 30 år, var det noen av oss som kom litt nye inn og ikke hadde den type ballast og kunne se litt mer fordomsfritt på det. Jeg trur bare det vokste gradvis fram en sånn type erkjennelse.

Knut Kjeldstadli: Det går an å bruke mange ord om det, men avregulering eller liberalisering eller mer praktisk orientert politikk eller hvordan man vil finne ord for det – i den grad det har vært en omlegging, hvor mye tenkte du at dette var noe dere aktivt ønsket? Eller hvor mye ble det oppfattet som noe som var påført, som var nødvendig, som man ikke kunne la være å gjøre, men som man kanskje helst ikke ville ha gjort hvis man ikke så at dette var en kraft som var sterkere enn en sjøl?

Finn Kristensen: Nei, det er ikke så godt å si, det der. Men det er jo ikke sånn at et parti driver i et vakuum for seg sjøl, en kjemper jo med andre partier om de samme velgerne ved valg, og det er klart at hvis en er i diskusjon med et annet parti, hvis Arbeiderpartiet er i diskusjon med Høyre, er det jo ikke sånn at alle Høyres argumenter er bønn i bøtta eller omvendt. Det er ikke sånn. Noen sier at vi alle er sosialdemokrater. Ja, det er noe derifra til dit som kan kalles det, og innenfor der er det noen variasjoner. Jeg ser ikke bort fra at diskusjonene om det å begrense statens inngang i virksomheter som ikke er liv laga og så videre, at når det påpekes fra andre, så virker jo det. Om du ikke tar konsekvensene ved den første bedriften, så på den tredje eller fjerde – da kommer det. Det er på samme måte som at mye av det Arbeiderpartiet sto for i oppbyggingen etter krigen på den sosialpolitiske sektoren, har hatt virkninger på et parti som Høyre. Selvfølgelig har det det. Jeg vet at dette er ikke noe veldig godt og helt konkret svar på akkurat det der. Men det er ikke sånn som i tillitsmannsapparatet i Mo i Rana, som ringer ned ei uke etter stortingsvedtaket og sier at nå har vi gjort vedtak om å være positive. Det er unntaket, det. Det gjøres ikke sånn.

Knut Kjeldstadli: Denne omdanninga, for det har uansett om det nå skyldes politikk eller det er økonomi eller hva det nå er, så er det jo på mange måter. Norge har jo forandret seg ganske omfattende fra 1970-tallet og til i dag, vi snakket om at industrien går tilbake, den klassiske arbeiderklassen er i alle fall tallmessig mindre, vi har fått kanskje en ny middelklasse, en ny arbeiderklasse og så videre. Sånn som du ser det, har noen tjent og noen tapt på utviklinga, eller har man felles tjent på det?

Finn Kristensen: Nei, for det første vil jeg si at det er veldig viktig å huske på når vi snakker om politikk i forhold til noe annet, at sunn fornuft og politikk henger nøye sammen. Det ene utelukker ikke det andre. Og alt i alt jeg kan ikke se at det er noen som har tapt på at vi noen hver i det politiske landskapet har beveget oss bort fra argumenter og virkemidler som ikke lenger er liv laga i forhold til det en har som mål, og så heller konsentrere seg om andre og mer framtidsette måter å gjøre det på. Hvis ikke vi hadde gjort det, hadde vi stått bom stille. At det da rårer noen i arbeiderbevegelsen som har brukt hele livet sitt på en type argumentasjon som av andre ikke lenger blir vurdert til å være liv laga, at det skaper litt vanskeligheter, det er ikke vanskelig å forstå det.

Så er det bare spørsmål om hvordan du greier å håndtere det på en sånn måte at du verken dreper mennesker eller organisasjoner. Det er klart at det er en omstillingsprosess i de organisasjonene som folk jobber i også, når det gjelder å ta vare på en sånn utvikling. Det er nokså krevende. Det er liksom ikke bare å suse av gårde og få et vedtak, du skal ha det til og det skal fungere, og det er en veldig krevende jobb for et tillitsmannsapparat rundt om i organisasjonene, og uten det hadde fedrelandet stoppa. Vi har jo organisasjoner for alt mellom himmel og jord, vi. Men det er veldig viktig at det er en prosess som får anledning til å løpe litt.

Knut Kjeldstadli: Så en tanke om at det har vært grupper som tidligere var kjernevelgerne til Arbeiderpartiet, eldre folk, folk som ville ha gått inn i en industriarbeidsplass, men som nå på en eller annen måte har følt seg overkjørt og har svingt mot Fremskrittspartiet. Hva sier du om den type måte å forstå politikken på? En følelse av at de ikke, skal vi si, fikk det de hadde ventet å få, en følelse av at de har blitt trent i bakgrunnen?

Finn Kristensen: Jeg ser det er vist til at noe omstillingsarbeid og sånt noe medførte at Arbeiderpartiet tapte. Men Fremskrittspartiet var jo ikke noe særlig på arenaen i den perioden. Da måtte det være fordi de gikk til SV, tidligere Kommunistpartiet og SF og sånn, og i noen grad gjorde folk det, eller de blei sittende hjemme. Men gjennomgående hang folk med, og det at et kommunevalg kunne gi et stort utslag der hvor en bedrift forsvant, og de i tilfelle ikke fikk noen erstatning, det er godt mulig. Men der hvor vi greide å få til erstatninger, har ikke Arbeiderpartiet tapt noe på det.

Så kommer Fremskrittspartiet, og det er et studium verdt. For det første har de folka en feeling og en luktesans ute i fingertuppene som ikke noen andre jeg vet om har, og de snapper

det lynkjapt. Hvis de regner med at den og den saken der vil i alle fall tusen mennesker være opptatt av, har jeg et inntrykk av at Fremskrittspartiet tar et standpunkt som sier at kan vi få 500 av dem, så er det kjempegreier. Om de så i en annen sak som kan kollidere med den første, treffer en annen gruppe på tusen, så tar de halvparten der òg, med stikk motsatt standpunkt. Det ser ikke ut til å gjøre noen ting. Og på toppen av det skal de jo ikke bruke penger på dem som har lavest lønn, og som er vanskeligst stilt, for det er der de kutter skikkelig. Men likevel stemmer de gruppene for det partiet, for de argumenterer jo for vanskeligstilte og sjuke og hva det skulle være, men det er ikke der de bruker penger. Og da må jeg bare si det som sant er, at jeg får ikke det der helt til å gå i hop.

Men det er i alle fall ikke på grunn av næringslivet, vi har ikke hatt noe plunder med Fremskrittspartiet når det gjelder næringsliv og omstillinger og alt det der, da er det mer SV og de, for de skulle jo ikke bygge ut så mye i Nordsjøen, de skulle bare bruke pengene ut av det som andre gjorde vedtak om, og de var alltid imot. De var imot Kongsberg, de var imot Horten, de var imot Mo i Rana. Jeg bruker de tre pålene fordi de er mest synlige. De var imot det meste. Så jeg har aldri skrytt noe særlig av SVs næringspolitiske holdninger. Og det har jeg sagt, og det skal jeg stå for. Det var der jeg støtte på dem med plakater foran og bak som sa at de var så jævla radikale. Jeg må innrømme at jeg syntes i mange tilfeller jeg var mer radikal enn om du la fem sånne oppå hverandre. Jeg syntes det var veldig konservativt. Men det gjør ikke noe det, de skalla av fra Arbeiderpartiet, de gjorde det.

Knut Kjeldstadli: Jeg tenkte ikke så mye på i og for seg FrP eller SV som parti, jeg tenkte mer på dette som en forklaring på at en del velgere som man faktisk historisk, tradisjonelt, skulle tro ville ha gått til Arbeiderpartiet. Hvis du ser på hva medlemmene av LO stemmer, hvis du ser på underlaget der, er det klart at de har fått med seg mye. Det er jo et folkelig parti, et arbeiderklasseparti langt på vei – at om det ligger noe her i denne omdanninga som Arbeiderpartiet har vært en del av, som forklarer at de har valgt å slutte opp om Frp.

Finn Kristensen: Jo, det var det jeg gjorde et litt fortvilt forsøk på å svare på, jeg oppfatta det. Men jeg er litt på leit etter, jeg har ikke noen god forklaring på hvorfor folk velger for eksempel Fremskrittspartiet. Hvis de tilhører dem som har lite å rutte med, og dessverre fins det jo fortsatt en del av dem, så er det etter min oppfatning ikke det partiet som sjøl har kommet opp på taket og strekker ut neven til dem som ikke har greid å komme opp på taket av egen grunn. Det forundrer meg litt at du likevel får den utviklingen. Men det har sikkert sammenheng med at Arbeiderpartiet heller ikke har vært flinke nok til å ta det som rører seg

ute blant folk. Vi har nok utvikla Arbeiderpartiet til å bli et litt for byråkratisk politisk parti som har vært vant til å sitte med makt og snurre rundt med et stort byråkrati man hadde til rådighet. Jeg trur det kan være noe av forklaringen, at det var lettvent å skyte piler inn i den fernissen der og så ta det som rørte seg uti der. EU-valgkampen er jo typisk i en sånn situasjon. To ganger greier vi altså ikke å annamme det som rørte seg der ute. Vi var helt sikre på at vi skulle greie det begge gangene. Hver gang blei det flertall mot.

Sverre A. Christensen: En litt annen måte å nærme seg denne dreiningen på – altså, jeg er opptatt av hvordan Gro styrte som sjef, og hvordan samarbeidet i regjeringen fungerte, og om vi kanskje kunne komme inn på noen av de samme problemstillingene på den måten. Så en ting er dine oppfatninger om henne og hva du vil si om henne, men også hvis du kunne si noe om formen hun arbeidet på, hvordan det samarbeidet foregikk?

Finn Kristensen: Hun stilte veldig krav til både statsråder og nære medarbeidere, og det kunne hun gjøre fordi hun var den som stilte størst krav til seg sjøl. Hun var svært systematisk i det hun holdt på med, og hun hadde gjennomgående en veldig tålmodighet.

Regjeringskonferansene endte aldri med at noen ikke fikk sagt det de hadde på hjertet. På den andre siden hadde vi alltid respekt når hun dro konklusjonene, og de var som regel representative, det var ikke fare med det. Men hun var flink til – også når det var nødvendig – å være tidlig ute med en anvisning som gjorde at du visste hva du hadde å holde deg til. Hun hadde styring på statsrådene/departementene gjennom sine medarbeidere på Statsministerens kontor. Hun visste nøyaktig hva som foregikk. Gros holdning var at to pluss to fortsatt er fire, ikke fem. Hun likte ikke for mye sånne politiske snurrepiperier som var frikobla fra virkeligheten. For hun visste at i morra må jeg koble dette til virkeligheten.

Det tok litt tid før hun kom helt på skinnene, og det likte Willoch, han greide å sette fyr i Gro flere ganger. Men fra andre og tredje regjering må jeg si at hun hadde en sikkerhet som jeg syntes var veldig tilfredsstillende å jobbe med. Det at hun fikk nesten fifty-fifty av mannfolk og kvinnfolk, er jeg ikke sikker på om noen annen hadde greid. Nei, det var en ganske radikal politikk for Det norske Arbeiderparti, som jo ikke akkurat var søkklasta med kvinnfolk i alle kroker og kriker i tillitsmannsapparatet, tvert imot. Hun sto for en holdning til ikke minst det vi har snakka om i hele dag, til næringslivet, som var en klar erkjennelse av at vi måtte skape det vi siden skulle fordele. Det syntes jeg også var veldig bra, og så hadde hun jo et stort blikk for ting utover landegrensene. Jeg må si at hennes arbeid med å få miljø i både litt trang og vid forstand på dagsordenen og virkelig gjøre noe med det, det synes jeg det står respekt av.

Og det er en annen type næringspolitikk enn det hun tradisjonelt var vant til, men det ene utelukka ikke det andre. Og hun kunne jo komme hjem fra svære internasjonale øvelser og være formann i disse kommisjonene der hun hadde valsa rundt med statsministere og presidenter og hele pakka, og rett inn i en eller annen komité i stortingsfraksjonen for å diskutere vann, vei og kloakk. Det var et voldsomt spenn, det var ikke sånn at hun måtte ha ei uke for å komme seg igjen. Hun var på alerten hele tida. Og ikke noen sak var for stor, og ingen var for liten. Det er klart at det virka veldig tilfredsstillende for dem som satt og jobba med saker, og som hadde lest i avisen om saker hun dagen før var engasjert i internasjonalt, og så plutselig satt dama der og var interessert i det jeg holdt på med. Det virker veldig stimulerende.

Sverre A. Christensen: Kunne du si noe mer om arbeidsformen ved beslutninger og proposisjoner som skulle fram? Hvor tett kontakt hadde du med henne i forkant, under og i etterkant? Var hun alliert eller noe i den retningen der?

Finn Kristensen: Det var nok litt individuelt, det der. Jeg har bare gode erfaringer med det for min del. Det er vanskelig å sitte og prate om det der, for det blir så mye ”jeging”.

Sverre A. Christensen: Jo, men det er jo det vi er ute etter.

Finn Kristensen: Ja.

Knut Sogner: Du klarer det en liten stund til med litt ”jeging”.

Sverre A. Christensen: Ta litt mer ”jeging” nå.

Knut Kjeldstadli: Vi legger jo sammen flere individuelle fortellinger som til sammen danner et hele.

Finn Kristensen: Ja, men jeg trur nok at som statsråder var vi forskjellige. Og gjennom arbeidet i Stortinget og sånne ting lærte vi hverandre å kjenne, og hun hadde tillit til det jeg holdt på med. Jeg følte det. Men den var gjensidig, sånn at jeg hele tida var på alerten om å ikke gå ut med ting uten at hun visste hva det var. Og den statssekretæren som hadde det departementet jeg styrte med oppe hos henne, for de delte jo departementene seg imellom for å holde henne orientert – det var et fint system, en passa jo på å snakke med vedkommende om ting og tang, men det var ikke sånn at en fløy opp og spurte hva skal jeg gjøre med det.

Det var ikke sånn hun var laga, du måtte jobbe med det slik at du hadde gjort deg opp en mening om hva det er, og hvordan det kan gjøres.

Og så var hun opptatt av én ting, og det er litt viktig å få fram: Det var veldig viktig hva du som statsråd og som enkeltmenneske ville mene om en sak som kunne være litt kontroversiell. Men det hun var veldig opptatt av, var å få greie på hva innstillingen til folk var som har med dette å gjøre i departementet ditt. Hva mener systemet? Det må du få fram. Og så: Hva mener du i forhold til det systemet mener, og hvorfor mener du det? For henne var det en veldig viktig del av saksbehandlingssystemet. Jeg har vært sammen med statsråder som har blitt sendt hjem og så kom fram med et nytt notat, men som blei sendt hjem og for tredje gang sa: ”Statsminister, nå håper jeg dette blir siste gangen. For å si det som det er, dette notatet her har jeg ikke tatt sjansen på å blande noen andre borti. Det har jeg laga sjøl for å være helt sikker på at det skal være riktig”. ”Da trur jeg vi stopper der, så kan du gå tilbake igjen til departementet ditt og spørre hva systemet mener om det du nå har gjort.” Det var den beskjeden vedkommende fikk! [latter] Da kjente jeg at selv om jeg ikke gjorde noe annet enn å sitte ved siden av vedkommende, så sakk jeg litt ned i stolen, for det syntes jeg var grusomt tøft. Men det var en klar og grei beskjed.

Knut Kjeldstadli: Men du antydde jo også at noe av problemet for partiet var at det kanskje kunne ha blitt noe byråkratisk, og det du beskriver her, kan jo forstås som en klassisk byråkratisk arbeidsform med ryddig saksbehandling og kyndighet, praktisk, men ikke ideologisk – altså at den mulige svakheten i Arbeiderpartiet kanskje kan ses som en annen side av det du nettopp nå har beskrevet? Eller er det en gal måte å se det på?

Finn Kristensen: Ja, mitt inntrykk var at når hun var opptatt av å høre hva de mener som er ansatt i departementet og den avdelingen om den og den saken, var det fordi det var viktig å skaffe seg best mulig bakgrunn for egne meninger, som det heter i den store avisa. Men det var ikke noe problem å komme når det først var redegjort for det: ”Ok, nå vet vi det. Men hva mener du da, Finn?” Ja, det var ikke nødvendig å spørre om det etter hvert, for da sa vi jo det. Men hvis du kom med et regjeringsnotat – de skal være korte, vet du, det er maks to sider, rimelig brei marg og ikke spesielt tett linjeavstand, det er veldig viktig, det er en kunst å skrive sanne ting og likevel få fram meningen, du må legge til litt muntlig i tillegg, og da bør du helst være veldig poengtert på det. Hvis du da la fram et sånt notat i en sak som var litt viktig, uten at systemet hadde redegjort for det, og at du konkluderte på to linjer med at jeg er ikke enig, jeg vil heller gå imot dette her eller gå for, ja, da måtte du kunne begrunne hvorfor

det. Og hadde du da godt på beina, så blei det sånn. Men da hadde vi fått et bredt tilfang av synspunkter og vurderinger.

Jeg må si at jeg syntes dette var veldig bra. Jeg trur ikke at hun mente det fordi hun var hengt opp i en tradisjonell departemental byråkratisk måte å tenke på eller noe sånt. For hun var altfor ung for det, hun var jo ny i gamet, i regjeringssystemet, som de fleste av oss andre. Så hun var ikke plaga med det. Men husk på at da vi kom inn i 1969, brukte vi en periode på å bli sånn noenlunde husvarme, så fra 1973 og utover – opptil da var det de gamle veteranene som satt der, og de hadde jo jobba fra 1945 og oppover. Jeg tok over etter Sverre Løberg. Han satt arrestert i Tyskland og starta i Stortinget like etter at han var kommet hjem. Så det er klart at veldig mye av det som satt i veggene, satt etter dem. Det tar litt tid å få fram andre holdninger, og det har også tatt tid på miljøsidan. Det blei sett på som utidig mas til å begynne med av mange. I dag får du jo Nobels fredspris for å holde på med de greiene. Så det er skikkelig utvikling.

Knut Kjeldstadli: Vi nærmer oss vel kanskje en slutt?

Sverre A. Christensen: Jeg vil bare stille et spørsmål i samme lei.

Knut Kjeldstadli: Ja, vær så god.

Sverre A. Christensen: Valla mente jo i denne saken med Yssen at hun også hadde grått over Gro da hun hadde vært krevende overfor henne. Hvor vanlig er det? Er det representativt, eller var det noe hun sa i sakens hete, tror du?

Finn Kristensen: At Gro hadde vært krevende overfor Valla?

Sverre A. Christensen: Så tøff at hun begynte å gråte. Hun brukte det som et eksempel i sitt forsvar i striden med Yssen, og så lurte jeg på om det var dekkende i det hele tatt, at det var så tøft?

Finn Kristensen: Ja, du behøvde ikke å bruke lang tid på å tolke hva Gro egentlig mente. Såpass mye norsk kunne hun at det gikk bra, det var til å få forstand av. Men når hun i tilfelle har måttet sagt fra sånn at Valla har tatt den type følelser i bruk, da trur jeg det var fordi det var en venn. Jeg husker godt Valla som statssekretær.

Er det noe Gro ikke likte, var det at en ikke var hundre prosent lojal. Der var hun veldig på alerten. Hun likte ikke at statsråder slutta heller, så da jeg sa at jeg hadde tenkt å kutte ut i 1993, så hun meg rett inn i øynene, og så sa hun: ”Hvorfor det, Finn?” ”Jeg orker ikke mer. Jeg er drittlei av hele Finansdepartementet som gjør at du kan ikke holde på med en næringspolitikk som har noe preg av evne og vilje til å få til ting.” Nei, det måtte jeg tenke på en gang til. ”Nei”, sier jeg, ”det har jeg tenkt på, du kan godt si fra når, men ikke om.” Det jeg har tenkt på siden, var at hun ikke likte at folk slutta, hun var redd for at det kunne virke sånn at det var en protest mot henne. Det var det jo ikke, jeg hadde syremåleren ned på det røde, jeg. Jeg hadde gått med det så lenge at jeg hadde behov for å finne på noe annet.

Knut Kjeldstadli: Men du beskriver en partikultur da du var som mest aktiv, med vekt på lojalitet og solidaritet og sånn. Synes du at det har skjedd noe skifte i bevegelsen – i partikulturen, for å bruke det uttrykket?

Finn Kristensen: Ja, jeg trur nok den gamle formen for lojalitet – om at når vedtak er fatta, så står vi sammen som en påle, det er en strategi som ikke er like enkel. Og hvorfor det er sånn, er det sikkert mange grunner til. Men du har et helt annet mediebilde. Hvis politiske ledere har valget mellom å delta på et møte eller to i Hordaland, i Rogaland, i Nordland eller hva en ettermiddag og kveld og møte til sammen 111 mennesker, eller å delta i et debattprogram på en halvtime, hvor du til sammen har 45 sekunder å prate på fordi det er nokså mange i panelet, da velger de det siste likevel. Og hvorfor det? Jo, for der treffer du kanskje halvannen million mennesker. I en travel hverdag hvor du må prioritere, er det blitt sånn. Jeg trur ikke det er satt veldig mye på spissen. Det i seg sjøl gjør jo at i alle fall med Arbeiderpartiet og arbeiderbevegelsen har det blitt sånn at organisasjonsarbeidets betydning og å drive med studieringer – jeg husker at Kleppe laga studiehefter som het ”Ja, de penga”, det var mange som lærte sosialøkonomi og litt av hvert da – det eksisterer ikke lenger, for det er ikke den type organisasjonsarbeid som foreligger. Skal du ha signaler, må du følge med på TV2 og NRK1. Det gjør nok at den gamle formen for organisasjonsarbeid og organisatorisk lojalitet ser annerledes ut. Og jeg trur det gjør sitt til at folk flyter mer på tvers av partigrensene. Det er en annen form for lojalitet.

Knut Kjeldstadli: Det er interessant at du sier det, for det er noe som faktisk mange av dem som er intervjuet, har hentet fram, det at mediene har gitt helt andre vilkår for måten å arbeide politisk på. Er det noe du har tenkt på på forhånd, som du tenkte kunne være viktig eller godt

å få sagt for ettertida, noe som vi ikke har vært igjennom, men som du har tenkt vi skulle ha tatt opp?

Finn Kristensen: Jeg er helt hes, jeg. Jeg synes jeg har prata som en foss i mange timer.

Knut Kjeldstadli: Ja, men nå er det siste innspurten, så hvis det er noe som vi ikke har –

Finn Kristensen: Nei, jeg synes vi har sneia innom mange ting. Det jeg kanskje kunne tenke meg å si sånn til slutt, er at jeg synes det er synd at et demokratisk velfungerende land som Norge, med en oppegående befolkning, masse god erfaring fra både distrikts- og næringsutvikling, sosial og helse og med et veldig bra økonomisk fundament, for å si det mildt, skal være så sjølopptatt, ja, enkelte ganger reaksjonært at vi ikke kan delta i et svært europeisk samarbeidsprosjekt som EU. Jeg synes ikke det er noen særlig vimpel å vifte med for AS Norge. Når du ser på europakartet og ser en liten vimpel på Island og Norge, så vil vi ikke at noen skal komme og stjele mer oljepenger fra oss enn det vi har, og så videre. Nei vel. Men noen form for solidaritet og vilje til å ville være med og prege den verdenen du lever i, det er det i alle fall ikke.

Og til dem som synes at det er mer radikalt å holde seg på utsida, vil jeg si at for norsk arbeiderbevegelse som tradisjonelt har en utfordring i å være med på å tøyse kapitalinteressene, de såkalte markedskreftene som snurrer rundt med alt, for dem burde det i alle fall være en sterk idé om å komme med i fellesskap med andre. For er det noe som går på tvers av landegrensene og ikke bryr seg om noenting, så er det kapitalen. Den sviver og har gjort det alltid på tvers av landegrensene. Det vi burde ha gjort, var jo å søke allianser med politiske partier og meningsfeller i andre land, og fagbevegelsen burde søke tilsvarende allianser med fagbevegelsen i andre land og sett: Hva kan vi gjøre i fellesskap på tvers av landegrensene som vi ikke greier å gjøre hver for oss i vårt eget land og møte motkreftene våre der hvor de er. De er på tvers og ikke bare i enkelte land. Det synes jeg hadde vært radikalt. Det er en av grunnene til at jeg for min del har stemt ja begge gangene. Det hadde vært et prosjekt å være med og slåss litt for, det var sånn vi bygde opp fagbevegelsens og arbeiderbevegelsens makt i Norge. Det er jo derfor det er noe som heter Landsorganisasjonen og landsomfattende partier.

Men fortsatt er det noen som trur og synes det er mest radikalt å holde seg lengst unna den type muligheter for konstellasjoner for å få gjort noen ting, som jeg synes virkelig er det radikale. At konservative mennesker er med i EU, ja, det er vel for å prege den utviklingen på

basis av hva de synes er riktig. Men hvis sosialdemokratene og sosialistene holder seg på utsida fordi de ikke vil ha noe med den type folk å gjøre, ja, da har de det greit. Det er en demokratikamp som jeg synes politisk sett er et problem. Men min tid i politikk er slutt for flere år siden, så jeg holder meg nå til miljø og CO₂-rensing. [Latter] Jeg skal gjøre mitt bidrag der.

Knut Kjeldstadli: Ja, men da trur jeg vi på Forum for samtidshistorie si tusen takk.

Finn Kristensen: Det er jeg som skal takke, for jeg har ikke skrevet dagbok og ikke bøker heller, så jeg synes det var veldig fint da dere spurte om dette, veldig flott. Om dere finner verdt å ta noe med eller ikke, det vet ikke jeg. Men skulle det skje, så er det helt ålreit.

Knut Kjeldstadli: Nei, det gjør vi helt sikkert.